

Warszawa, dnia 4 czerwca 2021 r.

GENERALNY DYREKTOR OCHRONY ŚRODOWISKA

DOOŚ-WDŚ/ZOO.420.226.2019.EW/KB/JSz.9

DECYZJA

Na podstawie art. 138 § 1 pkt 2 oraz art. 127 § 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - *Kodeks postępowania administracyjnego* (Dz. U. z 2018 r., poz. 2096, ze zm), dalej Kpa, po rozpatrzeniu odwołania Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, reprezentowanego przez ██████████ ██████████, z dnia 10 września 2019 r. oraz odwołania Stowarzyszenia Zielona Osada, reprezentowanego przez ██████████ ██████████, z dnia 28 sierpnia 2019 r, uzupełnionego w dniu 13 września 2019 r. od decyzji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku, dalej RDOŚ w Białymstoku, z dnia 14 sierpnia 2019 r., znak: WOOŚ.420.65.2018.DK, ustalającej środowiskowe uwarunkowania dla przedsięwzięcia polegającego na *Budowie drogi ekspresowej S19 na odcinku Choroszcz – Ploski wraz z budową odcinka drogi krajowej nr 65 Kudrycze – Kuriany – Grabówka oraz budową, rozbudową i przebudową dróg innej kategorii i niezbędnej infrastruktury,*

1. uchylam punkt I.2.20 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.2.20. Przed rozpoczęciem prac zebrać warstwę gleby (humusu) i złożyć ją w pryzmach w pobliżu pasa robót, poza stanowiskami gatunków chronionych, które nie są przeznaczone do likwidacji. Pryzmy muszą znajdować się w miejscach nienarażonych na rozjeżdżanie przez pojazdy budowy i inne maszyny budowlane. Glebę należy w pierwszej kolejności wykorzystać do właściwego urządzenia przepustów, pólek, a także do rekultywacji terenu w bezpośrednim sąsiedztwie drogi, do odtworzenia warstwy glebowej wokół drogi oraz do uformowania skarp, wykopów i nasypów lub też umożliwić jej wykorzystanie przez inne podmioty.”.

2. uchylam punkt I.2.30 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.2.30. Wszelkie prace związane z realizacją inwestycji prowadzić pod stałym nadzorem przyrodniczym. Nadzór ten powinien składać się ze specjalistów posiadających wiedzę praktyczną z następujących dziedzin: herpetologii, teriologii, ornitologii, botaniki, ichtiologii, fitosocjologii, dendrologii, entomologii, chiropterologii i malakologii, posiadających doświadczenie w prowadzeniu prac terenowych i identyfikacji szaty roślinnej oraz gatunków fauny. Zadaniem nadzoru przyrodniczego będzie kontrola wpływu prowadzonych prac przygotowawczych i budowlanych na występujące w obszarze inwestycji i na terenach z nim bezpośrednio sąsiadujących gatunki flory i fauny oraz stwierdzone siedliska przyrodnicze. Nadzór musi również obejmować nadzorowanie i korygowanie poprawności wykonania działań minimalizujących i kompensujących, w tym nasadzeń, montażu skrzynek dla ptaków i nietoperzy, budowy zbiorników dla płazów.”.

3. uchylam punkt I.2.31 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.2.31. Zaplecza budowy, bazy magazynowania materiałów budowlanych, miejsca magazynowania mas ziemnych, miejsca magazynowania destruktu asfaltowego, miejsca postoju i tankowania pojazdów, miejsca magazynowania odpadów, lokalizować w pierwszej kolejności w liniach rozgraniczających określających obszar prowadzonych robót oraz w odległości minimum 50 m od koryt rzek i innych cieków oraz od brzegów zbiorników wodnych. Jeżeli zaistnieje konieczność ich lokalizacji poza ww. terenami to należy je zlokalizować poza obszarami Natura 2000 Ostoja w Dolinie Górnej Narwi PLH200010 i Ostoja Knyszyńska PLH 200006, w których stwierdzono siedliska przyrodnicze 3150-2 *Eutroficzne starorzecza i naturalne, drobne zbiorniki wodne* oraz *91E0-3 *Łęg jesionowo-olszowy*. W następujących odcinkach drogi ekspresowej i krajowej nie można lokalizować ww. obiektów poza wyznaczonym pasem drogowym:

- w przypadku drogi ekspresowej S-19 w km 36+230 – 39+900;
- w przypadku drogi krajowej nr 65 w km 13+690 – 13+790.

Zaplecza budowy, bazy magazynowania materiałów budowlanych, miejsca magazynowania destruktu asfaltowego, miejsca postoju i tankowania pojazdów oraz miejsca magazynowania odpadów należy uszczelnić na przykład poprzez zastosowanie geomembrany lub innych materiałów spełniających analogiczną funkcję.”.

4. uchylam punkt I.2.33 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.2.33. Tymczasowe drogi dojazdowe do terenu budowy wykonać jako przepuszczalne, rozbieralne oraz z elementów niepowodujących zanieczyszczeń.”.

5. uchylam punkt I.2.36 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.2.36. Prace polegające na odcinkowym przełożeniu rowów oraz cieków (w tym cieku Turośnianka w km 22+830), prowadzić pod nadzorem przyrodniczym, według następujących zasad:

- wykonać nowy odcinek koryta cieku,
- włączyć nowopowstały odcinek do naturalnego koryta cieku,
- odciąć stary fragment koryta (w pierwszej kolejności od strony górnego odcinka cieku) poprzez zastosowanie przegrody, z jednoczesnym zachowaniem ciągłości przepływu wody w nowopowstałym odcinku koryta cieku,
- dokonać lustracji „starego” odcinka koryta pod kątem występowania w nim zwierząt, a w przypadku ich znalezienia, przenieść je pod nadzorem przyrodniczym do odpowiedniego dla danego gatunku siedliska (najlepiej do odcinka cieku położonego poniżej fragmentu objętego pracami). Następnie należy stopniowo obniżać poziom lustra wody w starym korycie (przy ciągłym odławianiu zwierząt), a w dalszej kolejności dokonać sprawdzenia dna, celem odłowienia zwierząt, które mogą być zagrzebane w mule. Przed ostateczną likwidacją koryta ponownie spenetrować jego dno i odłowić napotkane w nim osobniki, np. płazów,
- zasypanie części przeznaczonej do likwidacji prowadzić jednostronnym frontem roboczym,
- brzegi nowego koryta umocnić za pomocą naturalnych materiałów,
- ziemię pochodzącą z wykopu nowego koryta wykorzystać do zasypania starego koryta,

- w związku ze stwierdzoną w trakcie inwentaryzacji przyrodniczej obecnością różanki *Rhodeus sericeus* w cieku Turośnianka, która jest objęta ochroną częściową na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. z 2016 r., poz. 2183), dalej rozporządzenie w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, przełożenie tego cieku należy wykonać poza okresem rozrodczym, za który przyjąć należy okres od 1 kwietnia do 31 lipca,
- w razie stwierdzenia przez nadzór przyrodniczy, w korytach cieków i rowach, obecności chronionych gatunków, należy wstrzymać prowadzone prace do czasu uzyskania stosownych zezwoleń na odstępstwa od zakazów obowiązujących w stosunku do gatunków chronionych.”.

6. uchylam punkt I.2.40 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.2.40. W miejscach występowania poczwarówki zwężonej *Vertigo angustior*, tj. w rejonie km 9+330, 22+720, 27+120, 24+970 projektowanej drogi S19, zdjęcie wierzchniej warstwy gleby poprzedzić lustracją terenu przez specjalistę malakologa, nie wcześniej niż 10 dni przed rozpoczęciem prac. W przypadku stwierdzenia obecności osobników tego gatunku ślimaka oraz konieczności zniszczenia osobników i siedliska, należy wstrzymać prace na danym odcinku i podjąć odpowiednie czynności prowadzące do uzyskania zezwolenia odpowiedniego organu na odstępstwa w stosunku do gatunków chronionych. Jeżeli stwierdzone siedlisko występowania będzie mogło być zachowane, wszelkie prace na danym odcinku należy prowadzić w sposób nie zmieniający istniejących stosunków wodnych, np. poprzez zastosowanie ścianek szczelnych, zapewniający utrzymanie się zbiorowisk roślinności zasiedlonych przez poczwarówkę zwężoną, pod ścisłym nadzorem specjalisty malakologa.”.

7. uchylam punkt I.2.42 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.2.42. Przejście przez rzekę Narew wykonać w formie estakady o całkowitej długości ok. 160 m i szerokości przęsła nurtowego wynoszącego min. 60 m, a pozostałych przęsła po min. 48 m oraz jako obiekt nie posiadający podpór w nurcie rzeki, z suchymi przęsłami dla migracji zwierząt, bez regulacji rzeki (za wyjątkiem stabilizacji koryta w strefie brzegowej). Estakadą objąć możliwie najszerszej światło doliny rzeki.”.

8. uchylam punkt I.2.49 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.2.49. Wszelkich prac, w tym przygotowawczych i budowlanych, nie prowadzić - w przypadku stwierdzenia zajętości gniazda orlika krzykliwego *Clanga pomarina* - w okresie od 1 marca do 31 sierpnia w km 1+000 – 1+500 projektowanej drogi krajowej nr 65, ze względu na strefę całorocznej i okresowej ochrony orlika krzykliwego. Krawędzie drogi krajowej nr 65, drogi serwisowej i ronda w rejonie połączenia z drogą powiatową nr 1484B zlokalizować w odległościach od gniazda, strefy ochrony częściowej i strefy ochrony ścisłej, nie mniejszych niż podane w tabeli 1.

Tabela 1. Odległości krawędzi drogi krajowej, drogi serwisowej i ronda od gniazda, strefy ochrony częściowej i całorocznej orlika krzykliwego.

	odległość [m]		
	gniazdo	strefa ochrony częściowej	strefa ochrony ścisłej
droga krajowa nr 65	200	69	97
droga serwisowa	122	17	122
rondo (połączenie z drogą powiatową nr 1484B)	340	124	255

”

9. uchylam punkt I.2.50 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.2.50. Niedopuszczalne jest usuwanie drzew i krzewów pod zaplecza budowy, bazy magazynowania materiałów budowlanych, miejsca magazynowania mas ziemnych, miejsca magazynowania destruktu asfaltowego, miejsca postoju i tankowania pojazdów, place manewrowe, miejsca magazynowania odpadów. Istniejącą, otaczającą zielenią (drzewa i krzewy) należy zaadaptować w projekcie nowych nasadzeń.”

10. uchylam punkt I.2.51 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.2.51. Wycinkę drzew i krzewów kolidujących z realizacją planowanego przedsięwzięcia przeprowadzić poza okresem lęgowym ptaków, przypadającym w terminie od 1 marca do 31 sierpnia. Dopuszcza się przeprowadzenie wycinki w okresie lęgowym, lecz po uprzednim potwierdzeniu przez specjalistę ornitologa braku lęgów gatunków chronionych. Kontrolę zajęcia siedlisk przeprowadzić należy nie wcześniej niż 10 dni przed rozpoczęciem prac. W przypadku wykrycia lęgów gatunków chronionych należy zaprzestać wycinki do czasu stwierdzenia przez nadzór ornitologiczny wyprowadzenia młodych z gniazda. Ponadto, niezależnie od terminu wycinki, drzewa przeznaczone do usunięcia o piersznicy powyżej 50 cm należy skontrolować pod kątem wykorzystywania ich jako schronienia letnie oraz zimowe nietoperzy oraz siedliska bezkręgowców. Kontrola musi zostać przeprowadzona przez specjalistę entomologa i chiropterologa z nadzoru przyrodniczego, nie wcześniej niż 10 dni przed rozpoczęciem prac. W przypadku stwierdzenia obecności stanowisk gatunków chronionych, należy wstrzymać wycinkę oraz podjąć działania określone przez ww. nadzór.”

11. uchylam punkt I.2.52 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.2.52. Drzewa znajdujące się w obrębie inwestycji, tj. na terenie będącym placem budowy, ale nieprzeznaczone do wycinki, należy zabezpieczyć zgodnie z wytycznymi specjalisty dendrologa przed uszkodzeniami mechanicznymi i chemicznymi poprzez osłonięcie pni drewnianymi listwami, tkaniną jutową lub grubymi matami słomianymi lub trzcinowymi, z zachowaniem

ostrożności podczas prac prowadzonych przy nabiegach korzeniowych, eliminując możliwość ich uszkodzenia. Wysokość zabezpieczeń powinna wynosić minimum 2 m. Po zakończeniu realizacji inwestycji zabezpieczenia drzew należy zdemontować nie dopuszczając do uszkodzeń drzew. Wszelkie prace prowadzone w obrębie drzew i krzewów nieprzeznaczonych do usunięcia wykonać pod nadzorem i zgodnie z wytycznymi specjalisty dendrologa. Nie należy podsypywać ziemi w obrębie koron drzew. Wykopy bezpośrednio przy pniach drzew należy wykonywać ręcznie lub przy użyciu mikrokoparek pod nadzorem specjalisty dendrologa. Odkopane korzenie należy zabezpieczyć przed wysychaniem i przymrozkami, np. poprzez zastosowanie osłon jutowych, a wykopy w pobliżu drzew niezwłocznie zasypać po zakończeniu prac. W przypadku przerw w pracy wykopy należy tymczasowo zasypać lub zabezpieczyć korzenie przed wysychaniem, według wskazań nadzoru przyrodniczego. Niedopuszczalne jest obcinanie korzeni szkieletowych drzew.”.

12. uchylam punkt I.2.53 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.2.53. W trakcie prowadzonych prac niedopuszczalne są zmiany podłoża polegające na nasypywaniu warstw gleby w zasięgu koron drzew nieprzeznaczonych do usunięcia, jak również składowaniu materiałów budowlanych i odpadów.”.

13. uchylam punkt I.2.54 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.2.54. W trakcie prac budowlanych unikać tworzenia okresowych zastoisk wodnych, rozlewisk. W przypadku ich powstania, bezpośrednio przed likwidacją, zasypaniem rowów itp., specjalista herpetolog z nadzoru przyrodniczego skontroluje je pod kątem zasiedlenia przez zwierzęta, w szczególności przez płazy. Stwierdzone osobniki należy przenieść poza teren prowadzonych prac, do stanowisk zastępczych odpowiadających ich wymaganiom siedliskowym, biorąc pod uwagę możliwość ich przetrwania we właściwym stanie ochrony na nowym stanowisku.”.

14. uchylam punkt I.2.55 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.2.55. W przypadku konieczności zniszczenia mrowisk bezpośrednio kolidujących z inwestycją należy dokonać ich translokacji. Całość prac związana z przeprowadzeniem translokacji kopców należy wykonać pod nadzorem specjalisty entomologa. W okresie poprzedzającym translokację należy:

- dokładnie zlokalizować i zinwentaryzować kolidujące z inwestycją mrowiska;
- wyznaczyć szczegółową lokalizację miejsc, do których przenoszone będą kopce, przy czym bezwzględnie musi być przestrzegana zasada, aby warunki mikrośrodowiskowe myrmekofauny na nowym terenie były podobne do poprzednich.”.

15. uchylam punkt I.3.3 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.3.3. Wykonać zbiorniki retencyjne, z których woda będzie odprowadzana do odbiorników. W przypadku braku odbiornika wód opadowych przy odpowiednich parametrach infiltracji gruntu, wykonać zbiorniki retencyjno-infiltracyjne. Zbiorniki wybudowane zostaną w następujących lokalizacjach: droga S19: km 0+550 strona lewa i prawa, 2+500 strona lewa,

2+250 strona prawa, 3+050 strona prawa, 3+600 strona lewa, 3+500 strona prawa, 5+200 strona lewa, 5+750 strona lewa i prawa, 5+900 strona lewa i prawa, 7+500 strona prawa, 9+200 strona lewa i prawa, 10+600 strona lewa, 10+480 strona prawa, 12+880 strona lewa, 12+950 strona prawa, 15+080 strona lewa i prawa, 15+420 strona prawa, 16+180 strona prawa, 17+100 strona prawa, 17+950 strona lewa, 18+800 strona lewa i prawa, 20+600 strona prawa, 21+250 strona prawa, 22+700 strona lewa, 22+750 strona prawa, 23+000 strona prawa, 22+950 strona lewa, 24+100 strona prawa, 25+300 strona lewa, 26+550 strona prawa, 27+500 strona prawa, 27+850 strona lewa, 29+380 strona lewa, 26+600 strona lewa, 29+650 strona lewa, 29+600 strona prawa, 31+100 strona lewa, 33+720 strona lewa i prawa, 34+150 strona lewa, 34+800 strona lewa, 35+280 strona lewa i prawa, 38+060 strona prawa, 38+820 strona prawa; droga krajowa nr 65: km 1+000 strona lewa, 2+250 strona lewa, 3+870 strona prawa, 5+150 strona prawa, 6+650 strona prawa, 7+760 strona prawa, 8+200 strona lewa i prawa, 9+050 strona lewa, 11+050 strona prawa, 12+200 strona prawa, 12+800 strona lewa, 13+350 strona lewa. Wszystkie zbiorniki należy ogrodzić i zabezpieczyć przed dostępem osób niepowołanych. W celu zabezpieczenia zbiorników przez przedostaniem się do nich płazów, wzdłuż całego ogrodzenia zbiorników wykonać, pod nadzorem specjalisty herpetologa, dogeszczenie jego dolnej części poprzez zastosowanie ogrodzenia z pełnych paneli lub siatki stalowej ocynkowanej o maksymalnych wymiarach oczek 5 mm × 5 mm, wysokości minimum 50 cm w części nadziemnej, zagłębionego w gruncie na głębokości minimum 20 cm, z przewieszką w części górnej długości minimum 10 cm, odchyłoną pod kątem 45-90° w stronę na zewnątrz zbiorników. Ogrodzenia zbiorników na całym przebiegu muszą być szczelne. Pas szerokości 50-80 cm przed płotkiem powinien być pozbawiony roślinności. W przypadku bramy lub furtki należy trwale przymocować płotek do ich skrzydeł tak, aby prześwit pomiędzy podłożem i skrzydłem bramy/furtki nie był większy niż 5 mm. Dodatkowo w przypadku montażu bramy lub furtki nad terenem nieutwardzonym, np. w ciągu drogi serwisowej o nawierzchni innej niż bitumiczna lub z kostki betonowej, na całej szerokości bramy lub furtki należy wykonać nawierzchnię z betonowych płyt chodnikowych, co wykluczy możliwość podkopywania się zwierząt. Dopuszcza się rezygnację z zagłębienia płotków w grunt w przypadku, gdy ogrodzenie zbiorników zostanie wykonane na podmurówce (monolitycznej lub systemowej) zagłębionej w grunt na głębokość minimum 20 cm. Płotki uniemożliwiające dostawanie się płazów do zbiorników należy zamontować bezpośrednio po ich wybudowaniu.”

16. uchylam punkt I.3.6 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.3.6. Przed przystąpieniem do likwidacji siedlisk przyrodniczych będących miejscem bytowania i rozrodu batrachofauny (siedliska znajdujące się w km 9+634 i 13+540 w przypadku drogi S19 i w km 6+820 w przypadku drogi krajowej nr 65), należy wykonać:

- dwa zbiorniki kompensacyjne o powierzchni 0,02 ha – 0,025 ha każdy, na odcinkach od km 9+134 do km 10+134 oraz od km 13+040 do km 14+040 drogi ekspresowej S19;
- trzy zbiorniki kompensacyjne o powierzchniach 0,04 ha, 0,05 ha i 0,1 ha, na odcinku od km 6+320 do km 6+870 drogi krajowej nr 65.”

17. uchylam punkt I.3.7 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.3.7 Zbiorniki zastępcze wykonać wg następujących wytycznych:

- linię brzegową zaprojektować jako nieregularną;

- wyprofilować dno tak, aby płycizny do 30 cm były jak najbardziej rozległe - powinny zajmować większą część zbiornika, nawet do 80 % powierzchni misy zbiornika;
- maksymalna głębokość zbiorników to 1,2 m;
- każdy zbiornik powinien mieć łagodny profil dna: najkorzystniejsze jest nachylenie wynoszące 1:20, nie powinno przekraczać 1:5;
- brzeg i dno od strony drogi powinny być strome o nachyleniu 1:2 - co powinno ograniczyć rozwój roślinności, obniżyć temperaturę wody i zniechęcić płazy do przebywania w tej części zbiornika;
- dno powinno być nierówne, z podwodnymi grzbietami, które stwarzają lepsze warunki rozwoju roślin. Należy na nim umieścić pnie drzew, częściowo leżących na brzegu;
- brzegi zbiornika mają mieć łagodny spadek (np. 1:5);
- wybudowane zbiorniki należy odgradzić od strony drogi szczelnym wygradzeniem herpetologicznym o parametrach opisanych w warunku I.3.14;
- zbiorniki powinny zostać zasiedlone przez roślinność w sposób naturalny;
- budowę zbiorników kompensacyjnych dla batrachofauny prowadzić pod nadzorem specjalisty herpetologa.”.

18. uchylam punkt I.3.8 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.3.8. Zasypanie zbiorników prowadzić w okresie pomiędzy 15 września a 15 października, z uwagi na opuszczenie ich przez większość płazów przeobrażonych z postaci larwalnych, a jednocześnie brak osobników zimujących. Dokładny termin przeprowadzenia prac powinien być ustalony przez pełniącego nadzór herpetologa na podstawie obserwacji w terenie oraz warunków temperaturowych. Przed przystąpieniem do całkowitego lub częściowego zasypania zbiorników należy szczelnie je wygradzić, aby nie dopuścić do nich płazów zimujących. Z wygradzonych zbiorników należy odłowić płazy oraz inne zwierzęta i przenieść je do zbiornika/zbiorników kompensacyjnych. Zbiorniki należy zasypywać jednostronnym frontem roboczym, aby umożliwić samodzielną ucieczkę zwierzętom, które mogły pozostać jeszcze w zbiornikach. W przypadku stwierdzenia możliwości zasypania częściowego, zachowaną część zbiornika oddzielić od projektowanej drogi za pomocą ścianki szczelnej. Wszystkie ww. prace wykonywać pod nadzorem specjalisty herpetologa.”.

19. uchylam punkt I.3.11 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.3.11. W ramach kompensacji przyrodniczej za usuwane drzewa i krzewy oraz w związku z konieczną minimalizacją negatywnego oddziaływania przedsięwzięcia na orlika krzykliwego należy:

1. Wykonać nasadzenia drzew i krzewów wzdłuż projektowanej trasy o powierzchni minimum 16 ha w postaci:
  - a) pasów zieleni izolacyjnej w formie rzędowych nasadzeń, składających się z gatunków rodzinnych, dostosowanych do panujących na analizowanym obszarze warunków siedliskowych. Przy doborze gatunków należy wziąć pod uwagę roślinność rzeczywistą występującą wokół inwestycji, warunki glebowe i siedliskowe. Zastosowanie krzewów ozdobnych w odmianach szkółkarskich dopuszcza się wyłącznie na rondach i na MOP-

ach. Dobór drzew i krzewów powinien uwzględniać zarówno gatunki liściaste, jak i iglaste;

- b) zieleni naprowadzającej przy przejściach dla zwierząt, składającej się ze zwartej roślinności krzewiastej i luźnych grup drzew owocowych na skrajach najść na przejścia, luźnych skupin drzew i krzewów w świetle przejść i ich korpusach. Dodatkowo należy nierównomiernie rozlokować karpy korzeniowe, duże gałęzie i pnie, a także głązy, które mają utrudnić korzystanie z przejść ludziom. Wzdłuż siatki ogrodzeniowej na długości minimum 50 m w każdym kierunku należy posadzić pnącza. Do nasadzeń należy wykorzystać drzewa i krzewy rodzimego pochodzenia, w tym cierniste, m.in.: jarząb pospolity, brzoza brodawkowata, klon pospolity, wierzba, leszczyna pospolita, bez czarny, głogi, dzika róża;

2. Dobór materiału nasadzeniowego oraz sadzenie drzew należy wykonać z uwzględnieniem poniższych wytycznych:

- a) materiał roślinny musi posiadać następujące cechy:
- powinien być wyprodukowany zgodnie z zasadami agrotechniki szkółkarskiej, szkółkowany co najmniej dwukrotnie,
  - powinien być prawidłowo uformowany, z zachowaniem charakterystycznych dla gatunku i odmiany pokroju, wysokości, szerokości i długości pędów, a także równomiernego rozgałęzienia,
  - powinien być bez uszkodzeń mechanicznych;
  - pąk szczytowy powinien być wyraźnie uformowany,
  - bryła korzeniowa powinna być prawidłowo uformowana, zwarta, nieuszkodzona, na korzeniach szkieletowych powinny występować liczne drobne korzenie,
  - pędy szkieletowe korony powinny być dobrze wykształcone i równomiernie rozmieszczone oraz występować w ilości zależnej od gatunku i odmiany, jednak nie mniejszej niż cztery,
  - w przypadku zieleni naprowadzającej przy przejściach dla zwierząt obwody pni sadzonek na wysokości 100 cm powinny wynosić minimum 12 cm;
- b) wymagania dotyczące sadzenia w przypadku zieleni naprowadzającej przy przejściach dla zwierząt:
- doły pod sadzonki powinny być zaprawione ziemią urodzajną i mieć dwukrotnie większą wielkość od bryły korzeniowej, a w przypadku sadzenia drzew z gołymi korzeniami - trzykrotnie większą,
  - należy wbić w dno dołu trzy drewniane paliki o średnicy nie mniejszej niż 5 cm i o wysokości minimum 200 cm nad poziomem gruntu w sposób zapewniający ich stabilność,
  - należy uformować misę o średnicy minimum 80 cm, zagłębioną około 5 cm poniżej istniejącego terenu, podsypać sypką ziemią, a następnie po posadzeniu sadzonki przysypać ziemią a grunt zagęścić poprzez ubicie, zwracając uwagę, aby nie ubijać bryły korzeniowej tylko grunt wokół niej,
  - rośliny należy podlać od razu po posadzeniu, wykorzystując minimum 30 litrów wody na jedną sadzonkę,
  - misę należy przysypać warstwą ściółki (kora lub zrąbki) o grubości 5-7 cm, tak aby misa po ściółkowaniu pozostawała na poziomie przyległego terenu,

- pnie drzew należy przywiązać do palików tuż pod koroną przy użyciu elastycznej taśmy nośnej o szerokości minimum 3 cm;
  - c) niedopuszczalne jest wykorzystywanie sadzonek:
    - z uszkodzeniami mechanicznymi, pęknięciami kory i oznakami martwicy,
    - z odrostami podkładki poniżej miejsca szczepienia,
    - ze śladami żerowania szkodników,
    - z uszkodzonym pękiem szczytowym przewodnika,
    - z uszkodzoną bądź przesuszoną bryłą korzeniową;
  - d) w czasie transportu sadzonki muszą być zabezpieczone przed uszkodzeniem bryły korzeniowej tkaniną, która ulegnie rozkładowi po posadzeniu drzew. W przypadku sadzonek bez bryły korzeniowej nie można dopuścić do przesuszenia korzeni. Terminy sadzenia drzew oraz odległości pomiędzy poszczególnymi sadzonkami określi specjalista dendrolog z nadzoru przyrodniczego w zależności od rodzaju systemu korzeniowego i typu sadzonych drzew;
3. Należy prowadzić monitoring udatności i trwałości nasadzeń zastępczych drzew i krzewów, w okresie 3 lat od ich posadzenia – w 1, 2 i 3 roku. W przypadku stwierdzonego braku zachowania żywotności drzew lub krzewów, nasadzenia należy uzupełniać w stosunku 1:1. Nasadzenia należy uzupełnić najpóźniej w następnym roku kalendarzowym. Termin sadzenia dosadzanych w ramach uzupełnienia drzew zostanie określony przez nadzór przyrodniczy odpowiedzialny za monitoring, który uwzględni rodzaj zastosowanych sadzonek (z zakrytym bądź odkrytym systemem korzeniowym), gatunki drzew i uwarunkowania meteorologiczne;
4. W celu zminimalizowania strat w postaci utraconych miejsc lęgowych dziuplaków (muchołówki szarej *Muscicapa striata*, muchołówki żałobnej *Ficedula hypoleuca*, puszczyka *Strix aluco*, sóweczki *Glaucidium passerinum*, siniaka *Columba oenas*, gągoła *Bucephala clangula*, bogatki *Parus major*, czubutki *Lophophanes cristatus*, kowalika *Sitta europaea*, mazurka *Passer montanus*, modraszki *Cyanistes caeruleus*, rudzika *Erithacus rubecula*, sosnówki *Periparus ater*, szpaka *Sturnus vulgaris*, wróbla *Passer domesticus*) przed dokonaniem wycinki zamontować, na obszarach przylegających do terenu wycinki, budki lęgowe dla ornitofauny w następujących ilościach i typach:

Tabela 2. Ilości poszczególnych typów budek lęgowych.

Typ budki	Liczba budek
A	1 580
A1	322
B	502
D	1
E	3
suma	2407

Budki dla ptaków należy rozwiesić pod nadzorem specjalisty ornitologa w uzgodnieniu w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe. Budki typu D i E należy rozwiesić w granicach obszaru Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003. Wszystkie powieszane budki poddawać corocznie, w okresie od 16 października do końca lutego, jednokrotnemu

czyszczeniu, niezbędnym naprawom i konserwacji, przez okres 5 lat od dnia ich powieszenia. Po tym okresie kontrolę skrzynek przekazać PGL Lasy Państwowe.

5. Ze względu na utratę siedlisk chiropterofauny, powodowaną wycinką drzew, w uzgodnieniu z Państwowym Gospodarstwem Leśnym Lasy Państwowe i pod nadzorem specjalisty chiropterologa, w kompleksach leśnych przylegających do miejsc wycinki rozwiesić należy, przed dokonaniem wycinki, 100 sztuk trocinobetonowych skrzynek rozrodczych typu Stratmann. Wszystkie powieszane budki rozrodcze poddawać corocznie, w okresie od 1 października do końca marca, jednokrotnemu czyszczeniu, niezbędnym naprawom i konserwacji, przez okres 5 lat od dnia ich powieszenia. Po tym okresie kontrolę budek przekazać PGL Lasy Państwowe. Budki należy zamontować w miejscach, w których stwierdzono największą aktywność nietoperzy, tj.:
  - a) w przypadku drogi S19 w rejonie km 5+800, km 6+700, km 8+000, km 22+400, km 24+600, km 35+350, km 35+750, km 37+350;
  - b) w przypadku drogi krajowej nr 65 w rejonie km 4+350, km 5+000, km 9+100, km 10+300.
6. Wykonać dwie platformy lęgowe dla orlika krzykliwego, w obszarze leśnym położonym w okolicach miejscowości Łubniki, tj. na wysokości km 3+000 – 6+000 drogi krajowej nr 65. Dokładne miejsca montażu platform określi specjalista ornitolog z nadzoru przyrodniczego, w uzgodnieniu z Państwowym Gospodarstwem Leśnym Lasy Państwowe.”.

20. uchylam punkt I.3.12 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.3.12. Na całej długości trasy wykonać szczelne obustronne wygradzenie siatką stalową o wysokości części nadziemnej wynoszącej 2,5 m. Oczka siatki powinny posiadać zmienną wielkość, tzn. do wysokości 50 cm wymiary oczek 2 cm × 15 cm, część środkowa od wysokości 50 cm do wysokości 120 cm wymiary oczek 5 cm × 15 cm, część górna od wysokości 120 cm wymiary oczek 15 cm × 15 cm. Siatka musi zostać stabilnie wkopana w grunt, część podziemna ma wynosić minimum 30 cm. Wygradzenie dróg wykonać przed oddaniem ich do eksploatacji.”.

21. uchylam punkt I.3.14 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.3.14. Wykonać szczelny system ogrodzeń ochronno-naprowadzających zwierzęta do zaplanowanych przejść i przepustów w lokalizacjach przedstawionych w tabeli 3. W przypadku zinwentaryzowania przez nadzór przyrodniczy siedlisk płazów w sąsiedztwie drogi wykraczających poza ww. lokalizacje przedstawione w tabeli 3 wygradzenia herpetologiczne należy odpowiednio wydłużyć.

Tabela 3. Lokalizacja stałych elementów ochronno-naprowadzających.

kilometraż	strona drogi
S19	
0+290 – 0+730	prawa
0+290 – 0+715	lewa
2+340 – 2+830	lewa
2+435 – 2+830	prawa
2+900 – 3+100	prawa
3+410 – 3+765	prawa

kilometraż	strona drogi
S19	
3+410 – 3+750	lewa
3+795 – 3+985	prawa i lewa
5+585 – 5+676	prawa
5+585 – 5+655	lewa
7+455 – 7+640	prawa
8+025 – 8+440	prawa i lewa
9+170 – 9+560	prawa
9+050 – 9+560	prawa
12+810 – 13+010	lewa
12+800 – 13+085	prawa
14+900 – 15+335	lewa
14+900 – 15+450	prawa
15+660 – 15+870	prawa i lewa
16+030 – 16+420	prawa
16+120 – 16+420	lewa
17+080 – 17+320	prawa
17+120 – 17+320	lewa
17+500 – 17+870	prawa i lewa
18+560 – 18+950	lewa
18+560 – 18+915	prawa
20+550 – 20+835	prawa
22+530 – 22+980	lewa
22+600 – 23+120	prawa
23+800 – 24+030	lewa
23+920 – 24+210	prawa
24+430 – 24+640	prawa i lewa
25+160 – 25+755	lewa
25+350 – 25+785	prawa
25+915 – 26+130	prawa i lewa
26+400 – 26+740	prawa
26+550 – 26+750	lewa
27+320 – 27+690	prawa
27+470 – 27+690	lewa
27+720 – 27+970	lewa
28+240 – 28+410	prawa i lewa
28+750 – 28+970	prawa i lewa
29+235 – 29+760	lewa
29+460 – 29+700	prawa
30+940 – 31+250	prawa i lewa
32+350 – 32+560	prawa i lewa
33+580 – 33+860	lewa
33+590 – 33+860	prawa
33+960 – 34+275	lewa
33+960 – 34+180	prawa
35+040 – 35+440	prawa i lewa
36+300 – 36+650	prawa i lewa
37+860 – 38+220	prawa
37+860 – 38+080	lewa

kilometraż	strona drogi
S19	
38+680 – 39+120	prawa
38+910 – 39+120	lewa
DK65	
0+810 – 1+000	lewa
2+050 – 2+360	lewa
2+050 – 2+250	prawa
3+700 – 3+970	prawa
4+900 – 5+100	lewa
4+900 – 5+290	prawa
6+090 – 6+290	prawa i lewa
6+500 – 6+810	prawa
7+450 – 7+790	lewa
7+590 – 7+920	prawa
7+930 – 8+380	lewa
7+930 – 8+170	prawa
8+850 – 9+260	lewa
9+060 – 9+260	prawa
9+930 – 10+130	prawa i lewa
11+000 – 11+240	prawa i lewa
11+400 – 11+700	prawa i lewa
12+080 – 12+320	prawa
12+530 – 12+960	prawa i lewa
13+160 – 13+470	lewa
13+160 – 13+360	prawa

Ogrodzenia ochronno-naprowadzające wykonać przed oddaniem drogi ekspresowej S19 i drogi krajowej nr 65 do eksploatacji, z uwzględnieniem poniższych wytycznych:

- wysokość ponad poziom gruntu powinna wynosić minimum 50 cm;
- ogrodzenie powinno być wkopane w grunt na głębokość minimum 20 cm;
- ogrodzenie powinno być wykonane z pełnych paneli lub siatki stalowej ocynkowanej;
- maksymalne wymiary oczek ogrodzenia z siatki powinny wynosić 5 × 5 mm;
- w części górnej ogrodzenie powinno mieć przewieszkę o długości minimum 10 cm odgiętą „na zewnątrz” od drogi pod kątem 45-90°;
- na końcach ogrodzeń należy wykonać zawrotki w kształcie litery „C” lub „U”;
- ogrodzenia powinny być szczelnie połączone z przyczółkami przejść i przepustów;
- w pasie bezpośrednio przylegającym do ogrodzeń ochronno-naprowadzających nie wolno stosować wysiewu i nasadzeń roślin, które mogą utrudniać naprowadzanie zwierząt na przejścia i mogą ułatwiać wspinanie się i przekraczanie ogrodzeń.

Należy prowadzić kontrole techniczne i utrzymaniowe ogrodzeń ochronno-naprowadzających trzy razy w roku, tj. przed migracjami wiosennymi (luty – marzec), przed migracjami młodych osobników (koniec maja/początek czerwca), przed migracjami jesiennymi (sierpień). W przypadku stwierdzenia uszkodzeń, braku szczelności, ubytków, itp. należy niezwłocznie zrealizować odpowiednie naprawy, a także usuwać roślinność przerastającą konstrukcje wygrodzeń, ułatwiająca wspinanie się zwierząt.”.

22. uchylam punkt I.3.15 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.3.15. Pod nadzorem specjalisty herpetologa należy:

- zastosować tymczasowe wygradzenia herpetologiczne o wysokości 50 cm części nadziemnej zakończonej dodatkowo 10 cm przewieszką „na zewnątrz” od drogi. Część podziemna wygradzenia powinna być wkopana w ziemię na głębokość minimum 10 cm. Ogradzenie należy wykonać z materiału umożliwiającego odpowiedni naciąg. Oczka siatki nie mogą przekraczać wymiarów $0,5 \times 0,5$ cm. Wolne końce ogrodzeń należy zakończyć U- lub C-kształtnymi zawrotkami. Tymczasowe wygradzenia należy zlokalizować w podanych w tabeli 4 kilometrażach budowanych dróg, przechodzących przez obszary siedliskowe płazów z zastrzeżeniem, że będą mogły być one weryfikowane przez nadzór przyrodniczy w sposób dostosowujący ich rozmieszczenie do lokalnych uwarunkowań środowiskowych i aktualnego frontu robót. Przy pomocy tymczasowych ogrodzeń ochronnych należy również zabezpieczyć tymczasowe drogi dojazdowe na teren budowy, w przypadku stwierdzenia przez nadzór przyrodniczy występowania w ich obszarze herpetofauny.

Tabela 4. Lokalizacja tymczasowych wygradzeń herpetologicznych.

kilometraż	strona drogi
S19	
2+200 – 2+500	lewa
2+500 – 3+500	prawa i lewa
5+400 – 5+700	prawa
9+550 – 9+750	prawa
11+500 – 11+800	prawa i lewa
11+800 – 12+300	lewa
13+400 – 13+600	prawa i lewa
13+600 – 14+000	lewa
15+500 – 16+100	lewa
16+100 – 16+400	prawa i lewa
17+400 – 19+000	prawa i lewa
20+200 – 20+500	prawa i lewa
22+500 – 23+000	lewa
23+600 – 25+000	prawa i lewa
25+200 – 25+700	lewa
25+700 – 28+700	prawa i lewa
28+700 – 30+100	lewa
34+100 – 34+500	prawa
36+400 – 37+000	prawa i lewa
DK65	
1+800 – 2+200	prawa i lewa
5+300 – 5+500	prawa
6+200 – 6+400	lewa
6+500 – 6+700	lewa
6+700 – 6+900	prawa i lewa
7+200 – 7+800	lewa
7+800 – 8+100	prawa i lewa
9+200 – 9+400	lewa

kilometraż	strona drogi
DK65	
10+700 – 12+000	prawa i lewa
12+400 – 12+600	lewa
12+800 – 13+700	prawa

- zastosować wiaderka zamontowane po zewnętrznej stronie płotków tymczasowych (co 50 m w stwierdzonych miejscach migracji płazów oraz na obu ich końcach). Wiaderka o wysokości minimum 40 cm powinny posiadać przepuszczalne dno oraz zostać wkopane równo z gruntem tak, aby stanowiły pułapki pozwalające na wyłowienie migrujących zwierząt (płazów) i ich późniejsze przeniesienie pod nadzorem przyrodniczym do miejsc odpowiadających ich wymaganiom siedliskowym. W pułapkach należy umieścić materiał osłaniający płazy przed słońcem, np. mech, liście. Do każdej pułapki należy włożyć kij, w taki sposób, aby wystawał z pułapki pod dużym kątem i umożliwiał wyjście małym gryzoniom i ryjówkom. Wiaderka muszą zostać umieszczone maksymalnie blisko ogrodzenia (powinny wręcz do niego przylegać), tak aby płazy wędrujące wzdłuż ogrodzenia zawsze do nich wpadały, a nie przechodziły obok;
- tymczasowo wygradzony teren budowy, w szczególności miejsca mogące stanowić pułapki dla płazów (wiaderka, wykopy, zastoiska wodne, koleiny) poddawać regularnym kontrolom przez cały okres aktywności zinwentaryzowanych gatunków. W okresie wiosennych i jesiennych migracji, tj. od 1 marca do 15 maja oraz od 15 sierpnia do 15 października należy kontrolować je dwa razy dziennie (rano i wieczorem), w pozostałym okresie raz dziennie. W przypadku stwierdzenia obecności zwierząt, osobniki należy przenieść do odpowiedniego dla danego gatunku siedliska bezpośrednio po stwierdzeniu ich obecności;
- utrzymywać tymczasowe wygradzenia herpetologiczne w stanie technicznym zapewniającym ich właściwe funkcjonowanie, w szczególności poprzez kontrole ich stanu oraz niezwłoczne dokonywanie bieżących napraw. Kontroli wygradzeń dokonywać razem z kontrolami wkopanych wiader.”.

23. uchylam punkt I.3.16 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.3.16. Wykonać przejścia i przepusty umożliwiające migracje zwierzętom zgodnie z charakterystyką i lokalizacją podaną w tabeli 5.

Tabela 5. Przejścia i przepusty przystosowane do migracji fauny.

L.p.	Droga	Lokalizacja (km drogi)	Rodzaj przejścia	Szerokość przestrzeni dostępnej dla zwierząt	Skrajnia pionowa
1	S19	0+396	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
2	S19	2+553	Przepust zintegrowany z ciekim	$\geq 2 \times 0,5$ m	≥ 1 m

L.p.	Droga	Lokalizacja (km drogi)	Rodzaj przejścia	Szerokość przestrzeni dostępnej dla zwierząt	Skrajnia pionowa
3	S19	2+727	Przejście dołem zintegrowane z ciekkiem	$\geq 2 \times 5$ m	$\geq 3,5$ m
4	S19	3+514	Przejście dołem zintegrowane z ciekkiem	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
5	S19	3+895	Przejście dołem zintegrowane z drogą	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
6	S19	5+837	Przejście dołem zintegrowane z ciekkiem	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
7	S19	8+222	Przejście zintegrowane z linią kolejową	Pas szerokości 20 m po str. północnej	≥ 5 m
8	S19	9+458	Przejście dołem	Szerokość min. 6 m, współczynnik ciasnoty 0,7	$\geq 3,5$ m
9	S19	15+235	Przejście dołem zintegrowane z ciekkiem	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
10	S19	15+766	Przejście dołem	Szerokość min. 15 m, współczynnik ciasnoty $\geq 1,5$	≥ 5 m
11	S19	16+220	Przepust zintegrowany z ciekkiem	$\geq 2 \times 0,5$ m	≥ 1 m
12	S19	16+316	Przejście dołem zintegrowane z ciekkiem	$\geq 2 \times 5$ m	$\geq 3,5$ m
13	S19	17+292	Przepust zintegrowany z ciekkiem	$\geq 2 \times 0,5$ m	≥ 1 m
14	S19	17+605	Przejście dołem zintegrowane z ciekkiem	$\geq 2 \times 5$ m	$\geq 3,5$ m
15	S19	17+777	Przepust zintegrowany z ciekkiem	$\geq 2 \times 0,5$ m	≥ 1 m
16	S19	18+668	Przejście dołem zintegrowane z ciekkiem	$\geq 2 \times 5$ m	$\geq 3,5$ m
17	S19	19+426	Przejście górą	Szerokość ≥ 50 m	-

L.p.	Droga	Lokalizacja (km drogi)	Rodzaj przejścia	Szerokość przestrzeni dostępnej dla zwierząt	Skrajnia pionowa
18	S19	22+878	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
19	S19	24+027	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
20	S19	24+530	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	$\geq 3,5$ m
21	S19	25+453	Przepust zintegrowany z ciekim	$\geq 2 \times 0,5$ m	≥ 1 m
22	S19	25+683	Przepust zintegrowany z ciekim	$\geq 2 \times 0,5$ m	≥ 1 m
23	S19	25+771	Przepust zintegrowany z ciekim	Półki o szerokości $2 \times 0,5$ m po obu stronach cieku	$\geq 1,5$ m
24	S19	26+025	Przejście dołem z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
25	DJ S19	26+025 wg km S19 str. L	Przejście dołem z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
26	S19	26+646	Przepust zintegrowany z ciekim	$\geq 2 \times 0,5$ m	≥ 1 m
27	S19	27+581	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	$\geq 3,5$ m
28	S19	28+351	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
29	S19	28+867	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	Szerokość min. 6 m, współczynniki ciasnoty 0,7	$\geq 3,5$ m
30	S19	32+460	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
31	S19	34+071	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	$\geq 3,5$ m

L.p.	Droga	Lokalizacja (km drogi)	Rodzaj przejścia	Szerokość przestrzeni dostępnej dla zwierząt	Skrajnia pionowa
32	S19	35+146	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
33	S19	36+473	Przejście dołem pod estakadą nad rzeką Narwią	$\geq 2 \times 30$ m	≥ 5 m
34	S19	37+972	Przejście dołem	Szerokość min. 15 m, współczynnik ciasnoty $\geq 1,5$	≥ 5 m
35	DK19	37+972	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
36	S19	39+014	Przejście dołem	Szerokość min. 15 m, współczynnik ciasnoty $\geq 1,5$	≥ 5 m
37	DK19	39+014	Przejście dołem	Szerokość min. 15 m, współczynnik ciasnoty $\geq 1,5$	≥ 5 m
38	DK65	2+149	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
39	DK65	5+000	Przejście górą	Szerokość ≥ 50 m	-
40	DK65	6+190	Przejście dołem	Szerokość min. 15 m, współczynnik ciasnoty $\geq 1,5$	≥ 5 m
41	DK65	6+713	Przepust zintegrowany z ciekim	Półki o szerokości $2 \times 0,5$ m po obu stronach cieku	$\geq 1,5$ m
42	DK65	7+692	Przepust zintegrowany z ciekim	$\geq 2 \times 0,5$ m	≥ 1 m

L.p.	Droga	Lokalizacja (km drogi)	Rodzaj przejścia	Szerokość przestrzeni dostępnej dla zwierząt	Skrajnia pionowa
43	DK65	8+073	Przepust zintegrowany z ciekim	Półki o szerokości $2 \times 0,5$ m po obu stronach cieku	$\geq 1,5$ m
44	DK65	9+166	Przejście górą	Szerokość ≥ 50 m	-
45	DK65	10+036	Przejście dołem	Szerokość min. 6 m, współczynnik ciasnoty 0,7	$\geq 3,5$ m
46	DK65	11+150	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
47	DK65	11+497	Przepust zintegrowany z ciekim	$\geq 2 \times 0,5$ m	≥ 1 m
48	DK65	11+566	Przepust zintegrowany z ciekim	$\geq 2 \times 0,5$ m	≥ 1 m
49	DK65	11+794	Przepust zintegrowany z ciekim	Półki o szerokości $2 \times 0,5$ m po obu stronach cieku	$\geq 1,5$ m
50	DK65	12+631	Przejście dołem zintegrowane z drogą i koleją	$\geq 2 \times 5$ m	$\geq 3,5$ m
51	DK65	12+859	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	$\geq 3,5$ m

24. uchylam punkt I.3.17 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.3.17. Zagospodarować przejścia dla zwierząt wg następujących zaleceń:

- przejścia lokalizować poza oświetlonymi odcinkami dróg i nie bliżej niż 200 m od ich granicy w obszarach leśnych i 500 m w terenie otwartym, z wyjątkiem następujących przejść - PZDdz-07/S19-1/3 (km 2+727), MS/PZDd-13/S19-1/3 (km 5+837), MS/PZDs-62/S19-1/3 (km 28+867), PZDdz-70/S19-1/3 (km 35+146), MS/PZDd-72/S19-1/3 (km 36+473). W przypadku konieczności

- oświetlenia odcinków dróg bliżej niż 200 m od ww. przejść, a także w przypadku węzła Zabłudów, oświetlenie wykonać z uwzględnieniem następujących zaleceń:
- > zaprojektować oświetlenie z wykorzystaniem słupów jednostronnych względem jezdni, z oprawami wyposażonymi w lampy o żółtym kolorze światła;
  - > zastosować równoległe do jezdni (0°) nachylenie opraw w stosunku do powierzchni jezdni w celu ograniczenia efektu olśnienia;
  - > zastosować oprawy wyposażone w regulowane odbłyśniki, pozwalające na uzyskanie optymalnego rozsyłu światła w kierunku oświetlanej powierzchni (minimalizacja rozsyłu w innych kierunkach);
- wykonać nasadzenia zieleni naprowadzającej gatunkami drzew i krzewów rodzimych m.in. jarzab pospolity, brzoza brodawkowa, klon pospolity, wierzba, leszczyna, bez czarna, głogi, róża dzika w celu nakierowania zwierząt na przejścia;
  - siatkę ogrodzeniową na długości ~ 50 m od krawędzi przejść obsadzić pnączami;
  - do zagospodarowania projektowanych przejść wykorzystać odpady powstałe z wycinki drzewostanu takie jak karpiny drzew;
  - na wszystkich obiektach pełniących funkcję przejść dla zwierząt dużych i średnich wykonać drewniane ekrany przeciwoślenniowe o naturalnej barwie i wysokości 2,50 m na przejściach dolnych. Ekrany usytuować wzdłuż jezdni i objąć całą szerokość przejścia dolnego oraz odcinek co najmniej 50 m od krawędzi przejścia w obu kierunkach. Na przejściach górnych wysokość ekranów powinna wynosić 2,5 m i łączyć się płynnie z ogrodzeniem podstawowym. Ekrany powinny być zlokalizowane wzdłuż zewnętrznych krawędzi przejścia górnego, łącznie z najściami;
  - wykonać doświetlenia przejść dolnych i mostów poprzez szczeliny doświetleniowe, z wyjątkiem obiektu nad rz. Narew, gdzie ze względów konstrukcyjnych projekt nie zakłada szczelin;
  - drogi serwisowe w obrębie przejść zaprojektować jako gruntowe (drobnoziarniste kruszywo) o łagodnym nachyleniu skarp 1:3;
  - drogi równoległe do drogi głównej na szerokości przejść zaprojektować o nawierzchni betonowej oraz tak, aby umożliwić swobodną migrację zwierząt po drodze, tj. skarpy mają posiadać łagodne nachylenie 1:3;
  - odcinki drogi powiatowej 1484B znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie przejść w km 27+581 i 28+867 przebudować w celu zapewnienia łagodnego nachylenia skarp rowów drogowych, co umożliwi swobodną migrację zwierząt w poprzek drogi powiatowej;
  - w przypadku przejść zespolonych z ciekim wodnym: szerokość przejścia min. 2×5 m (tj. min. 5 m po każdej stronie cieku);
  - w przypadku przejść górnych uwzględnić następujące zalecenia:
    - > szerokość minimalna: 50 m w najwęższym miejscu przejścia, szerokość przejścia powinna się płynnie zwiększać w kierunku podstawy najść w obydwu kierunkach (tworząc kształt leja);
    - > strefy podejścia o maksymalnym pochyleniu terenu: 15%, umożliwiającym zwierzętom widoczność drugiej strony przejścia;
    - > pokrywa wierzchnia z ziemi urodzajnej na całej szerokości użytkowej przejścia o grubości co najmniej 1,3 m. Zaleca się wykorzystanie gleby z rejonu, w którym

- zlokalizowane jest przejście;
- > niedopuszczalne jest wykorzystanie gruntu pochodzącego z wykopów i zanieczyszczonego materiałami budowlanymi takimi jak gruz, pręty stalowe, czy resztki innych materiałów;
  - > powierzchnia trawiasta na obiekcie mostowym oraz luźne zadrzewienie w strefach podejścia i dościa do przejścia, a przy skrajach przejścia zwarta roślinność krzewiasta;
  - > roślinność stosowana do obsiewu i obsadzania przejść powinna być roślinnością gatunków rodzimych dostosowaną do lokalnych warunków siedliskowych i chętnie zjadaną przez zwierzęta;
  - > na powierzchni przejścia powinny zostać luźno rozlokowane karpy korzeniowe, duże gałęzie i pnie, które mogą posłużyć mniejszym zwierzętom za schronienie i uniemożliwić lub przynajmniej utrudnić, korzystanie z przejścia ludziom;
- w przypadku przejść dolnych dla dużych zwierząt uwzględnić następujące zalecenia:
- > szerokość przejścia powinna wynikać z zachowania warunku względnej ciasnoty $>1,5$ (suche);
  - > w przypadku przejścia zespolonego z drogą szerokość przestrzeni dostępnej dla zwierząt: min. 15 m, gdy droga zlokalizowana jest po jednej stronie (z boku) przejścia lub min. 2×5 m, gdy droga zlokalizowana jest po środku obiektu;
  - > wzdłuż ogrodzenia naprowadzającego powinny zostać wykonane gęste nasadzenia z drzew i krzewów gatunków rodzimych dostosowanych do lokalnych warunków siedliskowych oraz chętnie zjadanych przez zwierzęta;
  - > podłoże pod obiektem powinno zostać wysypane gruntem pochodzącym z rejonu przejścia; niedopuszczalne jest wykorzystanie gruntu pochodzącego z wykopów i zanieczyszczonego materiałami budowlanymi takimi jak gruz, pręty stalowe, czy resztki innych materiałów;
- w przypadku przejść dolnych dla średnich zwierząt uwzględnić następujące zalecenia:
- > szerokość przejścia powinna wynikać z zachowania warunku względnej ciasnoty $>0,7$ (suche);
  - > w przypadku przejścia zespolonego z drogą szerokość przestrzeni dostępnej dla zwierząt: min. 6 m, gdy droga zlokalizowana jest po jednej stronie (z boku) przejścia lub min. 2×5 m, gdy droga zlokalizowana jest po środku obiektu;
  - > wzdłuż ogrodzenia naprowadzającego powinny zostać wykonane gęste nasadzenia z drzew i krzewów gatunków rodzimych dostosowanych do lokalnych warunków siedliskowych oraz chętnie zjadanych przez zwierzęta;
  - > podłoże pod obiektem powinno zostać wysypane gruntem pochodzącym z rejonu przejścia; niedopuszczalne jest wykorzystanie gruntu pochodzącego z wykopów i zanieczyszczonego materiałami budowlanymi takimi jak gruz, pręty stalowe, czy resztki innych materiałów;
- w przypadku przejść dolnych dla małych zwierząt zespolonych z ciekim uwzględnić następujące zalecenia:
- > obustronne suche półki dla zwierząt, wyniesione ponad poziom zalewania ciekłu;
  - > szerokość suchych półek dla zwierząt powinna wynosić $2 \times 0,5$ m;
  - > $>1,5$ m od półki do spodu konstrukcji;
  - > nie stosować półek suchych z koszy kamiennych (gabionów), powierzchnie

- suchych pólek wyrównać i pokryć rodzimym gruntem;
- > suche półki powinny łączyć się z terenem otaczającym przejście w sposób umożliwiający swobodne przechodzenie zwierząt;
- > obustronne ogrodzenie ochronno-naprowadzające (płotki) wzdłuż drogi naprowadzające zwierzęta do przejścia, połączone odpowiednio z półkami;
- w rejonie przejść dla dużych i średnich zwierząt oraz przejść dla małych zwierząt, w przypadku braku możliwości skanalizowania rowów, zastosować skarpy o nachyleniu nie większym niż 1:3, obejmujące całą strefę dojsia do przejść dużych i średnich oraz co najmniej 10 m od osi przejść dla małych zwierząt, w każdym kierunku. W przypadku braku zastosowania skanalizowania, rowy na całym odcinku przejść przez obszar najścia pozostawić nieumocnione (trawiaste);
- wszystkie przejścia i przepusty dla zwierząt należy poddawać corocznym kontrolom drożności, wczesną wiosną, najpóźniej do końca kwietnia. Zakres kontroli ma obejmować usuwanie przeszkód ograniczających możliwości migracyjne zwierząt, a także ocenę stanu karp korzeniowych, kłód, konarów, stosów gałęzi, pod kątem stopnia rozkładu oraz przemieszczania w wyniku działalności człowieka i warunków atmosferycznych oraz ich uzupełnianie w przypadku stwierdzenia ubytków.”.

25. uchylam punkt I.3.18 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„I.3.18. W celu minimalizacji oddziaływania urządzeń odwodnienia drogi na zwierzęta, należy uwzględnić poniższe wytyczne:

- w zależności od możliwości technicznych, wszelkie obiekty odwodnieniowe należy lokalizować poza powierzchniami przejść dla zwierząt;
- studnie osadnikowe i separatory muszą posiadać szczelne pokrywy, niedopuszczalne jest zastosowanie otwartych urządzeń. W zależności od warunków technicznych należy zastosować dopływy podziemne do osadników i separatorów;
- wszystkie studzienki rewizyjne należy zaopatrzyć w pełne pokrywy o jak najmniejszej liczbie otworów obsługowych i możliwie najmniejszej średnicy;
- wszystkie studnie i niecki wpadowe należy zaopatrzyć w szczelną pokrywę górną z włazem rewizyjnym.;
- w przypadku, gdy studnie lub niecki posiadają otwory wlotowe (połączenie z rowami), należy je zabezpieczyć w sposób utrudniający wpadanie płazów do wnętrza obiektów poprzez wyposażenie otworów w kraty stalowe lub rząd pionowych prętów (płaskowników) – należy zastosować rozwiązanie kompromisowe pomiędzy wielkością oczek (czym mniejsze tym lepsze zatrzymywanie zwierząt) a wymaganiami hydrologicznymi (czym mniejsze oczka tym łatwiejsze blokowanie przepływu). Wielkość oczek kraty (odstępów pomiędzy prętami) powinna być nie większa niż 2 cm, co zapewni zatrzymywanie dorosłych płazów;
- w przypadku, gdy studnia lub niecka zlokalizowana jest bezpośrednio przy wlocie do przepustu, należy umożliwić zwierzętom swobodne przechodzenie przez przepust poprzez wykonanie pochylni z betonu;
- dwa razy w roku, tj. w okresie od 1 lutego do końca marca oraz w sierpniu lub wrześniu, należy prowadzić kontrole drożności rowów, studzienek i wpustów ulicznych, a także ich wykaszanie i czyszczenie.”.

26. uchylam punkt IV.2 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„IV.2. Prowadzić monitoring przejść dla zwierząt przez okres 5 lat. Ze względu na potrzebę adaptacji zwierząt do nowopowstałych obiektów, monitoring przejść należy rozpocząć rok po oddaniu drogi do użytkowania. Monitorowaniem należy objąć przejścia wymienione w tabeli 6.

Tabela 6. Przejścia dla zwierząt, które należy objąć monitoringiem.

L.p.	Droga	Lokalizacja (km drogi)	Rodzaj przejścia	Szerokość przestrzeni dostępnej dla zwierząt	Skrajnia pionowa
1	S19	0+396	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
2	S19	15+235	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
3	S19	15+766	Przejście dołem	Szerokość min. 15 m, współczynnik ciasnoty $\geq 1,5$	≥ 5 m
4	S19	16+316	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	$\geq 3,5$ m
5	S19	17+605	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	$\geq 3,5$ m
6	S19	18+668	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	$\geq 3,5$ m
7	S19	19+426	Przejście górą	Szerokość ≥ 50 m	-
8	S19	22+878	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
9	S19	28+351	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
10	S19	28+867	Przejście dołem zintegrowane z ciekim	Szerokość min. 6 m, współczynnik ciasnoty 0,7	$\geq 3,5$ m

L.p.	Droga	Lokalizacja (km drogi)	Rodzaj przejścia	Szerokość przestrzeni dostępnej dla zwierząt	Skrajnia pionowa
11	S19	35+146	Przejście dołem zintegrowane z ciekkiem	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
12	S19	36+473	Przejście dołem pod estakadą nad rzeką Narwią	$\geq 2 \times 30$ m	≥ 5 m
13	S19	37+972	Przejście dołem	Szerokość min. 15 m, współczynnik ciasnoty $\geq 1,5$	≥ 5 m
14	DK19	37+972	Przejście dołem zintegrowane z ciekkiem	$\geq 2 \times 5$ m	≥ 5 m
15	S19	39+014	Przejście dołem	Szerokość min. 15 m, współczynnik ciasnoty $\geq 1,5$	≥ 5 m
16	DK19	39+014	Przejście dołem	Szerokość min. 15 m, współczynnik ciasnoty $\geq 1,5$	≥ 5 m
17	DK65	5+000	Przejście górą	Szerokość ≥ 50 m	-
18	DK65	9+166	Przejście górą	Szerokość ≥ 50 m	-

Monitoring należy prowadzić poprzez rejestrację zwierząt przy pomocy automatycznych kamer wideo (tzw. wideopułapek). Można również prowadzić:

- rejestrację tropów zwierząt na pasach z piaskiem, w przypadku opadów śniegu tropienia prowadzić po świeżym opadzie;
- identyfikację odchodów na całej powierzchni przejść oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie, tj. w strefach najść;
- identyfikację śladów żerowania, uszkodzeń roślin i innych śladów obecności zwierząt na całej powierzchni przejść oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie, tj. w strefach najść.

Propozycję metodyki prowadzenia monitoringu przejść dla zwierząt wymienionych w tabeli 6, w tym okresy oraz częstość kontroli, należy przedstawić do akceptacji Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska w Białymstoku. Coroczne sprawozdania z kontroli należy przekazywać Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska w Białymstoku oraz do wiadomości Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska, w terminie dwóch miesięcy od zakończenia cyklu kontroli w danym okresie monitoringowym. Końcowe sprawozdanie z przeprowadzonego monitoringu przejść dla zwierząt, zawierające zbiorcze zestawienie zebranych wyników wraz z ich interpretacją, należy przekazać Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska w Białymstoku oraz do wiadomości Generalnemu Dyrektorowi

Ochrony Środowiska, w terminie trzech miesięcy od zakończenia ostatniego cyklu kontroli w ostatnim okresie monitoringowym.”.

27. uchylam punkt IV.3 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i umarzam postępowanie w tym zakresie.

28. uchylam punkt IV.4 ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„IV.4. W ciągu dwóch lat od oddania drogi do użytkowania należy przeprowadzać całoroczny monitoring porealizacyjny chiropterofauny w miejscach o stwierdzonej wysokiej aktywności nietoperzy, tj. w rejonie km 5+800, 6+700, 22+400, 24+600, 35+350, 35+750, 37+350 drogi ekspresowej S19 oraz w km 4+350, 5+000, 9+100, 10+300 drogi krajowej nr 65, polegający na:

- obserwacji miejsc koncentracji i przelotów nietoperzy połączonych z nasłuchami detektorowymi;
- identyfikacji ofiar kolizji z pojazdami i ekranami.

Propozycję metodyki prowadzenia monitoringu chiropterofauny należy przedstawić do akceptacji Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska w Białymstoku. Końcowe sprawozdanie z przeprowadzonego monitoringu, zawierające zbiorcze zestawienie zebranych wyników wraz z ich interpretacją, należy przekazać Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska w Białymstoku oraz do wiadomości Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska, w terminie trzech miesięcy od zakończenia ostatniego cyklu kontroli w ostatnim okresie monitoringowym.”.

29. uchylam punkt VI ww. decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekam:

„VI. Stwierdzam konieczność przeprowadzenia ponownej oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko w ramach postępowania w sprawie wydania decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, w tym w szczególności w zakresie:

1. Całorocznego monitoringu migracji fauny doliną rzeki Narwi w rejonie mostu znajdującego się w ciągu drogi krajowej nr 19 poprzez m.in. rejestrację zwierząt przy pomocy automatycznych kamer wideo (tzw. wideopułapek).
2. Weryfikacji parametrów projektowanego obiektu mostowego nad rzeką Narwią, na podstawie wyników monitoringu fauny, o którym mowa w podpunkcie 1 niniejszego warunku.
3. Weryfikacji sposobu wygradzenia projektowanego węzła Zabłudów w celu jego optymalizacji i zminimalizowania stref pozbawionych ogrodzenia ochronnego.
4. Oceny zasadności i możliwości zaprojektowania i wykonania obiektu pełniącego funkcję przejścia dla zwierząt pod planowaną drogą ekspresową S19 w śladzie likwidowanego odcinka drogi powiatowej nr 1483B bądź dostosowania obiektu budowlanego WS71 w km 35+890 do parametrów przejścia dolnego dla dużych zwierząt.
5. Doprecyzowania danych dotyczących występowania poczwarówki zwężonej *Vertigo angustior*, takich jak: obecna powierzchnia ich siedlisk, szacowania liczebność populacji oraz wskazania rodzaju oddziaływania (bezpośrednie zniszczenie, oddziaływanie pośrednie), jak również określenie działań minimalizujących. Ponadto należy

- przedstawić szczegółową lokalizację mrowisk należących do mrówek objętych ochroną gatunkową, kolidujących z realizowanym wariantem inwestycji.
6. Oceny możliwości wprowadzenia większej ilości nasadzeń zastępczych niż planowane 16 ha.”.

30. w pozostałym zakresie utrzymuję decyzję organu I instancji w mocy.

UZASADNIENIE

Cytowaną w sentencji decyzją RDOŚ w Białymstoku ustalił środowiskowe uwarunkowania dla przedsięwzięcia polegającego na *Budowie drogi ekspresowej S19 na odcinku Choroszcz – Ploski wraz z budową odcinka drogi krajowej nr 65 Kudrycze – Kuriany – Grabówka oraz budową, rozbudową i przebudową dróg innej kategorii i niezbędnej infrastruktury.*

Od ww. decyzji odwołania do GDOŚ, za pośrednictwem RDOŚ w Białymstoku, wniosło Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, reprezentowane przez [REDAKTOWANE], oraz Stowarzyszenie Zielona Osada, reprezentowane przez [REDAKTOWANE]. Odwołania zostały złożone w terminie ustawowym. Obydwa stowarzyszenia biorą udział w postępowaniu jako podmioty na prawach strony.

Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej w odwołaniu podniosło zarzut naruszenia prawa materialnego i proceduralnego, a w szczególności zarzut naruszenia przepisów:

1. art. 37, art. 80 ust. 1 pkt 2 i art. 85 ust. 2 pkt 1a ustawy z dnia 3 października 2008 r. *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2018 r. poz. 2081, ze zm.), dalej ustawa ooś, w zw. z art. 7 i 77 § 1, 78 § 1 Kpa poprzez brak odniesienia się przez organ I instancji do wniosków i uwag złożonych przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, jako strony postępowania, a także uwag złożonych przez inne osoby i podmioty, a w konsekwencji - nieuwzględnienie wyników postępowania z udziałem społeczeństwa przy ocenie oddziaływania ww. przedsięwzięcia na środowisko, oraz brak zebrania i rozpatrzenia, w sposób wyczerpujący, materiału dowodowego oraz dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego;
2. art. 66 ustawy ooś w zw. z art. 7 i 77 § 1, 78 § 1 Kpa poprzez wydanie zaskarżonej decyzji w oparciu o nieaktualny, niepełny, nierzetelny, a przez to niewiarygodny raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, co skutkowało nieprawidłową oceną oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko;
3. § 6 ust. 1, 2, 3 i 4 rozporządzenia w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, w zw. art. 46 ustawy z dnia 16 kwietnia 2014 r. *o ochronie przyrody*, dalej ustawy o ochronie przyrody, oraz w zw. z art. 82 ust. 1 pkt 2b ustawy ooś poprzez ustalenie, w zaskarżonej decyzji, że „Nie przewiduje się (...) negatywnego oddziaływania na orlika oraz działań kompensujących”.

Odwołujący się wskazując na powyższe wnoszą o zmianę zaskarżonej decyzji poprzez odmowę zgody na realizację przedsięwzięcia, ewentualnie uchylenie zaskarżonej decyzji w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia organowi I instancji.

W uzasadnieniu odwołania Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej wskazało, że nie zgadza się z oceną RDOŚ w Białymstoku, zgodnie z którą planowane przedsięwzięcie, przy zastosowaniu nałożonych w kwestionowanej decyzji warunków, nie będzie znacząco negatywnie

oddziaływać na środowisko naturalne terenu planowanej inwestycji w kontekście ochrony przyrody.

Jeśli chodzi o brak odniesienia się przez organ I instancji do wniosków i uwag złożonych w toku postępowania Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej zwróciło uwagę na to, że RDOŚ w Białymstoku, pomimo, że przywołał te uwagi oraz odniósł się do nich w uzasadnieniu decyzji na stronie 64 i następnym, to odniesienie się do nich nie było jego stanowiskiem, lecz stanowiskiem inwestora, do którego organ I instancji zwrócił się pismem z dnia 12 lipca 2019 r. prosząc o przesłanie odpowiedzi w zakresie wniesionych uwag i zastrzeżeń. Decyzja została wydana przez RDOŚ w Białymstoku następnego dnia po wpływie do organu odpowiedzi inwestora, a organ I instancji powielił w niej „słowo w słowo” treść odpowiedzi GDDKiA. W ocenie odwołującego się to inwestor, który był zainteresowany rozstrzygnięciem wszelkich pojawiających się wątpliwości dotyczących rzetelności raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko na jego korzyść, a nie organ I instancji, rozpatrzył uwagi i zastrzeżenia złożone w postępowaniu przez strony i społeczeństwo. Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej stoi na stanowisku, popartym wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 5 marca 2015 r., sygn. akt II OSK 1858/13, że organ I instancji powinien, równolegle, prowadzić własne postępowanie w celu zweryfikowania, czy zgłoszone przez odwołującego uwagi mogą mieć wpływ na ocenę rzetelności złożonego przez inwestora raportu, który stanowi jeden z najistotniejszych dowodów w sprawie, ale podlega weryfikacji i ocenie jak każdy inny dowód, zgromadzony w postępowaniu. Zgodnie z tym wyrokiem: *„Nie jest (...) dopuszczalne, aby jedyną podstawą służącą ocenie zarzutów zgłoszonych do treści raportu były wyjaśnienia złożone przez jego autora, chyba że organ wykaże poprzez samodzielną weryfikację, że uzupełniające stanowisko autora raportu jest miarodajne dla rozstrzygnięcia spornych kwestii.”*. W opinii odwołujących się doszło więc do naruszenia przepisów postępowania administracyjnego dotyczących m.in. obowiązku zebrania i rozpatrzenia, w sposób wyczerpujący, materiału dowodowego oraz dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego, a także przepisu nakazującego, przy wydaniu decyzji środowiskowej, wzięcia pod uwagę wyników postępowania z udziałem społeczeństwa.

W odwołaniu wskazano również, że organ I instancji wyręczając się w zakresie odpowiedzi na pytania i wnioski stron oraz społeczeństwa stanowiskiem inwestora, nie odpowiedział na szereg istotnych zastrzeżeń Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej zawartych w piśmie z dnia 19 czerwca 2019 r., natomiast odpowiedzi dotyczące innych zagadnień były albo lakoniczne, albo nieprawidłowe, albo wprost potwierdzały zasadność zgłoszonych zastrzeżeń.

Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej podtrzymuje w odwołaniu stanowisko, że raport zawiera nieaktualną, niewystarczającą, a przez to nieprawidłową inwentaryzację przyrodniczą. Organ I instancji nie dostrzegł w ogóle, że stowarzyszenie, w zakresie podnoszonych zarzutów dotyczących nieprawidłowej inwentaryzacji przyrodniczej, powołało dowód - własną dokumentację dotyczącą inwentaryzacji przyrodniczej, przygotowaną niezależnie od badań wykonywanych na zlecenie GDDKiA Oddział w Białymstoku, dotyczącą obszaru planowanego przedsięwzięcia. Dokumentacja ta została złożona do RDOŚ w Białymstoku w dniu 14 kwietnia 2017 r. Z uzasadnienia kwestionowanej decyzji wynika, że organ I instancji nie wziął dowodu, wskazanego przez stronę postępowania, w ogóle pod uwagę.

W decyzji nie odniesiono się także w ogóle do zarzutu Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, że od wykonania, na potrzeby raportu, inwentaryzacji przyrodniczej, minęły już 3 lata. Upływ tak długiego okresu, od momentu wykonania badań do czasu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, pozwala postawić uzasadnioną tezę, że przedłożone w raporcie badania nie są aktualne, a przez to nie mogą stanowić podstawy wydania decyzji środowiskowej.

Nieaktualne badania terenowe uniemożliwiają bowiem możliwość zweryfikowania prawidłowości dokumentacji pod względem identyfikacji potencjalnych oddziaływań na środowisko oraz propozycji działań minimalizujących to oddziaływanie.

Z wyjaśnień zawartych w decyzji organu I instancji wynika potwierdzenie zastrzeżeń Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej co do nieprawidłowości okresów, w jakich dokonywano inwentaryzacji małych zwierząt i ptaków. Stowarzyszenie podkreślało, że badania herpetologiczne wykonywano w okresie 12 kwietnia - 29 maja, i że tak obrany termin badań należy uznać za niepełny, co znajduje potwierdzenie także w literaturze. Odwołujący się wskazują, że w decyzji nie wyjaśniono, dlaczego zaniechano badań w marcu, co oznacza, że organ I instancji nie przeprowadził w tym zakresie żadnego postępowania wyjaśniającego, przywołując bezkrytycznie lakoniczne wyjaśnienia inwestora.

Podobny zarzut Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej podniosło w zakresie nieprawidłowości dotyczących terminów badań ornitologicznych. Tu w decyzji wprost przyznano, że brak było „kontrolni marcowej, która wynikała z terminu podpisania umowy”, co jednak zostało „zniwelowane” „biorąc pod uwagę dużą liczbę dni spędzonych w terenie oraz liczny zespół ekspertów”. Dla odwołującego się nie jest jasne w jaki sposób brak obecności ekspertów, badających ptaki w marcu, można „zniwelować” dużą liczbą ekspertów i dużą liczbą dni spędzonych przez nich w terenie w innych okresach. Nieprawidłowości te, szczególnie biorąc pod uwagę, iż dotyczą inwestycji, która przecina obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 Dolina Górnej Narwi PLB200007 powodują, że istnieją poważne wątpliwości co do kompletności badań awifauny na tym terenie oraz jej wyników przedstawionych w raporcie.

Organ I instancji nie odniósł się w jakikolwiek sposób do stwierdzenia, że w przypadku ptaków i płazów, zbyt późne rozpoczęcie zbierania danych wiosną, nie pozwala na inwentaryzację wczesno wiosennych gatunków (ptaki - np. dzięcioły, kowaliki, pelzacze, sikory, sowy, a w przypadku herpetofauny - huczek (grzebiuszka ziemna) i żaby brunatne - trawna i moczarowa, czy ropuchy, zwłaszcza szara). Z danych zebranych przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, zawartych we własnej inwentaryzacji przyrodniczej, wynika, że obie wspomniane formy płazów występują licznie i powszechnie, a już w połowie pierwszej dekady kwietnia (czyli do 5.04.) nie są uchwytny na tokowiskach, gdyż po złożeniu skrzeku na przełomie tego miesiąca i poprzedniego, czyli marca, rozpraszają się na inne tereny.

W decyzji nie odniesiono się także do obecności mrówek z rodzaju *Formica* (*F. aquilonia*, *F. lugubris*, *F. polyctena*, *F. pratensis*, *F. rufa*, *F. truncorum*) objętych w Polsce ochroną częściową, na przebiegu wariantu I drogi S19, co zostało potwierdzone w inwentaryzacji przyrodniczej przedłożonej przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej.

Odwołujący się podkreślili również, że w odpowiedziach udzielonych przez inwestora znajduje potwierdzenie stanowisko Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, że badania terenowe prowadzone na potrzeby inwentaryzacji tylko przez okres jednego roku nie były wystarczające. Inwestor wskazał, że brak wykonania badań wczesną wiosną był spowodowany „terminem podpisania umowy”. Nie było żadnego uzasadnienia, aby badania ograniczać do jednego, jak się okazuje, niepełnego roku, skoro, jak zauważa organ I instancji: „Każdy kolejny rok wzbogaciłby wiedzę na temat rozmieszczenia gatunków (...)”.

Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej przedstawiło w trakcie postępowania organowi I instancji także zarzuty dotyczące rzetelności raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko w zakresie inwentaryzacji botanicznej oraz siedlisk. W ocenie odwołującego się lakoniczna odpowiedź RDOŚ w Białymstoku na zarzuty w ww. zakresie wskazuje na brak

wszechstronnego rozpatrzenia przez organ I instancji zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego.

Według odwołującego się kluczową kwestią dla prawidłowości raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko jest wiarygodność i kompletność danych środowiskowych będących podstawą analiz. Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej zauważyło przy tym, że zarzuty dotyczące braku aktualności badań przyrodniczych, a także braku właściwego obrania terminów inwentaryzacji płazów i ptaków, były głównymi przyczynami odmowy zgody na realizację tego samego przedsięwzięcia w postępowaniu, które zakończyło się decyzją RDOŚ w Białymstoku z dnia 29 stycznia 2014 r., znak: WOOŚ-II.4200.4.2012.UM, utrzymaną w mocy przez GDOŚ i skontrolowaną pozytywnie przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie.

Kolejny zarzut podnoszony w odwołaniu przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej dotyczy naruszenia art. 66 ust. 1 pkt 2a ustawy ooś - raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko nie zawiera wymaganego opisu korzyści ekologicznych na terenie planowanego przedsięwzięcia. W decyzji nie odniesiono się przy tym w żaden sposób do uwag odwołującego się, że wnioskowany do realizacji wariant I trasy S19, położony bardziej na południe, w bardzo istotny sposób ingeruje w przebieg krajowego (KPn-23D) i lokalnego korytarza ekologicznego, przecinając go i przechodząc wzdłuż jego południowej granicy, w kontrze do wariantu II, który niemal zupełnie omija te korytarze (stanowiące o ekologicznej łączności dwóch obszarów Natura 2000 - Narwiańskiego Parku Narodowego i Puszczy Knyszyńskiej).

Pomimo tego, że wariant I S19 przecina ważny korytarz ekologiczny, w decyzji, na odcinku 7,5 km tego wariantu, pomiędzy zaprojektowanymi przejściami dla zwierząt w km 8+222 oraz w km 15+766, nie przewidziano przejść dla dużych zwierząt, o które postulowało Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej. W decyzji nie odniesiono się również do zgłoszonych w trakcie postępowania uwag wskazujących na liczne protesty społeczne wobec wariantu I drogi S19. W tym zakresie dane w raporcie są nieprawidłowe (według danych z pisma GDDKIA Odział w Białymstoku z dnia 16 listopada 2017 r., stanowiącego załącznik nr 7 do pisma z dnia 19 czerwca 2019 r., przeciwko wariantowi I zgłoszono 586 protesty, natomiast przeciwko wariantowi II jedynie 39 protesty).

W odwołaniu wskazano również, iż RDOŚ w Białymstoku nie zdiagnozował w trakcie postępowania negatywnego oddziaływania przedsięwzięcia na orlika krzykliwego, który jest gatunkiem chronionym i którego stanowiska (3 stanowiska o różnym statusie ochrony) znajdują się na terenie realizacji przedsięwzięcia. W ocenie Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej odsunięcie projektowanej drogi krajowej nr 65 od stref ochronnych orlika o 60 m od strefy okresowej i o 90 m od strefy całorocznej nie jest wystarczające. Odwołujący się powołali się w tym zakresie na dane pochodzące ze strony Komitetu Ochrony Orłów (www.kko.org.pl), zgodnie z którymi planowana inwestycja nie powinna być zlokalizowana w odległości mniejszej niż co najmniej 200 m od strefy ochronnej okresowej i 500 m od strefy ochrony całorocznej. Przebieg DK 65, nawet po jego odsunięciu od istniejących stref ochronnych, odległości tych nie zapewnia. Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej wskazuje w odwołaniu, że lokalizacja drogi DK 65, w tym dodatkowej jezdni obsługującej tereny przyległe, pasa drogowego, wreszcie węzła z drogą powiatową, oznaczać będzie *de facto* zniszczenie jednego z siedlisk orlika krzykliwego. W decyzji mowa jest o odległości 60-90 m od strefy ochronnej orlika, ale liczonej do osi jezdni, natomiast pas drogowy będzie zlokalizowany 5 m od strefy okresowej i 35 m od strefy ochrony całorocznej. Gniazdo zapewne będzie się znajdowało nie dalej jak 100 m od osi jezdni. Odwołujący się podają w wątpliwość czy prawidłowa ze strony organu I instancji jest konkluzja, iż skoro nie dojdzie do bezpośredniej kolizji drogi ze strefami ochrony to nie przewiduje się wystąpienia

negatywnego oddziaływania na orlika krzykliwego oraz działań kompensujących. Wskutek realizacji DK65 w tym miejscu dojdzie, w opinii Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, do nieodwracalnych zmian w otoczeniu gniazd i strefy, w szczególności jeżeli chodzi o miejsca żerowania (pobliskie podmokłe łąki oraz pola), przez które przebiegać będzie projektowana droga krajowa. Odwołujący się wyraził również wątpliwości czy wystarczającym zabiegiem, chroniącym siedlisko lęgowe orlika krzykliwego, jest ograniczenie prac w rejonie strefy ochrony całorocznej i okresowej orlika krzykliwego do czasu poza okresem od 1 marca do 31 sierpnia. Analogiczne zarzuty podniesiono także w stosunku do pozostałych dwóch stanowisk orlika krzykliwego. Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej podkreśliło w odwołaniu, że orlik krzykliwy, na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. *w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt* (Dz. U. z 2014 r., poz. 1348), jest w Polsce objęty ścisłą ochroną gatunkową i wymaga czynnej ochrony. Doprowadzenie do sytuacji, w której wskutek realizacji inwestycji zostanie zniszczone choćby jedno z miejsc jego bytowania, będzie stanowiło naruszenie art. 60 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody, poprzez niepodjęcie działań zmierzających do zapewnienia trwałego zachowania gatunku orlika krzykliwego, jego siedliska lub ostoi, eliminowania przyczyn powstawania zagrożeń oraz poprawy stanu ochrony jego siedliska lub ostoi.

Poruszając w odwołaniu kwestię orlika krzykliwego Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej zakwestionowało także sposób przeprowadzenia przez RDOŚ w Białymstoku oceny oddziaływania na środowisko na podstawie raportu przedłożonego przez inwestora, a dokładniej korygowania przez inwestora przebiegu projektowanej trasy na skutek informacji przekazanej przez organ I instancji o niepełnej inwentaryzacji przyrodniczej. W opinii odwołującego się nie jest bowiem rolą organu I instancji, aby „naprawiać” błędy popełnione w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, natomiast zadaniem organu jest obiektywna i bezstronna ocena materiału złożonego przez inwestora wraz z wnioskiem o wydanie decyzji i nie powinien on w tym zakresie „współdziałać” ze stroną w celu uzupełnienia tego materiału. Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej zwróciło także uwagę, że korekta przebiegu DK65 i węzła z drogą powiatową nie została w jakikolwiek sposób skonsultowana z udziałem społeczeństwa.

Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej poruszyło w odwołaniu również kwestię rygoru natychmiastowej wykonalności, który organ I instancji, w oparciu o art. 108 Kpa, nadał zaskarżonej decyzji (w punkcie IX decyzji RDOŚ w Białymstoku). Odwołujący się stwierdził, że instytucja przewidziana w art. 108 § 1 Kpa ma charakter wyjątku od zasady niewykonywania decyzji nieostatecznych, dlatego przesłanki uzasadniające rygor natychmiastowej wykonalności muszą być poddawane ścisłej wykładni. Omawiany rygor, może być nadany decyzji tylko w sytuacji, gdy jest to niezbędne dla ochrony wartości wskazanych w art. 108 § 1 Kpa. Niezwłoczne wdrożenie decyzji w życie będzie niezbędne wówczas, gdy nie można się obejść, w istniejącej sytuacji, bez natychmiastowego wykonania praw lub obowiązków, o których rozstrzyga się w decyzji, ponieważ zwłoka w ich wykonaniu zagraża dobrom chronionym. Organ administracji działa wobec tego w sytuacji, która ma znamiona stanu nagłej konieczności administracyjnej. *A contrario* należy więc przyjąć, że wówczas, gdy w sprawie nie występuje realne zagrożenie dla wskazanych wartości, brak jest podstaw do nadania decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności.

Według odwołujących się kwestionowana decyzja, z racji braku cech wykonalności, nie może być opatrzona rygorem natychmiastowej wykonalności. Jest tzw. decyzją szkieletową, określającą jedynie najbardziej ogólne uwarunkowania środowiskowe realizacji danego przedsięwzięcia, które dopiero zostaną zmaterializowane i skonkretyzowane w tzw. decyzjach wykonawczych, w szczególności w pozwoleniu na budowę, lub, jak w niniejszej sprawie - w

zezwoleń na realizację inwestycji drogowej. Decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach nie może ani zostać przez inwestora wykonana, ani inwestor nie może być do jej wykonania przymuszony w drodze postępowania egzekucyjnego. W konsekwencji tego rodzaju akt administracyjny nie może być opatrzony rygorem natychmiastowej wykonalności. Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej stwierdziło bowiem, zgodnie z wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 15 listopada 2007 r., sygn. akt VI SA/Wa 1319/07, że rygor natychmiastowej wykonalności wskazuje na możliwość egzekucji danej decyzji administracyjnej.

Odwołujący się wskazali, że nawet gdyby uznać, że decyzji RDOŚ w Białymstoku mógł być nadany rygor natychmiastowej wykonalności, to z uwagi na realne zaistnienie poważnych i trudnych do odtworzenia strat przyrodniczych w związku z realizowaną inwestycją, jak utrata siedlisk chronionych gatunków zwierząt, w tym w szczególności orlika krzykliwego, niezbędne jest natychmiastowe wstrzymanie wykonania zaskarżonej decyzji, o co dodatkowo zawnioskowali.

W ocenie Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej nadanie kwestionowanej decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności zostało dokonane z naruszeniem art. 7, art. 77 § 1 i art. 80 Kpa poprzez ich niezastosowanie i błędne oparcie się przez organ I instancji wyłącznie na wniosku inwestora, w sytuacji, gdy to na RDOŚ w Białymstoku ciążył obowiązek wyjaśnienia, czy w sprawie rzeczywiście zaistniały okoliczności powoływane przez inwestora i czy uzasadniają one nadanie decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności. Okoliczności, które, w subiektywnej ocenie inwestora, będą uzasadniały nadanie decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności, niekoniecznie muszą nadanie tego rygoru obiektywnie usprawiedliwiać. Organ administracji publicznej powinien dążyć więc do równowagi pomiędzy interesem społecznym i indywidualnym. Za spełnieniem w przedmiotowej sprawie przesłanek wynikających z art. 108 Kpa nie przemawia także fakt, że postępowanie w sprawie przedmiotowego przedsięwzięcia było już raz prowadzone, jednakże ze względu na jakość raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko zakończyło się wspomnianą wyżej decyzją RDOŚ w Białymstoku z dnia 29 stycznia 2014 r. o odmowie zgody na realizację przedsięwzięcia. Sama inwestycja była planowana co najmniej od 2012 r. (04.09.2012 r. wpłynął do RDOŚ w Białymstoku poprzedni wniosek inwestora o wydanie decyzji środowiskowej). Skoro po siedmiu latach, w związku z coraz krótszym okresem na realizację inwestycji, kwestionowana decyzja została wydana bez szczegółowej analizy faktycznego oddziaływania inwestycji na środowisko naturalne, to trudno jest przyjąć, że realizacja inwestycji jest w interesie społecznym, jak i stanowi ważny interes strony w rozumieniu art. 108 Kpa. Według odwołujących się organ I instancji nie wykazał w sposób należyty istnienia interesu społecznego, jego znaczenia oraz okoliczności wskazujących na realne zagrożenie dla wykonania inwestycji, jak również istnienie przesłanki powodującej konieczność przedłożenia, w konkretnym przypadku, interesu społecznego nad interesem indywidualnym strony, wiążącym się z możliwym opóźnieniem wykonania decyzji i realizacji przedsięwzięcia. Wskazanie przez RDOŚ w Białymstoku, w ślad za inwestorem, że realizacja inwestycji będzie wykonywana przy wsparciu środków unijnych, nie pozwala na stwierdzenie, że środki te, w przypadku innego przebiegu trasy, nie zostaną właściwie wykorzystane. Realizowana inwestycja, z uwagi na intensyfikację prac oraz stanowisko rządu Rzeczypospolitej Polskiej, ma zostać zrealizowana w ramach obecnego Planu Budowy Dróg Krajowych 2014-2023 (z perspektywą do 2025). Brak jest natomiast jakiegokolwiek odniesienia się do perspektywy przyznawanych środków unijnych oraz tego w jakim okresie czasu będą one przyznane i powinny zostać wykorzystane. Tym samym nie zostało zbadane, czy realnie zagrożone jest ich uzyskanie.

Jednocześnie Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej podało w wątpliwość argumenty dotyczące zaistnienia w przedmiotowej sprawie przesłanki ochrony zdrowia i życia ludzi

z uwagi na wykonanie realizowanej inwestycji. Spełnienie tej przesłanki w żaden sposób nie wynika z argumentacji zawartej w uzasadnieniu kwestionowanej decyzji. Odwołujący się nie zgadzają się, że realizacja inwestycji doprowadzi do zwiększenia dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego; wspomagania wzrostu konkurencyjności regionów oraz budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych; tworzenia warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych; wyprowadzania ruchu tranzytowego z miast oraz udrożnienia obszarów miejskich i metropolitalnych dzięki budowie obwodnic miejscowości najbardziej obciążonych ruchem jak również wzmocnienia potencjału obszarów wiejskich oraz zwiększenia dostępu do oferowanych przez miasta usług publicznych i rozwoju przedsiębiorczości; czy też zapewnienia właściwego poziomu bezpieczeństwa, poprawy warunków ruchu czy zmniejszenia uciążliwości oddziaływań na środowisko powodowanych przez ruch w zakresie hałasu, zanieczyszczenia powietrza, wód powierzchniowych. Inwestor nie przedstawił żadnych dowodów w postaci ekspertyz, badań czy prognoz potwierdzających, że budowa przedmiotowego odcinka planowanej trasy posłuży ochronie życia i zdrowia. W ocenie Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej jedynie hipotetyczna i niepewna możliwość usunięcia zagrożeń dla zdrowia lub życia ludzkiego, czy też dla gospodarki narodowej, nie jest wystarczająca dla zastosowania w przedmiotowej sprawie trybu określonego w art. 108 § 1 Kpa.

Stowarzyszenie Zielona Osada w odwołaniu i jego uzupełnieniu wskazało na błędne rozpoznanie zarzutów wniesionych przez stowarzyszenie w dniu 5 czerwca 2019 r. w ramach konsultacji społecznych, naruszenie ochrony środowiska oraz naruszenie procedury postępowania w toku wydawania decyzji. Odwołujący się wnieśli o uchylenie przedmiotowej decyzji w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia organowi I instancji; względnie o uchylenie zaskarżonej decyzji w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach przy zastosowaniu wariantu II przebiegu drogi krajowej nr 65. Decyzji RDOŚ w Białymstoku zarzucono naruszenie przepisów postępowania i prawa materialnego mające istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia, a mianowicie naruszenie:

1. art. 7, art. 8, art. 77 § 1, art. 80 i art. 107 § 3 Kpa polegające na niewyczerpującym rozpatrzeniu materiału dowodowego oraz na jego dowolnej ocenie poprzez:
  - a) przyjęcie, że wariant inwestorski przebiegu drogi krajowej nr 65 (III) jest wariantem najkorzystniejszym środowiskowo, podczas gdy z pisma Nadleśnictwa Dojlidy w Białymstoku z dnia 16 maja 2017 r., znak: ZG.2211.69.2017.MO, wynika, że optymalnym pod względem ekologicznym jest wariant II, który w mniejszym stopniu wpływa na szlaki migracyjne zwierząt, prowadzony jest poza korytarzami ekologicznymi, a jego rozwiązania skutkować będą w ograniczonym stopniu na rozdrobnienie kompleksów leśnych przez co będą w mniejszym zakresie oddziaływały na występującą tam faunę i florę;
  - b) stwierdzenie, że przebieg planowanej inwestycji nie narusza strefy ochronnej orlika krzykliwego, podczas gdy z ww. pisma Nadleśnictwa Dojlidy w Białymstoku z dnia 16 maja 2017 r. wynika, że część projektowanego przedsięwzięcia zlokalizowana jest w zbyt małej odległości od strefy ochronnej orlika krzykliwego, nadto przyjęty wariant inwestycji nie uwzględnia obszaru bytowania tego gatunku znajdującego się w okolicach wsi Kudrycze;
  - c) dokonanie ustaleń faktycznych w oparciu o raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, którego podstawę stanowi nieprawidłowo wykonana i nieaktualna inwentaryzacja przyrodnicza;
  - d) wydanie odmiennych decyzji przy istnieniu analogicznych stanów faktycznych i prawnych, a

- mianowicie decyzji RDOŚ w Białymstoku z dnia 4 września 2012 r., znak: WOOS-II.4200.4.2012.UM, o środowiskowych uwarunkowaniach oraz kwestionowanej decyzji, co skutkuje naruszeniem zasady pogłębienia zaufania obywateli do organów administracji publicznej;
- e) uznanie wariantu inwestorskiego za najkorzystniejszy środowiskowo, podczas gdy wariant ten przewiduje zniszczenie największej liczby stanowisk roślin objętych ścisłą ochroną prawną, a także będzie oddziaływał na największą liczbę chronionych gatunków owadów;
  - f) ustalenie, że planowany przebieg drogi krajowej nr 65 nie narusza siedlisk ptaków objętych ścisłą ochroną, albowiem badania terenowe ornitofauny nie wykazały ich występowania, podczas gdy kontrole przeprowadzone przez RDOŚ w Białymstoku w sprawie, znak: WPN.420.11.208.PS, na terenie działki nr 229/1, obręb 21 Kuriany, wykazały obecność 13 gatunków ptaków objętych ochroną ścisłą;
  - g) brak odniesienia się do zarzutu Stowarzyszenia Zielona Osada dotyczącego przebiegu projektowanej drogi krajowej nr 65 przez obszar Puszczy Błudowskiej stanowiącej zwarty kompleks rzadko występującego starodrzewia oraz miejsce występowania wielu gatunków zwierząt i ptaków objętych ochroną;
  - h) pominięcie zastrzeżenia komitetu protestacyjnego reprezentowanego przez ██████████ ██████████ dotyczącego nieuzasadnionego pod względem ekonomicznym przebiegu drogi krajowej nr 65 na odcinku ok. 3,5 km od węzła w Kurianach biegnącego na północ w kierunku wsi Sobolewo;
  - i) przyjęcie, że realizacja przedsięwzięcia w wariantcie inwestorskim nie spowoduje negatywnych konsekwencji społecznych i przecięcia zwartej zabudowy wsi Skrybicze, w sytuacji gdy uważna analiza aktualnych map tego terenu oraz lokalnych uwarunkowań przestrzenno - budowlanych prowadzi do wniosków przeciwnych, albowiem poza linią wyznaczoną przez planowaną drogę krajową nr 65 pozostaje aktualnie kilkadziesiąt domów jednorodzinnych, a kilkadziesiąt innych inwestycji jest w trakcie realizacji, nadto dostęp do infrastruktury technicznej spowodowany przebiegiem trasy będzie w znacznym stopniu utrudniony, a więzi społeczne pomiędzy mieszkańcami zostaną naruszone;
  - j) stwierdzenie, że postulaty protestujących zostały uwzględnione w analizie wielokryterialnej zawartej w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, podczas gdy analiza ta uwzględnia czynnik społeczny jedynie w niewielkim zakresie, tj. w odniesieniu do potencjalnej liczby wyburzonych budynków mieszkalnych oraz liczby budynków narażonych na oddziaływanie ponadnormatywnego hałasu;
2. art. 108 § 1 Kpa poprzez nadanie decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności, podczas gdy w realiach przedmiotowego postępowania nie zaistniały przesłanki ustawowe określone w tym przepisie;
  3. art. 60 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody poprzez wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedsięwzięcia, którego przebieg narusza miejsca bytowania orlika krzykliwego;
  4. art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy ooś poprzez nieuwzględnienie w wydanej decyzji oddziaływania planowanego przedsięwzięcia na ludność, w tym zdrowie i warunki życia mieszkańców wsi Skrybicze;
  5. art. 66 ust. 1 pkt 2a ustawy ooś poprzez wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedmiotowej inwestycji w oparciu o nieprawidłowo wykonaną i nieaktualną inwentaryzację przyrodniczą;
  6. art. 66 ust. 1 pkt 5 lit. a i lit. b ustawy ooś poprzez uznanie przedstawionych przez inwestora

wariantów przebiegu inwestycji za realną alternatywę wobec wariantu inwestorskiego, w sytuacji gdy wariant I przebiegu drogi krajowej nr 65 jest w przeważającej części identyczny z wariantem III, wobec czego nie sposób uznać go za racjonalny wariant alternatywny istotnie różniący się pod względem przebiegu trasy lub zakresu oddziaływania na środowisko;

7. art. 66 ust. 1 pkt 15 ustawy ooś przez brak rozważenia i pominięcie możliwości wystąpienia konfliktów lokalnych związanych z planowanym przedsięwzięciem;
8. art. 80 ust. 1 pkt 3 ustawy ooś poprzez nieuwzględnienie w wydanej decyzji wyników postępowania z udziałem społeczeństwa, tj. postulatów i zastrzeżeń komitetu protestacyjnego reprezentowanego przez ██████████, mieszkańców wsi Skrybicz, Stowarzyszenia Zielona Osada, mieszkańców wsi Łubniki oraz Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, którzy zgodnie sprzeciwiali się forsowanemu przez inwestora wariantowi przebiegu trasy S19 i DK65.

Odwołujący się wnieśli o dopuszczenie dowodu z opinii niezależnego biegłego z zakresu ornitologii na okoliczność wyjaśnienia sprzeczności pomiędzy raportem o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko a stanowiskiem stron postępowania i Nadleśnictwa Dojlidy w Białymstoku, a także w celu ustalenia rzeczywistych miejsc występowania orlika krzykliwego, wyznaczenia obszaru stref ochronnych jego ostoi, miejsca rozrodu i regularnego przebywania oraz oceny rzetelności raportu w zakresie przeprowadzonej inwentaryzacji ornitologicznej.

Zdaniem Stowarzyszenia Zielona Osada RDOŚ w Białymstoku w niniejszej sprawie przyjął za własne ustalenia wynikające z raportu o oddziaływaniu przedmiotowej przedsięwzięcia na środowisko, nie poddając go szczegółowej analizie. Obowiązkiem ciążącym na organie prowadzącym ocenę oddziaływania na środowisko jest weryfikacja nie tylko kompletności informacji zawartych w raporcie pod kątem wypełnienia wymogów wskazanych art. 66 ustawy ooś, ale także zgodności przedstawionych danych ze stanem faktycznym, poprawności przedstawionych analiz oraz trafności wniosków dotyczących oddziaływań generowanych przez przedsięwzięcie oraz dotyczących oceny dopuszczalności i warunków realizacji inwestycji przedstawionych przez wnioskodawcę, a tego rodzaju wnikliwej analizy zabrakło w realiach niniejszej sprawy, co odwołujący się szczegółowo przedstawili w uzasadnieniu odwołania. Nieprawidłowości, które omówiono w uzasadnieniu odwołania dotyczyły wariantu najkorzystniejszego środowiskowo, stanowisk orlika krzykliwego i występowania innych (piecuszka *Phylloscopus trochilus*, zięby *Fringilla coelebs*, świstunki leśnej *Phylloscopus sibilatrix*, kosa *Turdus merula*, kapturki *Sylvia atricapilla*, trznadla *Emberiza citrinella*, gajówki *Sylvia borin*, czamogłówek *Poecile montanus*, lerki *Lullula arborea*, gąsiorka *Lanius collurio*, sójki *Garrulus glandarius*, dzięcioła czarnego *Dryocopus martius* oraz dzięcioła zielonego *Picus uvidis*) gatunków ptaków objętych ścisłą ochroną, prawidłowości i aktualności inwentaryzacji przyrodniczej. O tym, że ustalenia zawarte w raporcie są nieprawidłowe świadczy również, według Stowarzyszenia Zielona Osada, udokumentowana fotograficznie wizja terenowa przeprowadzona przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej we wrześniu 2018 r. (w aktach sprawy), która potwierdziła niedokładność, a w niektórych miejscach rażąca niezgodność zapisów wynikających z raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko ze stanem faktycznym. W ocenie odwołujących się już z tego powodu przedstawiona przez inwestora dokumentacja powinna zostać zakwestionowana przez organ prowadzący postępowanie.

W ocenie odwołujących się ustalenia RDOŚ w Białymstoku, że na odcinku przebiegającym przez działkę nr 229/1, obręb 21 Kuriany, stwierdzono występowanie jedynie pospolitych gatunków ptaków pozostają w sprzeczności ze stanowiskiem tego organu wyrażonym w innych, zakończonych postępowaniach, co stanowi uchybienie wyrażonej w art. 8 Kpa zasadzie pogłębiania zaufania obywateli do organów administracji publicznej.

Organ I instancji nie odniósł się w toku prowadzonego postępowania do zarzutu Stowarzyszenia Zielona Osada dotyczącego przebiegu projektowanej drogi krajowej nr 65 przez obszar ostatniego istniejącego fragmentu Puszczy Błudowskiej, która stanowi zwarty kompleks cennego, rzadko występującego obecnie starodrzewia, miejsce występowania wielu gatunków zwierząt i ptaków objętych ochroną oraz naturalne połączenie pomiędzy dwoma obszarami objętymi programem Natura 2000.

Według odwołujących się RDOŚ w Białymstoku pominął zastrzeżenie komitetu protestacyjnego reprezentowanego przez ██████████ dotyczącego nieuzasadnionego pod względem ekonomicznym przebiegu drogi krajowej nr 65 na odcinku ok. 3,5 km od węzła w Kurianach biegnącego na północ w kierunku wsi Sobolewo - wariant inwestorski na tym odcinku jest wyraźnie dłuższy, a przez to droższy niż wariant alternatywny.

RDOŚ w Białymstoku stwierdził, iż realizacja inwestycji w preferowanym wariantcie nie przecina zwartej zabudowy wsi Skrybice, poza linią wyznaczoną przez planowaną DK nr 65 pozostają jedynie pojedyncze i rozproszone budynki. Odwołujący się nie zgadzają się z tym twierdzeniem, jest ono według nich oparte na materiałach planistycznych, a także mapach z naniesionymi zabudowaniami oraz tablicą administracyjną z nazwą miejscowości według stanu istniejącego w 2011 r., a więc nieaktualnych. Materiały te nie uwzględniają inwestycji zrealizowanych bądź rozpoczętych od 2012 r., a obecnie poza linią wyznaczoną przez planowaną DK nr 65 pozostaje kilkadziesiąt domów jednorodzinnych, a kilkadziesiąt innych inwestycji jest w trakcie realizacji, co Stowarzyszenie Zielona Osada wielokrotnie podnosiło w toku postępowania, dołączając m.in. do akt sprawy kopię mapy z zabudowaniami usytuowanymi w przedmiotowej lokalizacji. RDOŚ w Białymstoku nie zweryfikował tego zagadnienia. Realizacja inwestycji w preferowanym przez inwestora wariantcie spowoduje „przedzielenie” wsi Skrybice drogą krajową nr 65 na dwie odrębne części, naruszenie więzi społecznych, utrudnienie w dostępie do infrastruktury technicznej i mediów oraz komunikacji lokalnej, co RDOŚ w Białymstoku zmarginalizował wskazując w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji, że projektowana droga krajowa nr 65 omija zwartą zabudowę wsi Skrybice. W ocenie odwołujących się zaniechanie przez organ administracji podjęcia czynności procesowych zmierzających do zebrania pełnego materiału dowodowego, zwłaszcza gdy strona powołuje się na określone i ważne dla niej okoliczności, jest uchybieniem przepisom postępowania administracyjnego (art. 7 Kpa) skutkującym wadliwością decyzji.

W analizie wielokryterialnej badając czynnik społeczny uwzględniono jedynie potencjalną liczbę wyburzonych budynków mieszkalnych oraz liczbę budynków mieszkalnych narażonych na oddziaływanie ponadnormatywnego hałasu. Tym samym aspekty takie jak naruszenie więzi społecznej, utrudnienia w komunikacji lokalnej, dostępie do mediów nie zostały w ogóle wzięte pod uwagę przy dokonanej analizie i wyborze optymalnego wariantu, co stanowi naruszenie art. 77 § 1 Kpa w zw. z art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy ooś.

Kolejny zarzut zawarty w odwołaniu dotyczył wariantowania przedsięwzięcia. Raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko powinien zawierać opis wariantów uwzględniający szczególnie cechy przedsięwzięcia lub jego oddziaływania, w tym: wariantu proponowanego przez wnioskodawcę oraz racjonalnego wariantu alternatywnego, a także racjonalnego wariantu najkorzystniejszego dla środowiska (art. art. 66 ust. 1 pkt 5 lit. a i lit. b ustawy ooś). Według Stowarzyszenia Zielona Osada wariantów przebiegu inwestycji nie sposób uznać za realną alternatywę wobec wariantu inwestorskiego, w sytuacji, gdy wariant I i III przebiegu drogi krajowej nr 65 jest w przeważającej części identyczny. Są oni zdania, że brak prawidłowo opracowanych wariantów przedsięwzięcia, łącznie z uzasadnieniem ich wyboru, zgodnie z dyspozycją art. 66 ust.

1 pkt 5 lit. a i lit. b ustawy ooś, oznacza wadliwość całego raportu. Warianty przedsięwzięcia powinny się według odwołujących różnić przede wszystkim pod względem oddziaływania na środowisko, ponieważ ich analiza ma prowadzić do wskazania rozwiązań pozwalających chronić środowisko w jak najpełniejszym wymiarze. Stowarzyszenie Zielona Osada wskazało, że ustawodawca w żaden sposób nie definiuje racjonalnego wariantu alternatywnego, a opis analizowanych wariantów powinien być na tyle rzetelny i dokładny, by organ rozpatrujący sprawę mógł zbadać, czy przedsięwzięcie powinno być realizowane w wariantcie proponowanym przez inwestora czy też w wariantcie alternatywnym. „Racjonalność” wariantu oznacza, że mógłby on faktycznie zostać wybrany przez organ weryfikujący raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko zamiast wariantu zaproponowanego przez inwestora, nie może więc mieć on charakteru teoretycznego (którego realizacja jest technicznie lub faktycznie niemożliwa albo jego realizacja jest skazana na niepowodzenie np. ze względów finansowych). Z kolei „alternatywność” oznacza, że wariant musi się różnić od wariantu proponowanego przez inwestora w zakresie oddziaływania na środowisko i wymaga, co do zasady, zaproponowania wariantu różnego pod względem kryteriów przestrzennych (jak np. lokalizacja, skala i rozmiar inwestycji), czy na przykład kryteriów ekonomicznych i społecznych. Bezsprzecznie wariant racjonalny nie może mieć charakteru pozornego, tj. nie może się sprowadzać do zaproponowania realizacji przedsięwzięcia w tej samej lokalizacji przy niewielkich różnicach technologicznych (wyrok Naczelnego Sadu Administracyjnego z dnia 21 lutego 2018 r. sygn. akt: II OSK1871/17, Legalis). Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy odwołujący się stwierdzili, że wariantem „alternatywnym” dla planowanego przebiegu drogi krajowej nr 65 (wariant III) nie może być wariant polegający tylko na odmiennym ukształtowaniu niewielkiego odcinka trasy o długości kilku kilometrów (wariant I). Za „racjonalny” nie może być również uznany wariant, który nie może zostać zrealizowany z akcentowanych przez organ względów finansowych (wariant II). W efekcie w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko nie przedstawiono wariantów stanowiących realną alternatywę wobec zaproponowanego przez inwestora przebiegu drogi krajowej nr 65, a próbując taki raport RDOŚ w Białymstoku naruszył art. 66 ust. 1 pkt 5 lit. a i lit. b ustawy ooś. Brak zaś przedstawienia co najmniej trzech wariantów przedsięwzięcia narusza, zdaniem Stowarzyszenia Zielona Osada, art. 66 ust. 1 pkt 5 lit. a - b ustawy ooś, ustawodawca nie przewidział bowiem odstępstwa od wymogu przedstawienia racjonalnego wariantu alternatywnego wobec wariantu proponowanego przez wnioskodawcę.

Kolejny zarzut podniesiony w odwołaniu dotyczy konfliktów społecznych związanych z przedsięwzięciem, a kwestionowana decyzja zapadła, w ocenie Stowarzyszenia Zielona Osada, z naruszeniem art. 66 ust. 1 pkt 15 ustawy ooś. Organ I instancji nie rozważył szczegółowo możliwości wystąpienia lokalnych konfliktów związanych z planowanym przedsięwzięciem. Raport o oddziaływaniu na środowisko przedmiotowego przedsięwzięcia posiada część dotyczącą analizy możliwych konfliktów społecznych, jednak okoliczność ta nie została uwzględniona w dostatecznym stopniu przez inwestora, jak i RDOŚ w Białymstoku. Deklarowana przez inwestora „chęć osiągnięcia ścisłej współpracy, porozumienia i akceptacji ze społeczeństwem” miała w niniejszej sprawie, według odwołujących się, wymiar tylko pozorny. Przewodzony, pomimo licznych protestów, wariant przebiegu trasy S19 oraz DK 65 jest nieakceptowany społecznie, powoduje niezrozumienie, a także podważa zaufanie obywateli do organów administracji publicznej. Żaden z postulatów zgłaszanych przez Stowarzyszenie Zielona Osada, a także pozostałe strony postępowania, nie został uwzględniony przez inwestora i organ orzekający w I instancji. Działania inwestora podjęte w celu nawiązania dialogu społecznego należy ocenić jako próby pozorne, zmierzające w rzeczywistości wyłącznie do spełnienia wymogu ustawowego, a

pozbawione rzeczywistej chęci uwzględnienia postulatów społeczności lokalnej, a tym bardziej zmiany przebiegu planowanej inwestycji.

Art. 80 ust. 1 pkt 3 ustawy ooś nakłada na organ wydający decyzję obowiązek uwzględnienia w decyzji środowiskowej wyników postępowania z udziałem społeczeństwa. W sprawie aktywny udział brali liczni przedstawiciele społeczności lokalnych oraz osoby bezpośrednio zainteresowane przebiegiem planowanej inwestycji, które sprzeciwiały się forsowanemu przez inwestora wariantowi przebiegu trasy S19 i DK 65 mając ku temu uzasadnione podstawy wspierane wiedzą specjalistyczną z zakresu ochrony środowiska i nauk przyrodniczych. Pomimo licznie reprezentowanego (około kilkuset mieszkańców narażonych na bezpośrednie oddziaływanie inwestycji) i jednoznacznego stanowiska społeczeństwa, zastrzeżenia nie zostały uwzględnione w kwestionowanej decyzji, co przesądza, zdaniem Stowarzyszenia Zielona Osada, o naruszeniu przez RDOŚ w Białymstoku art. 80 ust. 1 pkt 3 ustawy ooś. Zgodnie z tym przepisem organ wydający decyzję powinien dążyć do uzyskania społecznej akceptacji planowanego przedsięwzięcia, a co za tym idzie wyjaśnić zarzuty dotyczące oceny oddziaływania na środowisko, co w niniejszej sprawie nie miało miejsca. Skala protestów i dezaprobaty społeczeństwa dla planowanej inwestycji powinna rzutować na ustalenia środowiskowych uwarunkowań. Analiza wielokryterialna uwzględnia czynnik społeczny jedynie w odniesieniu do potencjalnej liczby wyburzonych budynków mieszkalnych oraz liczby budynków mieszkalnych narażonych na oddziaływanie ponadnormatywnego hałasu, a preferencje, postulaty i zastrzeżenia mieszkańców nie zostały w niej uwzględnione. W tej sytuacji niezrozumiała jest dla odwołujących się opinia organu I instancji, że żadne postulaty nie były marginalizowane, a wszystkie wnioski, które wpłynęły zostały uwzględnione w analizie wielokryterialnej. Ponadto w treści uzasadnienia decyzji o uwarunkowaniach środowiskowych, zgodnie z art. 85 ust. 2 pkt 1a ustawy ooś, należy opisać, w jaki sposób zapewniono udział społeczeństwa w toku postępowania oraz wskazać, czy i w jakim zakresie zostały wzięte pod uwagę wnioski i uwagi składane przez społeczeństwo. Kwestionowane rozstrzygnięcie nie zawiera, zdaniem Stowarzyszenia Zielona Osada, tego rodzaju uzasadnienia, co skutkuje naruszeniem ogólnej zasady postępowania administracyjnego, wynikającej z art. 8 Kpa oraz stanowi naruszenie zasady czynnego udziału strony w postępowaniu (art. 10 Kpa), bezpośrednio rzutując na prawidłowość wydanej decyzji. W odwołaniu wskazano także, że pomimo licznych uchybień raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko będącego podstawą decyzji, wyniki analizy wielokryterialnej wskazują, że wariant 3 jest tylko nieznacznie korzystniejszy dla środowiska od wariantu 2 (z preferowanym przez Stowarzyszenie przebiegiem DK 65). Uwzględnienie w dostatecznym stopniu elementu społecznej akceptacji dla planowanego przedsięwzięcia powinno doprowadzić organ wydający decyzję do wyboru tego właśnie wariantu.

Zgodnie z art. 108 § 1 Kpa decyzji, od której przysługuje odwołanie może być nadany rygor natychmiastowej wykonalności, gdy jest to niezbędne ze względu na ochronę zdrowia lub życia ludzkiego albo dla zabezpieczenia gospodarstwa narodowego przed ciężkimi stratami bądź też ze względu na inny interes społeczny lub wyjątkowo ważny interes strony. W ocenie odwołujących się żadna z tych przesłanek nie zaistniała w realiach przedmiotowego postępowania. Instytucja rygoru natychmiastowej wykonalności umożliwiająca wykonanie decyzji nieostatecznej ma charakter wyjątkowy, dlatego też przesłanki nadania decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności nie mogą być interpretowane rozszerzająco (wyrok Naczelnego Sadu Administracyjnego z dnia 24 maja 1983 r., sygn. akt: I SA 20/83, ONSA1983, Nr 1, poz. 36; wyrok Naczelnego Sadu Administracyjnego z dnia 30 czerwca 2006 r., sygn. akt: I OSK 116/06, Legalis), jak to miało miejsce w niniejszej sprawie. Odwołujący się nie zgadzają się z opinią RDOŚ w Białymstoku, że nadanie rygoru natychmiastowej wykonalności było uzasadnione w niniejszym przypadku ochroną

zdrowia i życia ludzkiego. Projektowanego przedsięwzięcia, o ile zostanie zrealizowane, nie sposób zakwalifikować do kategorii inwestycji niezbędnych ze względu na ochronę zdrowia lub życia ludzkiego. W ocenie Stowarzyszenia Zielona Osada argumentacja RDOŚ w Białymstoku powołana w tym zakresie jest lakoniczna, nie posiada skonkretyzowanej podstawy dowodowej i ma wymiar jedynie hipotetyczny. Zgodnie z ugruntowanym orzecznictwem sądowo-administracyjnym, organ administracji publicznej, nadając decyzji rygor natychmiastowej wykonalności, powinien wykazać istnienie określonej przesłanki, a także w przekonujący sposób uzasadnić jej zastosowanie w realiach danej sprawy, jednocześnie realizując, wyrażoną w art. 7 Kpa, zasadę uwzględniania interesu społecznego i słusznego interesu obywateli. RDOŚ w Białymstoku powinien dążyć więc do równowagi pomiędzy interesem społecznym i indywidualnym, a kwestionowana decyzja nie spełnia tych kryteriów. Wbrew zapatrywaniu RDOŚ w Białymstoku realizacja przedmiotowej inwestycji nie spełniała również, w ocenie odwołujących się, przesłanki interesu społecznego podlegającego ochronie na mocy art. 108 § 1 Kpa. Nie można w sposób arbitralny za uzasadniony interes społeczny przyjmować takich celów, których realizacji służyć ma wybudowanie drogi, ponieważ mogłoby to nastąpić przy realizacji każdej inwestycji tego rodzaju, naruszając tym samym uzasadniony interes obywateli. Obowiązkiem organu jest każdorazowe stwierdzenie i wykazanie, że interes społeczny przemawia za natychmiastowym wykonaniem decyzji środowiskowej. Interes ten nie może przy tym być odnoszony do ogólnego celu w postaci usprawnienia ruchu drogowego oraz celów pokrewnych, ale musi być wskazany w sposób zindywidualizowany. Według Stowarzyszenia Zielona Osada uzasadnienie decyzji RDOŚ w Białymstoku nie zawiera tego rodzaju argumentacji. Organy administracji mają obowiązek działać racjonalnie, a nie arbitralnie, czemu ma służyć zarówno obowiązek przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego (art. 7, art. 77 Kpa), obowiązek sporządzenia z urzędu adekwatnego uzasadnienia faktycznego i prawnego decyzji (art. 107 § 3 Kpa), jak i wyjaśnianie stronom zasadności przesłanek, którymi kierują się przy załatwieniu sprawy. Do przesłanek warunkujących możliwość zastosowania w tej sprawie art. 108 § 1 Kpa nie należy również nadrzędność interesu publicznego związanego z realizacją planowanej inwestycji, ani tym bardziej potrzeba wykorzystania w ramach realizowanego przedsięwzięcia środków z Unii Europejskiej. W ocenie odwołujących się powołane przez organ I instancji w uzasadnieniu tego stanowiska rozstrzygnięcie Naczelnego Sadu Administracyjnego z dnia 10 lipca 2009 r., sygn. akt: I OSK 987/08, odnosi się do odmiennego stanu faktycznego i nie znajduje zastosowania w niniejszej sprawie - orzeczenie to nie dotyczy inwestycji drogowych, a programu z dziedziny ochrony środowiska współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej. RDOŚ w Białymstoku nadając decyzji rygor natychmiastowej wykonalności powołał się również na wyjątkowo ważny interes strony wskazując, iż planowane przedsięwzięcie wpisuje się w cele strategiczne określone w licznych dokumentach o znaczeniu regionalnym i krajowym. Wyjątkowo ważny interes strony jako stan kwalifikowany jest zjawiskiem szczególnym. Przykładem takiego stanu jest sytuacja, w której rygor natychmiastowej wykonalności może być nadawany decyzjom przyznającym świadczenia (rodzinne) w przypadku wykazania wyjątkowo ważnego interesu strony, tj. w sytuacji, gdy wstrzymanie wypłaty przyznanego świadczenia pozbawiłoby stronę i jej rodzinę środków do życia lub zagroziło jej egzystencji. W przedmiotowym postępowaniu według odwołujących się nie mamy do czynienia z przesłanką wyjątkowo ważnego interesu strony w rozumieniu art. 108 § 1 Kpa. Przesłanki tej nie można utożsamiać z „wygodą” inwestora, tj. możliwością podjęcia dalszych działań w celu pozyskania niezbędnych w procesie inwestycyjnym decyzji administracyjnych z pominięciem okresu oczekiwania na decyzję organu odwoławczego w sprawie. W ocenie Stowarzyszenia Zielona Osada nadanie rygoru natychmiastowej wykonalności jest nieuzasadnione również z tego powodu, że decyzja środowiskowa „z natury nie posiada w ogóle waloru

wykonalności”. Zgodnie z wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 22 lutego 2011 r., sygn. akt: II SA/Kr 880/10: „wykonalność decyzji oznacza taką cechę decyzji, która powoduje, że decyzja nadaje się do wykonania. (...) wykonanie decyzji polega na spowodowaniu, w sposób dobrowolny lub przymusowy, takiego stanu w rzeczywistości, który jest zgodny z jej treścią. (...) Przedmiotem wykonania decyzji jest więc każde zachowanie się adresata decyzji, polegające na działaniu, zaniechaniu określonego działania, znoszeniu zachowań innych podmiotów, a nawet świadczeniu w rozumieniu prawa cywilnego. Akt administracyjny zostaje wykonany, gdy rzeczywisty stan stosunków społecznych odpowiadać będzie stanowi określonemu w niej jako powinny. Tak więc decyzja wtedy ma cechę „wykonalności”, jeżeli ze względu na zawartą w niej treść nadaje się do wykonania. Oznacza to, że atrybut „wykonalności” decyzji immanentnie łączy się z treścią samej decyzji, a nie szeroko rozumianych następstw tej decyzji. (...) Skoro decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach nie nakłada na jej adresata ani obowiązku określonego działania, ani zaniechania określonego działania, ani też znoszenia zachowań innych podmiotów, czyli w żaden sposób nie może spowodować zmiany stanu w rzeczywistości, oznacza to, że nie ma cechy „wykonalności”. Zaznaczyć nadto należy, że czym innym od „wykonania decyzji” są jej możliwe następstwa. Okoliczność, że decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach zgody stanowi podstawę do wydania decyzji o zatwierdzeniu projektu budowlanego i udzielenia pozwolenia na budowę (o ile zostanie przez inwestora złożony wniosek) nie może stanowić o tym, że nadaje się do wykonania. Obowiązek oparcia decyzji o zatwierdzeniu projektu budowlanego i udzielenia pozwolenia na budowę na decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody, czyli jej „wykorzystanie” w tym postępowaniu, jest jedynie szeroko rozumianym następstwem tej decyzji, a nie jej wykonaniem. Czym innym zatem jest wykonalność decyzji od jej ostateczności. Analiza przepisu art. 72 ust.3 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko wskazuje, że organ architektoniczno-budowlany może oprzeć decyzję o zatwierdzeniu projektu budowlanego i udzieleniu pozwolenia na budowę inwestycji jedynie na ostatecznej decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody. Jeżeli bowiem decyzja środowiskowa ma określać wymagania dotyczące ochrony środowiska konieczne do uwzględnienia w projekcie budowlanym, oczywistym jest, że dokumentacja projektowa winna być opracowana na podstawie ostatecznej decyzji środowiskowej. Powyższe prowadzi do wniosku, że niedopuszczalne jest rozstrzygnięcie sprawy o zatwierdzenie projektu budowlanego i udzielenie pozwolenia na budowę na podstawie nieostatecznej decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody, zaopatrzonej jedynie rygiorem natychmiastowej wykonalności”. W związku powyższym, zdaniem odwołujących się, nadanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach rygoru natychmiastowej wykonalności jest nieprawidłowe.

Stowarzyszenie Zielona Osada wskazało w odwołaniu również, że wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii niezależnego biegłego z zakresu ornitologii jest uzasadniony treścią art. 78 § 1 i art. 84 § 1 w zw. art. 136 Kpa. Dowód ten pozwoli na usunięcie sprzeczności pomiędzy raportem o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko a stanowiskiem stron postępowania i Nadleśnictwa Dojlidy w Białymstoku co do miejsc występowania orlika krzykliwego. Okoliczność ta jest w opinii odwołujących się sporna, ma kluczowy wpływ na przebieg planowanej inwestycji, a jej zbadanie wymaga posiadania wiedzy specjalistycznej. Przeprowadzenie wnioskowanego dowodu pozwoli również na zweryfikowanie poprawności raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko w zakresie przeprowadzonej na jego potrzeby inwentaryzacji ornitologicznej.

Po przeanalizowaniu materiału dowodowego stwierdzono, co następuje.

Mając na uwadze zasadę dwuinstancyjności postępowania administracyjnego, której istotą jest zapewnienie stronom prawa do dwukrotnego rozpatrzenia i rozstrzygnięcia sprawy, organ w ramach postępowania odwoławczego dokonał analizy zgromadzonego materiału dowodowego, w tym wniosku o wydanie decyzji środowiskowej, raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na

środowisko, uzupełnień raportu oraz treści decyzji RDOŚ w Białymstoku z dnia 14 sierpnia 2019 r. W toku postępowania odwoławczego, GDOŚ rozpatrzył sprawę w pełnym zakresie co do okoliczności faktycznych i prawnych, wnikliwie badając poprawność postępowania przeprowadzonego przez organ pierwszej instancji.

Analiza sprawy przeprowadzona przez GDOŚ w trakcie postępowania drugoisntancyjnego wykazała, że RDOŚ w Białymstoku przeprowadził ocenę oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko oraz wydał decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach w sposób poprawny, a nieznaczące uchybienia w czynnościach organu I instancji nie mają, w kontekście czynności podjętych przez organ odwoławczy, istotnego znaczenia dla sprawy.

GDOŚ, po weryfikacji akt sprawy, uznał za stosowne wezwanie inwestora do przedłożenia wyjaśnień merytorycznych dotyczących przedmiotowej inwestycji, co dokonane zostało pismem z dnia 21 maja 2020 r., znak: DOOŚ-WDŚ/ZOO.420.226.2019.EW.7. Szczegółowy zakres wezwania, a tym samym wyniki analizy dokumentacji sprawy dokonanej przez GDOŚ, oraz analiza wyjaśnień wnioskodawcy przedłożonych w odpowiedzi na wezwanie organu II instancji przedstawiony został przy uzasadnieniu zreformowanych warunków oraz przy odpowiedzi na poszczególne zarzuty odwołujących się. W wyniku czynności organu II instancji dokumentacja została zgromadzona w stopniu wystarczającym do pełnego i prawidłowego rozpoznania sprawy.

Na podstawie weryfikacji zebranych w sprawie w sprawie dokumentów, uzyskanych przez RDOŚ w Białymstoku stanowisk właściwych organów oraz przedłożonych przez wnioskodawcę wyjaśnień (zarówno na etapie postępowania prowadzonego przez organ I instancji, jak i w postępowaniu odwoławczym), jak również po analizie uwag złożonych przez strony postępowania, podmioty uczestniczące w nim na prawach strony oraz zainteresowane społeczeństwo można stwierdzić, że w przedmiotowej sprawie nie występują przesłanki odmowy uzgodnienia warunków realizacji przedsięwzięcia, a planowana inwestycja przy zachowaniu wymogów określonych w niniejszej decyzji nie spowoduje uciążliwego oddziaływania dla terenów sąsiednich, nie wpłynie na pogorszenie stanu środowiska przyrodniczego ani nie będzie miała negatywnego wpływu na warunki życia i zdrowia ludzi.

GDOŚ, po zebraniu wyczerpującego materiału dowodowego, zawiadomieniem z dnia 16 lutego 2021 r., znak: DOOŚ-WDŚ/ZOO.420.226.2019.EW/KB/JSz.2, poinformował wszystkich zainteresowanych o możliwości zapoznania się z niezbędną dokumentacją sprawy, tj. z wnioskiem o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla ww. przedsięwzięcia wraz z wymaganymi załącznikami, m.in. raportem o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko. Zawiadomienie to zamieszczone zostało na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska oraz na tablicy ogłoszeń w siedzibie urzędu (w dniach od 1 marca 2021 r. do 30 marca 2021 r.), jak również na tablicach ogłoszeń: Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Białymstoku (w dniach od 1 marca 2021 r. do 31 marca 2021 r.), Urzędu Gminy Bielsk Podlaski (w dniach od 1 marca 2021 r. do 31 marca 2021 r.), Urzędu Gminy Juchnowiec Kościelny (w dniach od 1 marca 2021 r. do 30 marca 2021 r.), Urzędu Miejskiego w Choroszczycy (w dniach od 1 marca 2021 r. do 30 marca 2021 r.), Urzędu Miejskiego w Supraślu (w dniach od 22 lutego 2021 r. do 30 marca 2021 r.), Urzędu Gminy Turośń Kościelna (w dniach od 22 lutego 2021 r. do 30 marca 2021 r.) oraz Urzędu Miejskiego w Zabłudowie (w dniach od 1 marca 2021 r. do 31 marca 2021 r.). Materiał dowodowy dostępny był w terminie od dnia 1 marca 2021 r. do dnia 30 marca 2021 r. w siedzibie Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie. Każdy zainteresowany miał prawo składania uwag i wniosków w tym terminie, a uwagi i wnioski mogły być wnoszone w formie pisemnej, ustnie do protokołu lub za pomocą środków komunikacji

elektronicznej bez konieczności opatrywania ich kwalifikowanym podpisem elektronicznym. We wskazanym terminie nikt z zainteresowanych nie zapoznał się z wyłożoną do wglądu dokumentacją, ani też nie złożył uwag i wniosków. W okresie tym nadano do GDOŚ u wyznaczonego operatora pocztowego stanowisko odwołującego się Stowarzyszenia Zielona Osada z dnia 29 marca 2021 r., które zostało uwzględnione w niniejszej sprawie.

Po przeprowadzeniu postępowania z udziałem społeczeństwa GDOŚ zawiadomieniami z dnia 13 kwietnia 2021 r., znak: DOOŚ-WDŚ/ZOO.420.226.2019.EW/KB/JSz.5 i DOOŚ-WDŚ/ZOO.420.226.2019.EW/KB/JSz.7, poinformował strony postępowania o możliwości zapoznania się z aktami sprawy oraz wypowiedzenia się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań. Materiał dowodowy dostępny był w siedzibie Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie. Strony poinformowane zostały, że decyzja kończąca postępowanie odwoławcze zostanie wydana nie wcześniej niż po upływie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomień z dnia 13 kwietnia 2021 r. Zawiadomienie dnia 13 kwietnia 2021 r., znak: DOOŚ-WDŚ/ZOO.420.226.2019.EW/KB/JSz.5, zamieszczone zostało na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska oraz na tablicy ogłoszeń w siedzibie urzędu, jak również na tablicach ogłoszeń: Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Białymstoku, Urzędu Gminy Bielsk Podlaski, Urzędu Gminy Juchnowiec Kościelny, Urzędu Miejskiego w Choroszcy, Urzędu Miejskiego w Supraślu, Urzędu Gminy Turośń Kościelna oraz Urzędu Miejskiego w Zabłudowie. We wskazanym wyżej terminie 7 dni żadna ze stron postępowania nie zapoznała się z aktami sprawy oraz nie wypowiedziała się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań.

Ponadto w dniu 20 maja 2021 r. do GDOŚ wpłynęły uwagi i wnioski Stowarzyszenia Pracownia na rzecz Wszystkich Istot złożone w ramach postępowania odwoławczego (pismo z dnia 20 maja 2021 r., znak: SS/13/05/2021). Wcześniej stowarzyszenie to (wniosek z dnia 6 maja 2021 r., znak: SS/02/05/2021) skutecznie przyłączyło się jako organizacja ekologiczna do postępowania odwoławczego jako podmiot na prawach strony. Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot przedstawiło uwagi merytoryczne do raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko i zawnioskowało o korektę programu działań minimalizujących, tj. wprowadzenie rozwiązań adekwatnych do występujących zagrożeń przyrodniczych w celu uniknięcia oddziaływań barierowych prowadzących w konsekwencji do szkody w środowisku na dużą skalę, ze szczególnym uwzględnieniem negatywnego oddziaływania drogi na przemieszczanie dużych ssaków (wilk, ryś, żubr, łoś) w skali paneuropejskiej, w granicach korytarza ekologicznego GKPn-23A Dolina Górnej Narwi. We wnioskach szczegółowych strona wskazała, że liczba przejść dla zwierząt dużych wprowadzona w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach jest zbyt niska i wymaga uzupełnienia w szczególności o dodatkowe przejścia duże typu górnego w najważniejszym obszarze kolizji z korytarzem GKPn-23A Dolina Górnej Narwi. Obiekty te powinny powstać po północnej stronie rzeki, w strefie obecnie przeznaczonej pod węzeł Zabłudów (ok. km 35+600 - 36+000) oraz po stronie południowej (ok. km 37+300). Przejścia te, w ocenie Stowarzyszenia Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, będą posiadały priorytetowe znaczenie dla dużych ssaków leśnych (gatunki kluczowe: żubr, wilk, ryś), a od ich funkcjonalności będzie zależało zachowanie ciągłości paneuropejskiego korytarza migracji tych gatunków. Drugim wnioskiem jest zmiana obecnie projektowanej lokalizacji węzła Zabłudów poprzez przesunięcie węzła w kierunku północnym, poza kompleks leśny i obszar kolizji z korytarzem ekologicznym GKPn-23A. Według stron wstępna analiza uwarunkowań formalnych i technicznych wskazuje, że istnieje taka możliwość, a obecna lokalizacja i forma węzła nie wynika z żadnych konkretnych warunków określonych w przepisach prawnych lub ograniczeń technicznych, nie ma zatem żadnych

racjonalnych podstaw do lokowania węzła w obszarze cennym przyrodniczo i niszczenia w ten sposób jednego z najważniejszych korytarzy ekologicznych w Europie, skoro w otoczeniu kompleksów leśnych występują rozległe grunty rolne, pozbawione zabudowy i nieposiadające wartości przyrodniczej. Ponadto Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot zawnioskowało o zaprojektowanie mostu nad Narwią w formie zapewniającej zachowanie spójności sieci Natura 2000, ciągłości siedlisk wodno-błotnych i korytarza ekologicznego wszystkich gatunków zwierząt. Uwzględniając wymagania i zalecenia literatury specjalistycznej względem mostów w dolinach rzecznych można, zdaniem strony, przyjąć 2 warianty: wariant minimalny (most obejmujący strefy najbardziej uwodnionych siedlisk podlegających zalewom wiosennym, z uwzględnieniem rozmieszczenia starorzeczy i okresowych rozlewisk/zastoisk - zasięg mostu od brzegu rzeki: min. 250 m w kierunku północnym i min. 270 m w kierunku południowym) i wariant optymalny (most obejmujący całą szerokość doliny, dostosowany do uwarunkowań terenowych, z przyczółkami zlokalizowanymi na piaszczystych skarpach, poza zasięgiem siedlisk wodno-błotnych - zasięg mostu od brzegu rzeki: min. 290-300 m w kierunku północnym i min. 390- 410 m w kierunku południowym).

Należy zgodzić się ze Stowarzyszeniem Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, że projektowana droga S19 Choroszcz – Ploski przecina korytarz ekologiczny o znaczeniu międzynarodowym GKPn-23A Dolina Górnej Narwi, stanowiący szlak migracji fauny i diaspor (nasion, owoców, owocostanów itp.). W obrębie korytarza znajdują się także miejsca żerowisk, a także rozrodu płazów, ptaków, czy ssaków. Należy wskazać, że na przebiegu analizowanego przedsięwzięcia zaprojektowano przejścia dla zwierząt, których lokalizacje zostały wskazane nie tylko na podstawie analizy przebiegu wyznaczonych w 2005 i 2012 r. korytarzy ekologicznych, ale przede wszystkim oparto się na wynikach szczegółowej inwentaryzacji przyrodniczej, która została przeprowadzona na potrzeby sporządzenia raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko.

Inwentaryzacja teriologiczna została wykonana w dwóch etapach, tj. prac kameralnych i badań terenowych. W ramach badań terenowych od maja 2016 r. do kwietnia 2017 r. wykonano inwentaryzację całej trasy, poprzez całoroczne badania jakościowe ssaków wzdłuż całej trasy i szczegółowe badania ilościowe w okresie zimowym 2017 r. (styczeń – luty). Inwentaryzacja ssaków dotyczyła ssaków kopytnych, drapieżnych, zajęczaków i gryzoni. Podczas prac wskazano najistotniejsze obszary występowania ssaków w okresie rozrodu, bytowania i migracji (korytarze ekologiczne i szlaki migracji). Podkreślenia wymaga, że w szczególny sposób potraktowano przebieg projektowanej drogi w obrębie zidentyfikowanych korytarzy ekologicznych, gdzie prowadzono badania ilościowe w okresie zimowym 2017 r. (styczeń – luty). Obserwacje na transektach zlokalizowanych wzdłuż osi projektowanej drogi w obrębie zidentyfikowanych korytarzy ekologicznych uwzględniały tropy, ślady żerowania, odchody, obserwacje bezpośrednie osobników. Najczęściej notowanymi gatunkami były:

- dla transektu 1 wzdłuż planowanej drogi S19: dzik (na 18 odcinkach), jeleni (na 12 odcinkach), lis (na 18 odcinkach), łos (na 10 odcinkach), sarna (na 18 odcinkach) i zając (na 16 odcinkach);
- dla transektu 2 wzdłuż planowanej drogi S19: dzik (na 16 odcinkach), lis (na 18 odcinkach), sarna (na 18 odcinkach), zając (na 13 odcinkach);
- dla transektu 1 wzdłuż planowanej drogi DK65: dzik, jeleni, zając (wszystkie wymienione w punkcie gatunki wystąpiły na 4 odcinkach);

- dla transektu 2 wzdłuż planowanej drogi DK65: dzik, sarna, zając (wszystkie wymienione w punkcie gatunki wystąpiły na 4 odcinkach).

Najwięcej gatunków odnotowano w kilometrach:

- dla transektu 1 wzdłuż planowanej drogi S19: km 2 (9 gatunków), km 7, 8, 19 (8 gatunków), km 6, 9, 16, 17, 18, 20, 22, 26, 38 (7 gatunków),
- dla transektu 2 wzdłuż planowanej drogi S19: km 2, 18 (9 gatunków), km 7, 8, 18 (8 gatunków), km 6, 9, 11, 16, 20, 22, 25, 38 (7 gatunków),
- dla transektu 1 wzdłuż planowanej drogi DK65: km 5, 8 (8 gatunków), km 6, 7, 9, 11 (7 gatunków),
- dla transektu 2 wzdłuż planowanej drogi DK65: km 2 (9 gatunków), km 12 (8 gatunków), km 10 (7 gatunków).

Wyniki ilościowe dotyczące obecności zwierząt przeanalizowano w obrębie wyznaczonych korytarzy ekologicznych, a na ich podstawie zaproponowano lokalizację obiektów inżynierskich pełniących funkcję przejść dla zwierząt w obrębie inwestycji. Dlatego też, w opinii organu odwoławczego, zarzut Stowarzyszenia Pracownia na rzecz Wszystkich Istot dotyczący zaplanowania przejść dla zwierząt w sposób *uznaniowy przez ekspertów, na podstawie niejasnej metodyki, która z pewnością nie jest zbieżna ze standardami opartymi na solidnych podstawach naukowych*, jest bezzasadny. W związku z tym nie można się również zgodzić z opinią Stowarzyszenia Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, że *autorzy nie zastosowali tu żadnej spójnej metodyki, podpartej podstawami merytorycznymi*.

W opinii Stowarzyszenia Pracownia na rzecz Wszystkich Istot *analiza programu działań minimalizujących (defragmentacyjnych) uwzględnionych w ROŚ i DŚU wskazuje na zastosowanie niewłaściwych rozwiązań, które nie zapewnią zachowania łączności ekologicznej na poziomie wymaganym dla utrzymania funkcjonalnej i strukturalnej łączności siedlisk, zachowania spójności sieci i integralności przecinanych ostoj Natura 2000 oraz swobodnego przepływu osobników pomiędzy populacjami zwierząt (gatunki kluczowe: żubr, łos, wilk, rys). Budowa przewidzianych w DŚU przejść dla dużych zwierząt nie zapewni skutecznej minimalizacji oddziaływań barierowych w odniesieniu do siedlisk i gatunków leśnych – jako pewne można ocenić prawdopodobieństwo wystąpienia oddziaływań barierowych o charakterze znaczącym w odniesieniu do wilka, rysia, żubra i pozostałych dużych ssaków kopytnych. W szczególności oddziaływanie to będzie występowało w granicach Doliny Narwi i otaczających ją kompleksów leśnych wtaczonych do paneuropejskiego korytarza GKPn-23A. Można stwierdzić kategorycznie, że na całej długości kolizji drogi S19 z korytarzem GKPn-23A, nie przewidziano budowy żadnego przejścia dla zwierząt w pełni dostosowanego do potrzeb dużych ssaków leśnych w granicach korytarzy ekologicznych najwyższej rangi. GDOŚ wskazuje, że w rejonie opisanego przez Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot korytarza ekologicznego GKPn-23A Dolina Górnej Narwi zlokalizowano odcinki 37-41 transektu 1 i odcinki 36-40 transektu 2. Dane ilościowe zebrane w tab. 111 (od str. 271 raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko) wskazują, że dominującymi gatunkami zinwentaryzowanych ssaków na przedmiotowym terenie były sarny, zające, lisy, a w mniejszej ilości występowały łosie, jelenie i dziki. W tym miejscu przywołać należy pismo z dnia 24 marca 2017 r., znak: ZG.7322.4.2017, w którym Nadleśnictwo Bielsk w Bielsku Podlaskim przekazało listę gatunków zwierząt stwierdzonych w trakcie inwentaryzacji przeprowadzonej w dniu 10 marca 2017 r. w rejonie korytarza ekologicznego GKPn-23A przeciętego istniejącą drogą krajową nr 19 i planowaną drogą ekspresową, w poszczególnych obwodach łowieckich nr 235 i 250. W przypadku zwierzyny grubej wskazano na łosia, jelenia, sarnę i dziką, a w przypadku zwierzyny drobnej na wilka, lisa, jenota, borsuka, kunę, norkę amerykańską, tchórza zwyczajnego, piżmaka, zająca szaraka, wydrę i bobra. Na dołączonej do ww. pisma mapie Nadleśnictwo zaznaczyło *miejsca migracji zwierząt i propozycje lokalizacji przejść dla zwierząt*. W*

przypadku wariantu I drogi ekspresowej S19 wskazano, że obiekty inżynierskie OM-77 (po północnej stronie doliny Narwi), OM-81 i OM-82 (po południowej stronie doliny Narwi), znajdujące się odpowiednio w km 35+146, km 37+994 i km 38+993, powinny stanowić przejścia dla zwierząt. Nadleśnictwo nie wskazało samej doliny rzeki Narwi (w sensie geomorfologicznym szerokość doliny rzecznej wynosi ok. 700 m w km ok. 36+000 – 37+000) jako szczególnego miejsca migracji ssaków, co potwierdza analiza danych ilościowych występowania ssaków na ww. odcinkach transektów. Ostatecznie w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko zaproponowano wykonanie w obrębie korytarza ekologicznego Dolina Górnej Narwi następujących czterech przejść dla zwierząt:

- przejście dolne zintegrowane z ciekim w km 35+146 o minimalnej przestrzeni dostępnej dla zwierząt 2 × 5 m szerokości i 5 m wysokości;
- przejście dolne pod estakadą nad rzeką Narwią w km 36+473 o minimalnej przestrzeni dostępnej dla zwierząt 2 × 30 m szerokości i 5 m wysokości;
- przejście dolne samodzielne w km 37+972 o minimalnej przestrzeni dostępnej dla zwierząt 15 m szerokości i 5 m wysokości;
- przejście dolne samodzielne w km 39+014 o minimalnej przestrzeni dostępnej dla zwierząt 15 m szerokości i 5 m wysokości,

co znalazło odzwierciedlenie w decyzji RDOŚ w Białymstoku.

Dodatkowo, ze względu na istotne zbliżenie projektowanej drogi S19 od km ok. 37+500 do istniejącej drogi krajowej nr 19, wskazano na konieczność wykonania dwóch dolnych przejść pod drogą krajową nr 19 na wysokości km 37+972 i km 39+014 przyszłej drogi S19 (o parametrach minimalnych przestrzeni dostępnej dla zwierząt odpowiednio 2 × 5 m szerokości i 5 m wysokości – zespolone z ciekim oraz 15 m szerokości i 5 m wysokości). Dlatego też, nie można zgodzić się ze Stowarzyszeniem Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, że decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach *nie przewiduje żadnych działań minimalizujących przy starej DK19, pomimo ewidentnych oddziaływań skumulowanych.*

Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot wskazuje, że *Przejścia dolne o parametrach wprowadzonych w DŚU posiadają minimalną funkcjonalność dla dużych ssaków i można je uznać za rozwiązanie właściwe na odcinku S-19 Białystok Zachód - Białystok Południe oraz przy przebudowywanym odcinku DK65 – gdzie drogi kolidują z lokalnymi korytarzami ekologicznymi. Przejścia dolne o parametrach 5,0×10,0 m są całkowicie niedostosowane do wymagań przyrodniczych w granicach kolizji z korytarzem ekologicznym rangi paneuropejskiej – zgodnie z zaleceniami literatury specjalistycznej (np. Hlavac i in 2019) są to obiekty dopuszczalne do zastosowania w obszarach o niższej wartości przyrodniczej, dla lokalnych populacji, gdzie w wyniku długiej adaptacji osobniki mogą przystosować się do mniej korzystnych parametrów. Stopień funkcjonalności przejść dolnych o współczynniku ciasnoty < 2,0 (obiekty o przekroju np. 4,0×15,0 m, 5,0×12,0 m) można określić jako: całkowicie dysfunkcyjne dla zachowania ciągłości siedlisk/ekosystemów, minimalna funkcjonalność dla dużych ssaków oraz średnia funkcjonalność dla średnich ssaków kopytnych.* W opinii organu odwoławczego zaproponowane parametry i rodzaje przejść dla zwierząt w obrębie korytarza migracyjnego Dolina Górnej Narwi odpowiadają wymogom przedstawionym w Poradniku projektowania przejść dla zwierząt i działań ograniczających śmiertelność fauny przy drogach - tabele 8, 9, 11 od str. 41 (Kurek i in. 2010), który przywołuje stowarzyszenie w swoim wystąpieniu. Poradnik ten wskazuje, że przejścia pod estakadami o parametrach minimalnych 20 × 5 m, bądź szerokości równej co najmniej podwójnej szerokości cieku i wysokości 5 m, są wykorzystywane przez łosie, zubry, jelenie, wilki, rysie, niedźwiedzie, sarny, dziki. Przejścia dolne duże o szerokości min. 15 m i wysokości 3,5 m wykorzystywane są przez jelenie, sarny, dziki, wilki, rysie, niedźwiedzie, zające.

Podkreślić należy, że wszystkie planowane przejścia obejmujące korytarz Dolina Górnej Narwi, posiadają wysokość 5 m, a przejścia samodzielne współczynnik ciasnoty nie mniejszy niż 1,5, a więc zgodny z treścią Poradnika. Ponadto, zgodnie z cyt. publikacją *przejścia dolne duże – estakada > 5 m wysokości*, jak również *przejścia dolne duże zespolone z ciekami – most/estakada – o wysokości > 5 m*, posiadają znaczenie *priorytetowe* przy kolizjach z korytarzami ekologicznymi i siedliskami o znaczeniu europejskim, krajowym i regionalnym, zarówno o charakterze leśnym, jak i wodno-błotnym. Zatem, w opinii GDOŚ, system przejść dla zwierząt zapewni zachowanie drożności korytarza ekologicznego Dolina Górnej Narwi, który *stanowi funkcjonalne połączenie Puszczy Białowieskiej oraz siedlisk leśnych Białorusi i Ukrainy z kompleksami leśnymi centralnej i zachodniej Polski i w dalszej kolejności Europy Zachodniej*, na co wskazuje Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot w swoim wystąpieniu. Zostanie także zachowana integralność i spójność sieci Natura 2000, w tym obszarów Natura 2000 Ostoja w Dolinie Górnej Narwi PLH200010 i Dolina Górnej Narwi PLB200007, a więc także wspomniana przez stowarzyszenie *kluczowa droga przemieszczania gatunków związanych z kompleksami leśnymi (w tym dużych ssaków drapieżnych) oraz dolinami rzecznyymi – w skali całej Europy Środkowej*.

Odnosząc się do kwestii planowanego węzła Zabłudów należy wskazać, że węzły drogowe projektuje się w miejscach o dobrym dostępie do istniejącej infrastruktury, tak aby umożliwić optymalne skomunikowanie i zachowanie funkcji, dla których węzły są przeznaczone. Wybrana przez inwestora lokalizacja węzła Zabłudów wynika z bliskiej dostępności obecnej drogi krajowej nr 19, drogi powiatowej nr 1483B i dróg lokalnych i w związku z tym zapewnia ich skomunikowanie poprzez węzeł z projektowaną drogą ekspresową. Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot postuluje *zmianę obecnie projektowanej lokalizacji węzła Zabłudów – przesunięcie węzła w kierunku północnym, poza kompleks leśny i obszar kolizji z korytarzem ekologicznym GKPn-23A; wstępna analiza uwarunkowań formalnych i technicznych wskazuje, że istnieje taka możliwość, a obecna lokalizacja i forma węzła nie wynika z żadnych konkretnych warunków określonych w przepisach prawnych lub ograniczeń technicznych, nie ma zatem żadnych racjonalnych podstaw do lokowania węzła w obszarze cennym przyrodniczo i niszczenia w ten sposób jednego z najważniejszych korytarzy ekologicznych w Europie; w otoczeniu kompleksów leśnych występują rozległe grunty rolne, pozbawione zabudowy i nie posiadające wartości przyrodniczej*. Nie jest wiadome organowi odwoławczemu jaką wstępną analizę uwarunkowań formalnych i technicznych przeprowadziło Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, natomiast należy stwierdzić, że teren na północ od proponowanej lokalizacji węzła Zabłudów to grunty rolne pozbawione takiej sieci dróg jak w przypadku proponowanej lokalizacji. Oznacza to konieczność budowy dróg dojazdowych do węzła, a więc generowanie dodatkowych kosztów i znaczne zwiększanie zakresu oddziaływania infrastruktury liniowej w granicach korytarza migracyjnego. Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot nie sprecyzowało konkretnej nowej lokalizacji węzła Zabłudów, natomiast wskazać należy, że po północnej stronie przedmiotowego korytarza, poza jego obrębem, zidentyfikowano lokalny szlak migracji zwierząt, tj. jelenia, sarny, dzika, zająca, lisa i w związku z tym w km 34+071 zaplanowano przejście dolne dla zwierząt zintegrowane z ciekami. Odnosząc się do kwestii *niszczenia korytarza* GDOŚ wskazuje, że jego szerokość w miejscu przebiegu planowanej drogi S19 wynosi około 7,6 km, a węzeł Zabłudów posiada długość około 500 m. Istotne jest również to, że po stronie północnej rzeki Narwi, korytarz posiada szerokość około 1,5 km, a więc jego zdecydowana większość położona jest po stronie południowej rzeki Narwi i tam też zidentyfikowano główne szlaki migracji teriofauny i zlokalizowano przejścia dla zwierząt. Nie można się więc zgodzić ze Stowarzyszeniem Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, że część korytarza położona po stronie północnej rzeki Narwi jest *kluczowa dla migracji leśnych gatunków dużych ssaków*.

Odpowiadając na postulat stowarzyszenia o konieczności budowy dodatkowych przejść górnych, tj. w km 35+600 – 36+000 (po stronie północnej rzeki Narwi) i km około 37+300 (po stronie południowej) GDOŚ informuje, że po stronie północnej w podanym kilometrażu planowany jest do lokalizacji węzeł Zabłudów, natomiast po południowej stronie rzeki Narwi, na wysokości km około 37+300 – 37+500 zlokalizowana jest hala magazynowa (położona równolegle do drogi krajowej nr 19 i planowanej drogi ekspresowej) o długości ponad 200 m i szerokości około 100 m. W związku z tym nie jest uzasadnione ekonomicznie i przyrodniczo lokalizowanie w tym miejscu górnego przejścia dla zwierząt, tym bardziej, że w km 37+972 i km 39+014 zostaną wybudowane przejścia dolne dla dużych zwierząt o parametrach 15 m szerokości i 5 m wysokości. Na wysokości zaś od km 36+900 (południowa krawędź doliny rzecznej) do km około 37+100, przy istniejącej drodze krajowej nr 19 znajdują się zabudowania karczmy i hotelu. Po północnej stronie rzeki Narwi zwierzęta będą miały możliwość migrować przejściem zintegrowanym z ciekim, który zostanie wybudowany w km 35+146. Należy zgodzić się z Stowarzyszeniem Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, że węzeł Zabłudów będzie wymagał sztucznego oświetlenia. Jednakże, w celu minimalizacji negatywnego wpływu oddziaływania oświetlenia na migrację teriofauny, na terenie węzła Zabłudów adresat decyzji został zobowiązany (w zreformowanym warunku z punktu I.3.17 decyzji RDOŚ w Białymstoku zawartym w punkcie 24 niniejszej decyzji) do:

- zaprojektowania oświetlenia z wykorzystaniem słupów jednostronnych względem jezdni, z oprawami wyposażonymi w lampy o żółtym kolorze światła;
- zastosowania równoległe do jezdni (0°) nachylenia opraw w stosunku do powierzchni jezdni w celu ograniczenia efektu olśnienia;
- zastosowania opraw wyposażonych w regulowane odbłyśniki, pozwalających na uzyskanie optymalnego rozsyłu światła w kierunku oświetlanej powierzchni (ograniczenie rozsyłu w innych kierunkach);
- wykonania drewnianych ekranów przeciwoślńieniowych o naturalnej barwie i wysokości 2,50 m na przejściu w km 35+146. Ekrany będą usytuowane wzdłuż jezdni i obejmować całą szerokość przejścia dolnego oraz odcinek co najmniej 50 m od krawędzi przejścia w obu kierunkach.

Jednocześnie należy stwierdzić, że wprowadzenie oświetlenia węzła Zabłudów nie oznacza, że *wprowadzone zostanie sztuczne oświetlenie m.in. na odcinku kolizji z doliną Narwi i ostojami PLH200010, PLB200007*. Ponadto, na etapie ponownej oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko inwestor został zobowiązany do weryfikacji sposobu wygradzenia projektowanego węzła Zabłudów w celu jego optymalizacji i zminimalizowania stref pozbawionych ogrodzenia ochronnego (w zreformowanym warunku z punktu VI decyzji RDOŚ w Białymstoku zawartym w punkcie 29 niniejszej decyzji).

Na odcinku kolizji z doliną Narwi przewidziano budowę mostu o długości obejmującej szerokość koryta rzeki oraz 2 strefy suche po 30 m, a wysokość pod mostem minimum 5 m. W opinii Stowarzyszenia Pracownia na rzecz Wszystkich Istot *przyjęte rozwiązania rażąco odbiegają od parametrów przewidzianych dla mostów w dolinach rzecznych o wysokiej wartości przyrodniczej, zalecanych przez polską i europejską literaturę specjalistyczną. Most w dolinie Narwi powinien zostać zaprojektowany w formie tzw. mostu krajobrazowego (landscape bridge) za czym przemawia fakt kolizji z jednym najcenniejszych w Europie kompleksów siedlisk wodno-błotnych (włączonych do sieci Natura 2000) (...). Obiekty w formie mostów krajobrazowych powinny mieć formę estakady i obejmować możliwie najszerszej szerokość dolin rzecznych, ich parametry i rozwiązania projektowe powinny zapewnić zachowanie ciągłości warunków siedliskowych, gruntowo-*

wodnych i możliwości przemieszczania wszystkich gatunków roślin i zwierząt związanych z siedliskami wodno-błotnymi (...) zaprojektowano zbyt krótki obiekt, dzięki czemu będzie on przez znaczną część roku zalewany oraz bezpośrednio otoczony zalanymi starorzeczami i efemerycznymi zastoiskami wody – co spowoduje ograniczoną dostępność dla migracji zwierząt lądowych (w tym: żubra, jelenia, wilka, rysia). Jak już wyjaśnił organ odwoławczy, lokalizacje i parametry przejść dla zwierząt zostały zaprojektowane na podstawie wyników przeprowadzonej inwentaryzacji przyrodniczej. Stowarzyszenie nie skonkretyzowało jaką polską i europejską literaturę ma na myśli. Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot do swojego wystąpienia dołączyło zdjęcie terenu przedstawiające stan wody w okresie wiosennym (kwiecień 2017 roku) w otoczeniu planowanej drogi S19. Na zdjęciu widać, że rozległe rozlewiska występują właściwie na całej szerokości doliny rzecznej. Stowarzyszenie postuluje, aby wydłużyć projektowany most, proponując przy tym dwa warianty: minimalny i optymalny. W wariantcie minimalnym most powinien obejmować strefy najbardziej uwodnionych siedlisk podlegających zalewom wiosennym, z uwzględnieniem rozmieszczenia starorzeczy i okresowych rozlewisk/zastoisk – zasięg mostu od brzegu rzeki: *minimum 250 m w kierunku północnym i minimum 270 m w kierunku południowym*. W wariantcie optymalnym zaproponowano most obejmujący całą szerokość doliny – zasięg mostu od brzegu rzeki: *minimum 290 – 300 m w kierunku północnym i minimum 390 – 410 w kierunku południowym*. W opinii GDOŚ, wiosenne rozlewiska rzeki, które pojawiają się na całej szerokości doliny (co potwierdza załączone przez stowarzyszenie zdjęcie) mogą spowodować, że most krajobrazowy nie będzie spełniał swojej funkcji ze względu na omijanie zawodnionych rejonów przez teriofaunę, a poniesione przez inwestora koszty nie będą proporcjonalne do uzyskanych efektów środowiskowych. Omawiając kwestię planowanego mostu nad rzeką Narwią należy podkreślić, że na etapie projektowania inwestycji drogowej inwestor uwzględnił istniejące warunki atmosferyczne i klimatyczne oraz ich przewidywane zmiany poprzez odpowiedni dobór rozwiązań projektowych. Jak wynika z raportu o oddziaływaniu na środowisko przy projektowaniu niwelety drogi i systemu odwodnienia wzięto pod uwagę zwiększającą się częstotliwość i intensywność ekstremalnych opadów deszczu, a przy projektowaniu obiektów inżynierskich, m.in. mostu nad rzeką Narew, przeanalizowano kwestię niezwiększania zagrożenia powodziowego i dostosowano wysokość konstrukcji mostowych do swobodnego spływu wód powodziowych, zapewniając bezpieczeństwo powodziowe dla tzw. wody trzystuletniej (prawdopodobieństwo raz na 300 lat). Jednocześnie w latach 1945 – 2000 w rejonie inwestycji nie odnotowano powodzi katastrofalnych o zasięgu lokalnym ani regionalnym (na podstawie: Dobrowolski A., Ostrowski J., Żelaziński J., Powodzie opadowe w Polsce w latach 1946 – 2001, w: red. Bogdanowicz E., Kossowska – Cezak U., Szkutnicki J., Ekstremalne zjawiska hydrologiczne i meteorologiczne, Warszawa PTGeof. i IMGW, 2005). Ponadto GDOŚ przeanalizował mapy ryzyka powodziowego rejonu Polski (obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10% - raz na 10 lat; obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1% - raz na 100 lat; obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi 0,2% - raz na 500 lat) sporządzone przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (aktualność hydrograficzna opracowania 2019 r., źródło: Hydroportal ISOK <https://wody.isok.gov.pl>). W każdym z przypadków obszar szczególnego zagrożenia powodzią nie wykracza poza obszar doliny rzecznej, natomiast nasyp drogowy istniejącej drogi nr 19 (znajdujący się w obrębie doliny rzecznej) położony jest poza obszarem szczególnego zagrożenia powodzią. Podobna sytuacja wystąpi w przypadku planowanego mostu w ciągu drogi ekspresowej S19. Niezależnie od powyższego organ odwoławczy uznał za zasadne nałożenie na inwestora na etapie ponownej oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko obowiązku przeprowadzenia całorocznego monitoringu migracji

fauny doliną rzeki Narwi w rejonie mostu znajdującego się w ciągu drogi krajowej nr 19. Wyniki monitoringu posłużą do weryfikacji parametrów planowanego do budowy mostu nad rzeką Narwią w ciągu drogi ekspresowej S19, w szczególności w zakresie przestrzeni dostępnej dla zwierząt pod obiektem (w warunku zawartym w punkcie 26 niniejszej decyzji).

Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot w piśmie z dnia 20 maja 2021 r. podzieliło całe przedsięwzięcie pod względem oddziaływania na łączność ekologiczną na 3 strefy, tj.:

- strefę 1, obejmującą początkowy odcinek planowanej drogi S19 (od węzła Białystok Zachód do węzła Białystok Południe) i przebudowywany odcinek drogi krajowej nr 65, gdzie obie drogi kolidują z siecią korytarzy ekologicznych o znaczeniu lokalnym i lokalnymi siedliskami fauny;
- strefę 2, obejmującą odcinek od węzła Białystok Południe do ok. km 34+700, gdzie droga przecina mozaikę polno-leśną o stosunkowo dobrze zachowanej ciągłości siedlisk i możliwości przemieszczania się dużych ssaków w skali ponadlokalnej;
- strefę 3, obejmującą odcinek od ok. km 34+700 do końca opracowania, gdzie droga koliduje z Doliną Narwi i paneuropejskim korytarzem ekologicznym GKPN-23A Dolina Górnej Narwi.

W ocenie stowarzyszenia: *autorzy ROŚ stosują jedno wspólne podejście w zakresie projektowania obiektów – bez względu na to, czy przejście ma służyć zachowaniu ciągłości lokalnych siedlisk, czy zachowaniu jednego z najważniejszych korytarzy ekologicznych w Europie. W efekcie powyższego podejścia DŚU wprowadza rozwiązania znacznie przewyższające potrzeby przyrodnicze w strefie 1 (w otoczeniu Białegostoku) oraz znacznie poniżej potrzeb przyrodniczych – w strefie kolizji z Doliną Narwi, gdzie konieczne są obiekty o najwyższej funkcjonalności. Obiekty, które można uznać za funkcjonalne na poziomie lokalnym (typowe przejścia duże dolne przewidziane w DŚU, czyli 5x10 m), nie są właściwym rozwiązaniem dla zachowania ciągłości korytarzy ekologicznych o znaczeniu ponadlokalnym, tym bardziej o znaczeniu paneuropejskim. W ROŚ zabrakło stosownych analiz i prognoz, w efekcie powyższego obiekty o dużym potencjale ekologicznym powstaną w niewłaściwych miejscach. Sytuacja powyższa jest kuriozalna i niedopuszczalna – duże, w pełni funkcjonalne przejścia górne zostały zaprojektowane w strefach podmiejskich, a w granicach Doliny Narwi i korytarza GKPN-23A wprowadzono przejścia dolne o niskiej funkcjonalności, zupełnie niedostosowane do warunków korytarza paneuropejskiego. Na etapie opracowania ROŚ popełniono rażące błędy, które zostały usankcjonowane w DŚU, i które przyniosą ogromne i wielkoskalowe skutki środowiskowe - w efekcie przzerwania funkcjonalnej ciągłości korytarza GKPN-23A. Kuriozalny jest dodatkowo fakt, że w ROŚ/DŚU wdrożono koncepcję maksymalnego poszukiwania oszczędności finansowych bez względu na skutki przyrodnicze, przy czym w efekcie nieodpowiedzialnego poszukiwania oszczędności przejścia duże przy S-19 mają parametry znacznie poniżej zalecanych dla funkcjonalnych obiektów w korytarzach, które będą decydowały m.in. utrzymaniu i rozwoju populacji wilka w skali Europy Środkowej. W opinii organu odwoławczego istotne znaczenie dla migracji zwierząt mają obszary leśne, doliny cieków, ale także tereny otwarte, które nie zostały przekształcone inwestycyjnie. Na przebiegu przedmiotowego przedsięwzięcia zaproponowano przejścia dla zwierząt na podstawie nie tylko analizy przebiegu korytarzy ekologicznych, ale także szczegółowej inwentaryzacji przyrodniczej. Analizując zaproponowaną przez inwestora sieć przejść dla średnich i dużych ssaków, wskazać należy, że większość z nich to przejścia zintegrowane z ciekami o parametrach 2 × 5 m szerokości i 5 m wysokości (15 obiektów), 2 × 5 m szerokości i 3,5 m wysokości (9 obiektów). Do tego dochodzą zaplanowane 3 przejścia górne o szerokości minimalnej 50 m, 5 przejść dolnych samodzielnych o parametrach minimalnych 15 m szerokości i 5 m wysokości, 3 przejścia dolne samodzielne o parametrach minimalnych 6 m szerokości i 3,5 m*

wysokości i 1 przejście zintegrowane z linią kolejową o przestrzeni dostępnej dla zwierząt wynoszącej 20 m szerokości i 5 m wysokości. Całość uzupełniają przepusty dedykowane płazom, zaplanowano ich 12. Wzdłuż rzek, jak i małych cieków (np. rowów melioracyjnych) zinwentaryzowano ciągi ekologiczne o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym, które współtworzą system biologicznego funkcjonowania terenu – trasy migracji dużych, a także średnich i drobnych zwierząt. Ponadto, przy wyborze lokalizacji i rodzaju przejść kierowano się także takimi czynnikami, jak np. rzeźba terenu, rozmieszczenie naturalnych struktur przestrzennych sprzyjających migracjom fauny (ciągi gęstych zakrzewień i zadrzewień, jary, wąwozy, wały ziemne), które powodują ukierunkowanie się przemieszczania zwierząt. Niezmiernie ważnym elementem był także wspomniany układ sieci hydrograficznej, czyli doliny rzeczne i strefy brzegowe cieków. W raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko w tabeli 140 (od str. 374) przy każdym proponowanym przejściu dla zwierząt wskazano ile gatunków oraz jakie gatunki zostały stwierdzone. Podkreślenia wymaga, że liczba zinwentaryzowanych gatunków poza korytarzem Dolina Górnej Narwi nie odbiega znacząco od liczby gatunków stwierdzonych w cyt. korytarzu, a w niektórych przypadkach jest taka sama bądź nawet wyższa. Podobnie jak w korytarzu Dolina Górnej Narwi, w innych miejscach na przebiegu planowanej trasy, w tym poza wyznaczonymi korytarzami ekologicznymi stwierdzono występowanie łosia, jelenia, sarny, dzika, łasicy, gronostaja itp. Stąd też GDOŚ nie zgadza się z opinią Stowarzyszenia Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, że przejścia powstaną w niewłaściwych miejscach, a także z tym, że przejścia zaplanowano w strefach podmiejskich. Przykładowo, w kierunku południowo-wschodnim od miasta Białystok (na wschód od projektowanej trasy S19) znajdują się dość zwarte kompleksy leśne, a więc przejścia w początkowym fragmencie drogi (do km około 10+000) zapewnią ich łączność ekologiczną z Doliną Narwi i Narwiańskim Parkiem Narodowym. Organ odwoławczy wskazuje także na istniejące korytarze ekologiczne KPn-23A Dolina Narwi Północny. W miejscach kolizji cyt. korytarza z planowaną drogą S19 zaproponowano budowę 9 przejść dla średnich i dużych zwierząt. Odnosząc się do zaplanowanych lokalizacji przejść górnych należy wskazać, że znajdują się one w pobliżu kompleksów leśnych, a więc zachowana zostanie ich łączność.

Według Stowarzyszenia Pracownia na rzecz Wszystkich Istot *Planowanie rozmieszczenia i zagęszczenia przejść nie uwzględnia reguł/zasad przedstawionych w krajowej literaturze specjalistycznej (m.in. Kurek 2010, Jędrzejewski i in. 2006), czy w międzynarodowych podręcznikach metodycznych (np. publikacje międzynarodowych projektów COST341, Call2013, TransGreen). Zarówno polskie, jak i światowe standardy planowania liczby i rozmieszczenia przejść wskazują na potrzebę ich skorelowania z wielkością arealów osobniczych kluczowych gatunków, dystansami migracji/wędrowek oraz zdolnością do przemieszczania wzdłuż ogrodzeń ochronnych w poszukiwaniu przejść.* Ustosunkowując się do powyższego zarzutu organ odwoławczy przeanalizował informacje zawarte w Poradniku projektowania przejść dla zwierząt i działań ograniczających śmiertelność fauny przy drogach (Kurek i in. 2010). W tabeli 5 na stronie 21 zawarto przykładowe odległości pomiędzy przejściami dla różnych grup zwierząt dla przykładowo zidentyfikowanych kategorii obszarów przecinanych przez drogi (źródło: Jędrzejewski i in. 2004, 2006). W przypadku korytarzy migracyjnych zwierząt o znaczeniu kontynentalnym lub krajowym, wykorzystywanych przez ssaki o dużych arealach osobniczych i długich wędrowkach dobowych (żubr, łoś, jelen, wilk, ryś, niedźwiedź) autorzy publikacji podają odległość 1-2 km jako maksymalną pomiędzy przejściami dla poszczególnych grup zwierząt z zastrzeżeniem, że w przypadku każdej inwestycji wartości zagęszczenia przejść należy indywidualnie ustalać uwzględniając istniejące uwarunkowania przyrodnicze i techniczne. Biorąc pod uwagę długość kolizji planowanej drogi ekspresowej S19 (odcinek Choroszcz – Płoski) z korytarzem migracyjnym GKPn-23A Dolina Górnej Narwi, tj. około 4,5 km, planowane 4 przejścia dla dużych zwierząt na tym odcinku oraz konieczność

zachowania swobodnego przepływu osobników pomiędzy populacjami zwierząt gatunków kluczowych, tj. żubra, łosia, wilka, rysia, o których wspomina Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, należy stwierdzić, że w przypadku przedmiotowej inwestycji zachowano wymogi sformułowane w ww. publikacji.

Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot odniosło się także do publikacji międzynarodowych projektów, nie uszczegóławiając jednak zasad dotyczących rozmieszczenia i zagęszczenia przejść zawartych w tych publikacjach. Zarzut jest więc ogólny i nieprecyzyjny. Organowi odwoławczemu znane są projekty *COST341* i *TransGreen*. W ramach projektu COST341 wydano w 2003 r. publikację pn. *Habitat fragmentation due to transportation infrastructure: the European review*. W ramach projektu trwającego od 1998 r. badano problem fragmentacji siedlisk spowodowanej rozwojem infrastruktury transportowej, jednak Polska nie brała udziału w jego pracach. Natomiast projekt *TransGreen* to projekt mający na celu opracowanie i wdrożenie koncepcji bezpiecznej oraz przyjaznej dla środowiska zintegrowanej sieci transportowej (drogowej i kolejowej) na terenie Karpat. Tematyka projektu dotyczy łączności ekologicznej w Karpatach oraz rozpoznania uwarunkowań funkcjonowania korytarzy ekologicznych wynikających z planowanej i istniejącej infrastruktury liniowej.

Stowarzyszenie wskazuje, że *obecność bariery ekologicznej ze strony drogi spowoduje izolację siedlisk Puszczy Białowieskiej od kompleksów leśnych po jej zachodniej stronie, co doprowadzi do zahamowania przepływu osobników wielu gatunków zwierząt i brak napływu migrantów z najlepiej zachowanych, stabilnych populacji puszczańskich (...)* Powstanie bariery ekologicznej w wyniku budowy drogi S19 spowoduje m.in. funkcjonalną izolację Puszczy Białowieskiej (czyli najważniejszego w Europie niżowego skupiska siedlisk leśnych) od pozostałych elementów sieci Natura 2000. W opinii organu odwoławczego uwaga jest bezzasadna, ponieważ przepływ osobników zwierząt zostanie zachowany poprzez system zaplanowanych przejść dla średnich i dużych zwierząt, co zostało już wyjaśnione przez organ. W związku z tym nie wystąpi również izolacja Puszczy Białowieskiej od pozostałych elementów sieci Natura 2000. Jednocześnie, abstrahując od kwestii systemu przejść dla zwierząt, w opinii GDOŚ migracja zwierząt z Puszczy Białowieskiej odbywa się nie tylko Doliną Narwi, ale także na północ w kierunku Puszczy Knyszyńskiej i dalej na zachód w kierunku Biebrzańskiego Parku Narodowego, a także na południe w kierunku Lasów Mielnickich i Doliny Dolnego Bugu.

Odnosząc się do podniesionego przez Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot argumentu dotyczącego oddziaływania planowanej drogi S19 na obszary Natura 2000, tj. obszar PLH200010 Ostoja w Dolinie Górnej Narwi i PLB20007 Dolina Górnej Narwi, GDOŚ informuje, że kwestia oddziaływania na obszary Natura 2000 została szczegółowo przeanalizowana na etapie postępowania odwoławczego i stwierdzono, że oddziaływanie, które wystąpi na etapie zarówno realizacji inwestycji, jak również późniejszej jej eksploatacji, można uznać za nieznaczące. W uzupełnieniu z czerwca 2020 r. inwestor odniósł się do wszystkich istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony gatunków i siedlisk będących przedmiotami ochrony ww. obszarów Natura 2000, zgodnie z ustanowionymi dla nich planami zadań ochronnych (zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 18 czerwca 2014 r.). Obowiązki nałożone w decyzji, dotyczące m.in. budowy przejść dla zwierząt, warunków budowy mostu nad Narwią, wygrodzeń herpetologicznych, czy konieczności prowadzenia nadzoru przyrodniczego w trakcie trwania inwestycji spowodują minimalizację negatywnych oddziaływań realizowanego przedsięwzięcia na środowisko przyrodnicze. Organ odwoławczy zwraca również uwagę na fakt, że projektowana droga ekspresowa S19 przetnie obszary Natura 2000 na odcinku, na którym obszary te są najwęższe (tak jak wskazało to Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot w swoim wystąpieniu, długość odcinka przecięcia wynosi około 750 m), podczas

gdą szerokość przedmiotowych obszarów Natura 2000 w innych miejscach doliny wynosi od 2 km do 9 km, a obszary rozciągają się na długości około 55 km. Oznacza to, że oddziaływanie zostanie ograniczone do miejsca, w którym szerokości obszarów Natura 2000 obejmują największy teren.

Przeprowadzona analiza dokumentacji sprawy doprowadziła GDOŚ do konkluzji, iż w przedmiotowej sprawie nie występują przyczyny, które uzasadniałyby uchylenie zaskarżonej decyzji. Niezbędne natomiast było, w ocenie organu II instancji, zmodyfikowanie sentencji kwestionowanej decyzji poprzez wprowadzenie powyżej zawartych zapisów. Modyfikacja warunków realizacji przedsięwzięcia umożliwi ograniczenie negatywnego oddziaływania przedmiotowego przedsięwzięcia na środowisko do poziomu, który można uznać za nieznaczący, co uzasadnione zostało poniżej.

W punkcie 1 niniejszej decyzji GDOŚ dokonał modyfikacji treści warunku zawartego w punkcie I.2.20 decyzji RDOŚ w Białymstoku poprzez wprowadzenie zakazu deponowania gleby w obrębie stanowisk gatunków chronionych, które nie są przeznaczone do likwidacji. Określono również lokalizację pryzm w miejscach nienarażonych na rozjeżdżanie przez pojazdy budowy i inne maszyny budowlane. Celem takiego działania jest ochrona przed ich mechanicznym niszczeniem, m.in. przez pojazdy budowy.

Z kolei w punkcie 2 niniejszej decyzji GDOŚ zmienił treść warunku zawartego w punkcie I.2.30 decyzji RDOŚ w Białymstoku. W pierwotnym brzmieniu tego warunku organ I instancji określił jedynie, że prace prowadzone w ramach przedsięwzięcia muszą być realizowane pod stałym nadzorem przyrodniczym prowadzonym przez specjalistę przyrodnika lub zespół przyrodników. GDOŚ uszczegółowił zakres zespołu specjalistów, którzy powinni stanowić skład nadzoru przyrodniczego oraz wymienił jakie prace w szczególności powinny być prowadzone pod ich kierunkiem i wytycznymi. Dodatkowo z warunku tego usunięto zapis mówiący, że w przypadku zaistnienia możliwości naruszenia zakazów zawartych w ustawie o ochronie przyrody zadaniem nadzoru jest występowanie do odpowiednich organów o stosowne decyzje/zezwoleńia. Nie jest niczym uzasadnione by o odstępstwa od zakazów musiał występować nadzór przyrodniczy, a obowiązek uzyskania derogacji wynika z prawa w zakresie ochrony przyrody. Zapis ten więc nie tylko powielał regulacje, których obowiązek spełnienia i tak wynika z obowiązujących norm prawnych, ale również wykraczał poza kompetencje organu wydającego decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach. Jednocześnie należy podkreślić, iż taka redakcja ww. warunku nie spowoduje zwolnienia inwestora ze stosowania przepisów prawa w zakresie ochrony przyrody.

Organ odwoławczy zmodyfikował również warunek zawarty w punkcie I.2.31 decyzji RDOŚ w Białymstoku (punkt 3 niniejszej decyzji) doprecyzowując, że zaplecza budowy, bazy magazynowania materiałów budowlanych, miejsca magazynowania mas ziemnych, miejsca magazynowania destruktu asfaltowego, miejsca postoju i tankowania pojazdów, miejsca magazynowania odpadów należy w pierwszej kolejności lokalizować na obszarze ograniczonym liniami wyznaczających teren budowy oraz w odległości minimum 50 m od koryt rzek i innych cieków oraz od brzegów zbiorników wodnych. Celem takiego działania jest zapobieżenie zajmowania terenów przyległych do obszaru robót i ich przekształcania. Jeżeli zaistnieje konieczność ich lokalizacji poza ww. terenami to należy je zlokalizować poza obszarami Natura 2000 Ostoja w Dolinie Górnej Narwi PLH200010 i Ostoja Knyszyńska PLH 200006, w których stwierdzono siedliska przyrodnicze 3150-2 *Eutroficzne starorzeczca i naturalne, drobne zbiorniki wodne* oraz *91E0-3 *Łęg jesionowo-olszowy*. Ww. obiektów nie można będzie również lokalizować poza wyznaczonym pasem drogowym w przypadku drogi ekspresowej S-19 na odcinku w km 36+230 –

39+900 i w przypadku drogi krajowej nr 65 na odcinku w km 13+690 – 13+790. Ponadto zaplecza budowy, bazy magazynowania materiałów budowlanych, miejsca magazynowania destruktu asfaltowego, miejsca postoju i tankowania pojazdów oraz miejsca magazynowania odpadów będą uszczelnione na przykład poprzez zastosowanie geomembrany lub innych materiałów spełniających analogiczną funkcję, co zabezpieczy przed przedostawaniem się zanieczyszczeń, w tym substancji ropopochodnych do ziemi i wód gruntowych.

W zreformowanym warunku zawartym w punkcie I.2.33 decyzji RDOŚ w Białymstoku (punkt 4 niniejszej decyzji) GDOŚ określił warunki, jakie muszą spełniać tymczasowe drogi dojazdowe do terenu budowy.

Organ odwoławczy w zreformowanym warunku zawartym w punkcie I.2.36 decyzji RDOŚ w Białymstoku (punkt 5 niniejszej decyzji) uszczegółowił także zasady ochrony zwierząt podczas prowadzenia prac polegających na przełożeniu cieków, w tym cieku Turośnianka i rowów. Ponadto, w związku ze stwierdzoną obecnością różanki, możliwość przełożenie cieku Turośnianka ograniczono do okresu od 1 sierpnia do 31 marca, czyli poza okresem rozrodczym. Wprowadzono również obowiązek wstrzymania prac, w razie stwierdzenia przez nadzór przyrodniczy obecności gatunków chronionych i podjęcia odpowiednich działań, które zostały wymienione w omawianym punkcie.

W punkcie 6 niniejszej decyzji GDOŚ zmodyfikował warunek zawarty w punkcie I.2.40 decyzji RDOŚ w Białymstoku wprowadzając obowiązek dokonania lustracji terenu przez specjalistę malakologa w rejonie km 9+330, 22+700, 27+120 i 24+970 projektowanej drogi S19, przed przystąpieniem do prac poprzedzających jej budowę, tj. przed zdjęciem wierzchniej warstwy gleby, pod kątem występowania poczwarówka zwężonej. Poczwarówka zwężona jest gatunkiem ślimaka, objętym w Polsce ochroną ścisłą na podstawie rozporządzenia w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt. W Polsce poczwarówka zwężona jest rzadkim gatunkiem, populacja tego ślimaka obecnie maleje, jej stanowiska są rozproszone w kraju, a część z nich nie jest potwierdzona od dziesięcioleci. Aktualnie gatunek ten uznany jest za zagrożony wyginięciem w Polsce, a liczba jego stanowisk maleje w całym zasięgu (*Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny, tom 6, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2004*). W przypadku potwierdzenia przez specjalistę malakologa występowania poczwarówka zwężonej na trasie przebiegu trasy i konieczności zniszczenia siedliska, prace na danym odcinku zostaną wstrzymane, a inwestor będzie miał obowiązek wystąpienia do odpowiedniego organu o wydanie zezwolenia na odstąpienie w stosunku do gatunków chronionych. Głównym zagrożeniem dla poczwarówka zwężonej jest degradacja zajmowanych przez nią siedlisk. Jest ona związana przede wszystkim ze zmianami warunków hydrologicznych siedliska, a zwłaszcza jego osuszaniem. Oznacza to, że wszelkie prace na danym odcinku należy prowadzić w sposób niezmienny istniejących stosunków wodnych, np. poprzez zastosowanie ścianek szczelnych, zapewniający utrzymanie się zbiorowisk roślinności zasiedlonych przez ten gatunek ślimaka. Ponadto w ramach ponownej oceny oddziaływania na środowisko doprecyzowane zostaną szczegóły dotyczące występowania poczwarówka zwężonej, takie jak obecna powierzchnia jej siedlisk, oszacowanie liczebności populacji oraz wskazanie rodzaju oddziaływania (bezpośrednie zniszczenie, oddziaływanie pośrednie), jak również określenie działań minimalizujących – w tym celu w niniejszej decyzji (punkt 29) zreformowano warunek zawarty w punkcie VI decyzji RDOŚ w Białymstoku.

W punkcie 7 niniejszej decyzji GDOŚ zmodyfikował warunek zawarty w punkcie I.2.42 decyzji RDOŚ w Białymstoku doprecyzowując, iż zakaz regulacji rzeki nie dotyczy stabilizacji koryta w strefie brzegowej.

W zreformowanym warunku zawartym w punkcie I.2.49 decyzji RDOŚ w Białymstoku (punkt 8 niniejszej decyzji) wyłączono - w przypadku stwierdzenia zajętości gniazd orlika krzykliwego możliwość prowadzenia wszelkich - prac w km 1+000 – 1+500 projektowanej drogi krajowej nr 65 w okresie od 1 marca do 31 sierpnia, czyli w okresie lęgowym, z uwagi na istniejące strefy ochrony orlika krzykliwego. Organ odwoławczy, w ślad za aneksem do raportu z czerwca 2020 r., zmodyfikował i ujednolicił zapisy dotyczące odległości krawędzi dróg od gniazda oraz stref ochrony orlika krzykliwego. W pierwotnym brzmieniu warunku RDOŚ w Białymstoku określił minimalne odległości osi drogi bądź granicy pasa drogowego od stref ochrony i wynosiły one od 5 m do 90 m. W zmodyfikowanym warunku GDOŚ określił również minimalne odległości od gniazda, a odległości od krawędzi dróg do stref ochrony muszą wynosić od 17 m do 255 m. Zachowanie wymienionych w warunku odległości, przy zastosowaniu pozostałych działań minimalizujących zawartych w niniejszej decyzji oraz biorąc pod uwagę charakterystykę gatunku jakim jest orlik krzykliwy oraz uwarunkowania środowiskowe w sąsiedztwie gniazd zagwarantują brak znaczącego negatywnego oddziaływania przedsięwzięcia na orlika krzykliwego.

W punkcie 9 niniejszej decyzji GDOŚ zmienił warunek zawarty w punkcie I.2.50 decyzji RDOŚ w Białymstoku i określił, że nie jest dopuszczalna wycinka drzew i krzewów, wykonywana pod zaplecza budowy, bazy magazynowania materiałów budowlanych, miejsca magazynowania mas ziemnych, miejsca magazynowania destruktu asfaltowego, miejsca postoju i tankowania pojazdów, place manewrowe, miejsca magazynowania odpadów, a istniejącą, otaczającą zieleń (drzewa i krzewy) należy zaadaptować w projekcie nowych nasadzeń. Organ odwoławczy usunął z tego warunku zapis o minimalizacji wycinki drzew dziuplastych, a także zadrzewień i krzewów będących w kolizji z korytarzem nowej drogi, z uwagi na jego niewykonalność.

Organ odwoławczy w punkcie 10 niniejszej decyzji zmodyfikował warunek zawarty w punkcie I.2.51 decyzji RDOŚ w Białymstoku i wskazał, że w celu minimalizacji możliwego negatywnego oddziaływania zaplanowanych prac na środowisko, konieczne jest wprowadzenie ram czasowych kontroli poprzedzających wycinkę drzew i krzewów kolidujących z inwestycją. Działania te pozwolą uzyskać aktualne dane dotyczące zasiedlenia przez ornitofaunę drzewostanu oraz zminimalizują możliwość zasiedlenia przez ptaki skontrolowanych już drzew przed rozpoczęciem prac. Prowadzenie wycinki w okresie lęgowym zostało ponadto umożliwione po stwierdzeniu przez nadzór przyrodniczy niezasiedlenia drzew przez gatunki chronionych ptaków. W przypadku stwierdzenia na trasie budowy stanowisk chronionych gatunków entomofauny i chiropterofauny, wskazano dodatkowo konieczność wstrzymania prac i podjęcia działań określonych przez nadzór przyrodniczy. W przypadku wykrycia lęgów gatunków chronionych należy zaprzestać wycinki do czasu stwierdzenia przez nadzór ornitologiczny wyprowadzenia młodych z gniazda.

Z uwagi na fakt, że teren budowy jest miejscem, gdzie występują liczne zagrożenia dla żywotności i stanu sanitarnego drzew i krzewów w postaci bezpośrednich uszkodzeń mechanicznych lub niekorzystnych zmian warunków siedliskowych, GDOŚ w treści warunku zawartego w punkcie I.2.52 decyzji RDOŚ w Białymstoku doprecyzował wymóg zabezpieczenia wszystkich drzew znajdujących się na terenie placu budowy przed uszkodzeniami mechanicznymi (punkt 11 niniejszej decyzji). W warunku określono również jakie formy zabezpieczeń są dopuszczalne oraz wskazano konieczność zachowania szczególnej ostrożności przy pracach prowadzonych przy nabiegach korzeniowych drzew, tak aby nie dopuścić do ich uszkodzenia. Wprowadzono również obowiązek wykonywania wykopów bezpośrednio przy drzewach ręcznie lub za pomocą mikrokoparek, pod nadzorem dendrologa oraz konieczność utrzymywania

odkopanych korzeni w odpowiedniej wilgotności w warunkach grożących ich przesuszeniem. Nie należy również podsypywać ziemi w obrębie koron drzew.

Zgodnie z pierwotnym brzmieniem warunku zawartego w punkcie I.2.53 decyzji RDOŚ w Białymstoku niedopuszczalne było składowanie materiałów budowlanych pod koronami drzew. Oznacza to, że istniałaby możliwość nasypywania warstw ziemi pochodzącej np. z wykopów. Tymczasem nasypianie warstwy gleby na system korzeniowy (w tym część odziomkową z nabiegami korzeniowymi) może spowodować uszkodzenie korzeni, a w konsekwencji zamieranie drzewa. Podniesienie poziomu gleby wokół istniejących drzew uznawane jest za jeden z czynników ograniczających przenikanie tlenu powodujące zamieranie drzew (Siewniak M. 2009: *Zabezpieczenia dla drzew na placach budów cz. 2. Zielen Miejska* 12(33). 28-29.). Dodanie od 5 do 15 cm gleby nad strefą korzeniową drzew drastycznie ogranicza ilość tlenu i wody osiągalną dla korzeni (Coder 1996, Siewniak 1991). RDOŚ w Białymstoku, w przypadku zaistnienia konieczności zmiany poziomu gleby, nakazał zainstalowanie systemu napowietrzającego. Jednak, jak wskazał McDonald i in. (2004) w przypadku stanowisk z systemem napowietrzającym korzenie omijały rury i rosły w stronę powierzchni tworząc nietypowy (wypłycony) system korzeniowy, co z kolei może powodować utratę stabilności drzewa (Harris i in. 2004). Należy mieć również na uwadze, że nasypianie warstwy ziemi na odziomek może ułatwić infekcję grzybową i stymulować rozwój korzeni przybyszowych (Suchocka, 2016). Wykształcenie się korzeni przybyszowych w dosypanej warstwie może według Siewniaka (1991) spowodować obumieranie korzeni oryginalnych i wywrócenie się drzewa. Biorąc pod uwagę liczne badania i publikacje związane z negatywnym wpływem nasypywania warstw gleby na strefę korzeniową drzew, w opinii GDOŚ ochrona drzew nieprzeznaczonych do wycięcia powinna polegać również na niedopuszczaniu do podnoszenia poziomu warstwy gleby pod ich koronami i składowania odpadów, a nie jedynie składowania materiałów budowlanych, co wyrażone zostało w punkcie 12 niniejszej decyzji.

Organ odwoławczy w punkcie 13 niniejszej decyzji zmodyfikował także warunek zawarty w punkcie I.2.54 decyzji RDOŚ w Białymstoku. W zmienionym warunku wprowadzono obowiązek przeprowadzenia przez specjalistę herpetologa kontroli rowów, zastoisk wodnych, rozlewisk, bezpośrednio przed ich likwidacją, pod kątem występowania w nich zwierząt, w szczególności płazów. Interpretacja warunku w brzmieniu określonym przez RDOŚ w Białymstoku mogła wskazywać, że znalezione osobniki zwierząt można przenieść w dowolne miejsce znajdujące się poza terenem budowy drogi, bez brania pod uwagę ich wymagań środowiskowych i możliwości przetrwania na nowym stanowisku. W związku z tym GDOŚ doprecyzował, że stanowiska zastępcze, do których będą przenoszone zwierzęta muszą spełniać ich wymagania siedliskowe, co zwiększy szanse ich przetrwania we właściwym stanie ochrony w nowym miejscu.

W trakcie inwentaryzacji przyrodniczej terenu realizacji inwestycji stwierdzono obszary stanowiące siedliska mrówek z rodzaju *Formica* sp. (mrówki ćmawej *Formica polyctena*, mrówki łąkowej *Formica pratensis*, mrówki rudnicy *Formica rufa*), objęte ochroną częściową na mocy rozporządzenia w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt. W aneksie z czerwca 2020 r. inwestor przedstawił zestawienie siedlisk mrówek zinwentaryzowanych w wariantcie inwestycyjnym – stwierdzono 210 lokalizacji występowania owadów z rodziny *Formica* sp., spośród których 109 zostanie zlikwidowanych. Jednakże kopce mrówek mogą być uszkodzane lub niszczone przez zwierzęta, np. dzięcioły w okresie zimowym, ludzi w trakcie prowadzenia gospodarki leśnej lub też przez naturalne zjawiska, np. przez warunki atmosferyczne. Zgodnie ze zmodyfikowanym w punkcie 14 niniejszej decyzji warunkiem zawartym w punkcie I.2.55 decyzji RDOŚ w Białymstoku, przed przystąpieniem do prac niezbędna będzie aktualizacja inwentaryzacji tej grupy zwierząt na etapie ponownej oceny oddziaływania na środowisko. W związku z planowaną przez inwestora

translokacją mrowisk kolidujących z inwestycją, w zreformowanym warunku wprowadzono taki obowiązek, a całość prac związana z ich przeniesieniem musi odbywać się pod nadzorem specjalisty entomologa. Natomiast w ramach ponownej oceny oddziaływania na środowisko doprecyzowane zostaną szczegóły dotyczące lokalizacji mrowisk należących do mrówek objętych ochroną gatunkową, kolidujących z realizowanym wariantem inwestycji – w tym celu zreformowano warunek zawarty w punkcie VI decyzji RDOŚ w Białymstoku (punkt 29 niniejszej decyzji).

Celem zreformowanego przez organ odwoławczy w punkcie 15 niniejszej decyzji warunku zawartego w punkcie I.3.3 decyzji RDOŚ w Białymstoku jest ochrona zwierząt, w szczególności płazów przed dostawaniem się do zbiorników retencyjno-infiltracyjnych i retencyjnych. Jest to istotne szczególnie w polskich warunkach, w których zbiorniki zwykle projektowane są na stosunkowo krótkie okresy retencjonowania wody. Powoduje to, że w okresie wczesnej wiosny płazy mogłyby zostać zwabione do zbiorników i przystąpić do rozrodu, którego szanse powodzenia będą niewielkie ze względu na intensywne parowanie czy opróżnianie zbiorników w okresie rozwoju skrzeku i larw. Ponadto osady dennie znajdujące się w zbiornikach są miejscem kumulacji zanieczyszczeń pochodzących z pasa drogowego, w tym metali ciężkich, a sama woda, szczególnie w okresie zimowym, może wykazywać się dużym stężeniem chlorków. Dlatego też niezbędne są odpowiednie zabezpieczenia zbiorników. Ponadto inwestor w uzupełnieniu z września 2020 r. wskazał, że węzły będą realizowane w wariantcie pierwszym, w związku z czym organ odwoławczy wskazał w powyższym warunku lokalizację planowanych zbiorników retencyjnych i/lub zbiorników retencyjno-infiltracyjnych. Lokalizacja zbiorników uzależniona została od wariantów lokalizacji węzłów.

W punkcie 16 niniejszej decyzji GDOŚ doprecyzował warunek zawarty w punkcie I.3.3 decyzji RDOŚ w Białymstoku. Zgodnie z jego nowym brzmieniem należy wybudować pięć zbiorników kompensacyjnych dla batrachofauny o wyszczególnionych powierzchniach. Warunek, który został określony przez RDOŚ w Białymstoku wskazywał na możliwość realizacji dowolnej liczby zbiorników o łącznej powierzchni 0,051 ha, w zamian za zniszczenie dwóch siedlisk. W aneksie do raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko z czerwca 2020 r. inwestor wskazał, że likwidacji ulegnie również siedlisko płazów znajdujące się w km 6+820 planowanego drogi krajowej nr 65 o powierzchni 0,49 ha. W związku z tym inwestor zaproponował *wykonanie dwóch lub więcej mniejszych zbiorników zastępczych o łącznej powierzchni 0,2 ha zlokalizowanych po obu stronach drogi krajowej nr 65*. W opinii GDOŚ, aby kompensacja była skuteczna, powierzchnia zbiorników kompensacyjnych powinna być co najmniej taka, jak powierzchnia niszczonego siedliska. Wobec powyższego, w zreformowanym warunku inwestor zobowiązany został do budowy trzech zbiorników o powierzchni łącznej wynoszącej 0,49 ha, czyli o powierzchni likwidowanego siedliska. Zbiorniki o różnych powierzchniach i wybudowane zgodnie z wytycznymi wskazanymi w punkcie I.3.7. decyzji RDOŚ Białymstoku będą stanowić, w ocenie organu odwoławczego, optymalne siedliska przyrodnicze dla zwierząt, które je zasiedlą.

Organ odwoławczy (w punkcie 17 niniejszej decyzji) zmienił również warunek zawarty w punkcie I.3.7 decyzji RDOŚ w Białymstoku uzupełniając tiret ósme dotyczące wygrodenia zbiorników kompensacyjnych poprzez wskazanie jego parametrów, które mają być zgodne z treścią warunku zawartego w punkcie I.3.14 tej decyzji. Dodano przy tym tiret dziesiąte, zgodnie z którym w celu wykonania zbiorników o parametrach zgodnych z warunkiem zawartym w punkcie I.3.7. decyzji RDOŚ w Białymstoku, prace powinny być prowadzone pod nadzorem specjalisty herpetologa.

Warunek zawarty w punkcie I.3.8 decyzji RDOŚ w Białymstoku wskazywał, że prace związane z likwidacją zbiorników wodnych, będących siedliskami płazów, mogłyby być

prowadzone w okresie od 1 września do 28 lutego. W tym okresie zbiorniki mogą być zasiedlone przez płazy zimujące. W związku z tym GDOŚ w punkcie 18 niniejszej decyzji wskazał, że optymalnym terminem, w którym należy dokonać zasypania zbiorników jest okres pomiędzy 15 września a 15 października. W tym okresie najbardziej prawdopodobne jest, że zbiorniki będą już opuszczone przez płazy przeobrażone z postaci larwalnych i jednocześnie nie będzie w nich jeszcze osobników zimujących. Organ odwoławczy doprecyzował również, że osobniki herpetofauny, które mogą jeszcze znajdować się w zbiornikach, muszą zostać wyłowione i przeniesione do siedlisk zastępczych wykonanych zgodnie z wytycznymi wskazanymi w zmodyfikowanych warunkach zawartych w punktach I.3.6. i I.3.7 decyzji RDOŚ w Białymstoku.

Z kolei warunek określony w punkcie I.3.11 decyzji RDOŚ w Białymstoku zobowiązywał adresata decyzji jedynie do zaproponowania nowych nasadzeń zieleni krajobrazowej oraz zieleni naprowadzającej zwierzęta na przejścia dla zwierząt. W warunku wskazano również funkcje, jakie mają pełnić wprowadzane nasadzenia oraz ogólne zasady ich kształtowania. Jednakże biorąc pod uwagę zdiagnozowaną przez GDOŚ konieczność wykonania nasadzeń drzew i krzewów, warunek ten został zmodyfikowany przez organ II instancji w punkcie 19 niniejszej decyzji - w ślad za aneksem do raportu z czerwca 2020 r. wskazano w nim obowiązek nasadzeń na powierzchni minimum 16 ha. Organ odwoławczy uznał ponadto za zasadne wprowadzenie wytycznych dotyczących jakości stosowanego materiału nasadzeniowego, wymagań w procesie sadzenia oraz wskazanie wad materiału nasadzeniowego wykluczających możliwość jego użycia. Celem takiego działania jest zobligowanie inwestora do użycia materiału do nasadzeń o odpowiedniej jakości i parametrach, co powinno zapewnić zachowanie ich udatności. Niezależnie od powyższego GDOŚ wprowadził obowiązek prowadzenia monitoringu udatności i trwałości nasadzeń drzew i krzewów, w okresie 3 lat od ich posadzenia – w 1, 2 i 3 roku oraz ich uzupełniania w stosunku 1:1 w przypadku stwierdzenia braku zachowania żywotności sadzonek. W związku ze stratą miejsc lęgowych dziuplaków na skutek wycinki GDOŚ w zmodyfikowanym warunku wskazał także obowiązek montażu budek lęgowych dla ptaków, wskazał ich ilość i typy. Ilość budek dla ornitofauny została przeliczona ze średniego zagęszczenia gatunków w siedlisku według wyników inwentaryzacji i danych z *Atlasu rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985 – 2004 (Sikora A. i in., 2007)*. W warunku wprowadzono też, w związku z utratą siedlisk chiropterofauny, głównie mroczka późnego, konieczność zawieszenia 100 sztuk trocinobetonowych skrzynek rozrodczych typu Strattman dla nietoperzy. W warunku zawartym w punkcie 19 niniejszej decyzji organ odwoławczy nałożył także obowiązek budowy dwóch platform lęgowych dla orlika krzykliwego, określając miejsca montażu na obszarze leśnym znajdującym w okolicach miejscowości Łubniki, tj. na wysokości km 3+000 – 6+000 drogi krajowej nr 65. Poza zagadnieniami uregulowanymi w punkcie I.3.11 decyzji RDOŚ w Białymstoku, zmienionym w punkcie 19 decyzji GDOŚ, które są wiążące dla adresat decyzji, GDOŚ zaleca by budki lęgowe dla ptaków zawiesić w miejscu ocienionym od godzin przedpołudniowych, w odległości powyżej 30 m od siebie (w przypadku szpaków i wróbli powyżej 2 m), na wysokości około 4 m (maksymalna wysokość 8 m), najlepiej otworem w kierunku wschodnim. Skrzynka nie powinna wystawać poza koronę drzewa (np. na desce przymocowanej do młodego drzewa), gdyż wtedy nie ma możliwości ochłodzenia jaj i piskląt. Skrzynki dla nietoperzy zaleca się zawiesić od strony południowej, południowo-wschodniej lub południowo-zachodniej, w miejscu osłoniętym od wiatru oraz deszczu. Wlot do budki powinien być odsłonięty i łatwy do zlokalizowania, więc nie mogą go przysłaniać na przykład gałęzie, ale nie może być dostępny dla drapieżników. Najlepiej jest wieszać po kilka budek w niewielkiej odległości od siebie, wzdłuż dróg, przecinek, linii oddziałowych itp., na wysokości 3-5 m od powierzchni ziemi.

W zreformowanym w punkcie 20 niniejszej decyzji warunku zawartym w punkcie I.3.12 decyzji RDOŚ w Białymstoku wskazano głębokość posadowienia siatki w gruncie. Utrudni to możliwość podkopania się zwierząt pod siatką i wtargnięcie na drogę. Dzięki takiemu rozwiązaniu ogrodzenie będzie szczelne, nawet w stosunku do zwierząt rozkopujących ziemię, np. dzika. Określono również rozmiary oczek siatki, które powinny posiadać wielkość zmniejszającą się ku jej dołowi. Ponadto organ odwoławczy wskazał w tym warunku na konieczność wykonania ogrodzenia przed oddaniem drogi do eksploatacji. Wykluczy to sytuację, w której ruch na drodze mógłby zostać dopuszczony jeszcze przed jej ogrodzeniem, a w konsekwencji wchodzenie na nią zwierząt.

GDOŚ zmodyfikował także (w punkcie 21 niniejszej decyzji) warunek dotyczący ogrodzeń ochronno-naprowadzających zwierzęta do przejść i przepustów, zawarty w punkcie I.3.14 decyzji RDOŚ w Białymstoku. Organ odwoławczy wskazał, zgodnie z treścią aneksu do raportu z czerwca 2020 r., konkretne kilometraże drogi S19 i drogi krajowej nr 65, które będą zaopatrzone w stałe wygrodenia herpetologiczne, naprowadzające płazy do świateł przepustów i przejść oraz chroniące płazy przed dyspersją w kierunku dróg z istniejących siedlisk. W warunku ujęto także wytyczne dotyczące parametrów wygrodeni ochronno-naprowadzających. Wygrodenia o podanych parametrach powinny w sposób optymalny spełniać swoją funkcję. Ponadto, w celu ochrony herpetofauny, wskazano na konieczność wykonania wygrodeni ochronno-naprowadzających przed oddaniem drogi do eksploatacji oraz wprowadzono obowiązek przeprowadzania kontroli technicznych wygrodeni i wykonywania odpowiednich napraw.

Odpowiednie zabezpieczenie placu budowy jest kluczowym czynnikiem zmniejszającym śmiertelność małych zwierząt w trakcie realizacji inwestycji. Zreformowany w punkcie 22 niniejszej decyzji warunek zawarty w punkcie I.3.15 decyzji RDOŚ w Białymstoku ma na celu zabezpieczenie gatunków herpetofauny i innych małych zwierząt wykazanych w inwentaryzacji przyrodniczej. W stosunku do brzmienia warunku w decyzji RDOŚ w Białymstoku zwiększono długość odcinków dróg wyposażonych w tymczasowe wygrodenia herpetologiczne, biorąc pod uwagę położenie istniejących siedlisk herpetofauny. Dodatkowo GDOŚ uznał za konieczne wskazanie konkretnych terminów prowadzenia kontroli placów budowy w celu odławiania i wypuszczania zwierząt przedostających się na teren robót pomimo stosowanych wygrodeni. Płazy są grupą organizmów, których rozmieszczenie może mieć charakter dynamiczny, a miejscami ich rozrodu mogą być nawet niewielkie, czasowo występujące zastoiska wodne. W związku z tym uznano za konieczne wprowadzenie możliwości dostosowania długości planowanych wygrodeni do aktualnie panujących uwarunkowań przyrodniczych.

W punkcie 23 niniejszej decyzji GDOŚ zreformował warunek zawarty w punkcie I.3.16 decyzji RDOŚ w Białymstoku. W ślad za uzupełnieniem dokumentacji z czerwca 2020 r., po weryfikacji istniejących szlaków wędrówek płazów, w zmienionym warunku w tabeli 5 zawarto dodatkowe przepusty zintegrowane z ciekami, które zostaną przystosowane do migracji płazów. Dodatkowe przepusty przystosowane do migracji płazów zostaną wykonane w następujących kilometrażach: km 2+553, 16+220, 17+292, 17+777, 25+453, 25+683, 26+646 (droga ekspresowa S19) oraz w km 7+692, 11+497, 11+566 (droga krajowa nr 65).

Organ odwoławczy uchylił także warunek zawarty w punkcie I.3.17 decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekł nowe brzmienie obowiązków w zakresie zagospodarowania przejść dla zwierząt (punkt 24 niniejszej decyzji). W zreformowanym warunku, w celu ograniczenia rozpraszania światła na terenie korytarza ekologicznego Dolina Górnej Narwi, nałożono obowiązek zastosowania odpowiedniego oświetlenia obejmującego węzeł Zabłudów, które pozwoli na uzyskanie optymalnego rozsyłu światła w kierunku oświetlanej powierzchni i

zminimalizuje rozsył światła w innych kierunkach. GDOŚ, w celu ułatwienia migracji zwierząt, uznał także za zasadne wprowadzenie warunku dotyczącego zastosowania odpowiedniego nachylenia skarp rowów i pozostawienia ich nieumocnionych (trawiastych) w przypadku braku możliwości skanalizowania rowów w rejonie przejść dla zwierząt. Adresat decyzji został również zobowiązany do przeprowadzania corocznych kontroli wszystkich przepustów i przejść dla zwierząt w celu zachowania ich funkcjonalności dla migracji fauny.

RDOŚ w Białymstoku zawarł wytyczne w zakresie minimalizacji oddziaływania urządzeń odwodnienia drogi na zwierzęta w punkcie I.3.18 decyzji. Warunek ten został zmieniony przez GDOŚ w punkcie 25 niniejszej decyzji. Zreformowanie warunku ma na celu ochronę zwierząt, w szczególności płazów, przed negatywnym oddziaływaniem urządzeń odwodnienia, np. poprzez zastosowanie pełnych pokryw studzienek osadnikowych. Zmodyfikowano brzmienie tiret pierwszej decyzji RDOŚ w Białymstoku, którego druga część była wewnętrznie sprzeczna (w opinii GDOŚ strefy położone poza ogrodzeniami ochronnymi są dostępne dla zwierząt). Warunek został także zmieniony poprzez jego doprecyzowanie i usunięcie określeń umożliwiających swobodę interpretacji, tj. *w miarę możliwości, tam gdzie to będzie możliwe, wszędzie gdzie jest to możliwe*. Ponadto, ze względu na fakt, że zagadnienie dotyczące ogrodzenia zbiorników retencyjnych zostało zawarte w punkcie I.3.3 decyzji RDOŚ w Białymstoku zostało ono usunięte z warunku zawartego w punkcie I.3.18 decyzji RDOŚ w Białymstoku. Usunięto również warunek dotyczący skanalizowania rowów przecinających powierzchnię przejść uregulowany w punkcie I.3.17 decyzji RDOŚ w Białymstoku, gdzie wskazano, że w rejonie przejść dla dużych i średnich zwierząt oraz przejść dla małych zwierząt, w przypadku braku możliwości skanalizowania rowów, należy zastosować skarpy o nachyleniu nie większym niż 1:3, obejmujące całą strefę dojścia do przejść dużych i średnich oraz co najmniej 10 m od osi przejść dla małych zwierząt, w każdym kierunku, a w przypadku braku zastosowania skanalizowania, rowy na całym odcinku przejść przez obszar najścia muszą pozostać nieumocnione (trawiaste). Z warunku zawartego w punkcie I.3.18. decyzji RDOŚ w Białymstoku usunięto także tiret ósme dotyczące możliwości zastosowania otwartych studni. Otwarte studnie, nawet ogrodzone siatką ochronną o oczkach o wymiarach nie większych niż 5 mm × 5 mm, mogą nie stanowić wystarczającej bariery dla płazów, które mogłyby zostać uwięzione w studniach. W opinii GDOŚ optymalne będzie zastosowanie rozwiązań zawartych w zreformowanym warunku. W warunku wprowadzono również obowiązek prowadzenia kontroli drożności rowów, studzienek i wpustów ulicznych, a także ich wykaszanie i czyszczenie, zgodnie ze wskazaną częstotliwością.

Kwestia monitoring przejść dla zwierząt uregulowana została w warunku zawartym w punkcie IV.2 decyzji RDOŚ w Białymstoku. GDOŚ po analizie dokumentacji stwierdził potrzebę wprowadzenia zmian w tym warunku, co dokonane zostało w punkcie 26 niniejszej decyzji. GDOŚ uznał za zasadne objęcie monitoringiem porealizacyjnym wszystkich planowanych do budowy przejść górnych oraz wszystkich przejść zaprojektowanych na odcinkach trasy kolidujących z korytarzami ekologicznymi Dolina Górnej Narwi i Dolina Narwi Północny, a także wydłużenie monitoringu przejść do 5 lat ze względu na lokalizację przejść w korytarzach ekologicznych. W warunku dookreślono ponadto sposoby prowadzenia monitoringu oraz wskazano, że metodyka jego prowadzenia musi zostać uprzednio zaakceptowana przez RDOŚ w Białymstoku. Wskazany w decyzji RDOŚ w Białymstoku warunek dotyczący okresów i liczby prowadzonych kontroli, w opinii organu odwoławczego może podlegać niejednoznacznej interpretacji, zatem zagadnienie to winno zostać uszczegółowione na etapie uzgadniania szczegółowej metodyki z organem. Adresat decyzji został równocześnie zobligowany do przekazywania wyników monitoringu RDOŚ w Białymstoku oraz do wiadomości GDOŚ.

GDOŚ uchylił także punkt IV.3 decyzji RDOŚ w Białymstoku i umorzył postępowanie w tym zakresie (punkt 27 niniejszej decyzji). Zagadnienie dotyczące bieżącej kontroli, utrzymania i konserwacji wszystkich przejść dla zwierząt zostało uregulowane w warunku zawartym w punkcie I.3.17. decyzji, natomiast kwestia ogrodzeń ochronno-naprowadzających w warunku zawartym w punkcie I.3.14.

Eksploatacja przedsięwzięcia wiązać się będzie z oddziaływaniem na nietoperze, które będzie należało monitorować. Warunki w zakresie monitoringu porealizacyjnego chiropterofauny ujęte zostały w punkcie IV.4 decyzji RDOŚ w Białymstoku. GDOŚ zdiagnozował w trakcie postępowania odwoławczego potrzebę modyfikacji tych warunków, co dokonane zostało w punkcie 28 niniejszej decyzji. W zreformowanym warunku sprecyzowano, na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji przyrodniczej, miejsca o stwierdzonej wysokiej aktywności chiropterofauny, które powinny zostać objęte monitoringiem chiropterologicznym. Organ odwoławczy wydłużył ponadto, do dwóch lat, obowiązek prowadzenia monitoringu chiropterologicznego. W ocenie GDOŚ okres jednego roku jest zbyt krótki, aby móc uzyskać pełne dane monitoringowe dotyczące wpływu inwestycji na tę grupę zwierząt, a tym samym na przeprowadzenie odpowiednich analiz i sformułowanie właściwych rekomendacji. W pierwotnym brzmieniu warunku wskazano, że kontrole polegające na obserwacjach miejsc koncentracji i przelotów nietoperzy połączonych z nasłuchami detektorowymi, powinny być prowadzone zgodnie z *harmonogramem kontroli przedstawionym w projekcie Wytycznych dotyczących oceny oddziaływania elektrowni wiatrowych na nietoperze (GDOŚ 2011)*. W opinii organu odwoławczego tak sformułowany warunek był zbyt ogólny. Metodyka prowadzenia monitoringu chiropterofauny powinna zostać przedłożona przez inwestora RDOŚ w Białymstoku, do akceptacji. Adresat decyzji został równocześnie zobligowany do przekazania końcowego sprawozdania z monitoringu nietoperzy RDOŚ w Białymstoku oraz do wiadomości GDOŚ.

W punkcie 29 niniejszej decyzji GDOŚ zmienił warunek zawarty w punkcie VI decyzji RDOŚ w Białymstoku. Organ odwoławczy uznał za zasadne nałożenie na etapie przeprowadzania ponownej oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko obowiązku przeprowadzenia całorocznego monitoringu migracji fauny doliną rzeki Narwi w rejonie mostu znajdującego się w ciągu drogi krajowej nr 19. Wyniki monitoringu posłużą do weryfikacji parametrów planowanego do budowy mostu nad rzeką Narwią w ciągu drogi ekspresowej S19, w szczególności w zakresie przestrzeni dostępnej dla zwierząt pod obiektem w trakcie wezbrań. W związku z planowaną budową węzła Zabłudów w północnej części korytarza ekologicznego Dolina Górnej Narwi GKPn-23A, konieczna jest również weryfikacja sposobu wygradzenia projektowanego węzła Zabłudów w celu jego optymalizacji i zminimalizowania stref pozbawionych ogrodzenia ochronnego. Uznano również za zasadne dokonanie na etapie ponownej oceny oddziaływania na środowisko oceny możliwości wykonania obiektu pełniącego funkcję przejścia dla zwierząt pod planowaną drogą ekspresową S19 w śladzie likwidowanego odcinka drogi powiatowej nr 1483B bądź dostosowania obiektu budowlanego WS71 w km 35+890 do parametrów przejścia dolnego dla dużych zwierząt, w celu uzupełniania projektowanego systemu przejść na terenie korytarza migracyjnego Dolina Górnej Narwi. Ponadto, na etapie ponownej oceny oddziaływania na środowisko organ odwoławczy uznał za konieczne uzupełnienie dokumentacji o zinventaryzowanie siedlisk występowania poczwarówki zwężonej *Vertigo angustior*, określenie lokalizacji mrowisk należących do mrówek objętych ochroną gatunkową, a także ocenę możliwości wprowadzenia większej ilości nasadzeń zastępczych (zieleni krajobrazowej, naprowadzającej, izolacyjnej, osłonowej, nasadzeń na terenie węzłów oraz MOP-ów Czaplino i Rzepniki).

Po analizie akt sprawy organ odwoławczy nie podzielił także stanowiska odwołujących się, co wykazane zostanie poniżej, przy odpowiedzi na poszczególne zarzuty.

Odpowiadając na zarzuty podniesione w odwołaniu przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej GDOŚ przedstawia poniższe wyjaśnienia.

Odwołujący się zarzucili RDOŚ w Białymstoku naruszenia przepisów art. 37, art. 80 ust. 1 pkt 2 i art. 85 ust. 2 pkt 1a ustawy o oś, w zw. z art. 7 i 77 § 1, 78 § 1 Kpa poprzez brak odniesienia się przez organ I instancji do wniosków i uwag złożonych przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, jako strony postępowania, a także uwag złożonych przez inne osoby i podmioty, a w konsekwencji - nieuwzględnienie wyników postępowania z udziałem społeczeństwa przy ocenie oddziaływania ww. przedsięwzięcia na środowisko oraz brak zebrania i rozpatrzenia, w sposób wyczerpujący, materiału dowodowego oraz dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego. Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej zwróciło uwagę, że RDOŚ w Białymstoku, pomimo, że przywołał uwagi społeczeństwa i stron oraz odniósł się do nich w uzasadnieniu decyzji na stronie 64 i następnych, to odniesienie się do nich nie było jego stanowiskiem, lecz stanowiskiem inwestora, do którego organ I instancji zwrócił się prosząc o przesłanie odpowiedzi w zakresie wniesionych uwag i zastrzeżeń. Decyzja została wydana przez RDOŚ w Białymstoku następnego dnia po wpływie do organu odpowiedź inwestora, a organ I instancji powielił w niej treść odpowiedzi GDDKiA. W ocenie odwołującego się to inwestor, a nie organ I instancji, rozpatrzył uwagi i zastrzeżenia złożone w postępowaniu. Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, jako poparcie swojego stanowiska, wskazało wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 05 marca 2015 r., sygn. akt II OSK 1858/13, w którym mowa, że organ I instancji powinien, równoległe, prowadzić własne postępowanie w celu zweryfikowania, czy zgłoszone przez odwołującego uwagi mogą mieć wpływ na ocenę rzetelności złożonego przez inwestora raportu: „Nie jest (..) dopuszczalne, aby jedyną podstawą służącą ocenie zarzutów zgłoszonych do treści raportu były wyjaśnienia złożone przez jego autora, chyba, że organ wykaże poprzez samodzielną weryfikację, że uzupełniające stanowisko autora raportu jest miarodajne dla rozstrzygnięcia spornych kwestii.”. W opinii odwołujących się doszło do naruszenia przepisów postępowania administracyjnego dotyczących m.in. obowiązku zebrania i rozpatrzenia, w sposób wyczerpujący, materiału dowodowego oraz dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego, a także przepisu nakazującego, przy wydaniu decyzji środowiskowej, wzięcia pod uwagę wyników postępowania z udziałem społeczeństwa. W odwołaniu wskazano również, że organ I instancji nie odpowiedział na szereg istotnych zastrzeżeń Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej zawartych w piśmie z dnia 19 czerwca 2019 r., natomiast odpowiedzi dotyczące innych zagadnień nie były wyczerpujące.

Odpowiadając na zarzut GDOŚ przedstawia następujące wyjaśnienia. Zgodnie z art. 37 ustawy o oś organ prowadzący postępowanie rozpatruje uwagi i wnioski oraz w uzasadnieniu decyzji, niezależnie od wymagań wynikających z przepisów Kpa, podaje informacje o udziale społeczeństwa w postępowaniu oraz o tym, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione uwagi i wnioski zgłoszone w związku z udziałem społeczeństwa. Jak podkreśla się w piśmiennictwie, składane przez społeczeństwo uwagi i wnioski mają na celu zapewnienie wielokierunkowego rozpatrzenia sprawy oraz stanowią gwarancję, że żaden jej aspekt nie zostanie pominięty. W tym celu nałożono na organ prowadzący postępowanie obowiązek rozpatrzenia uwag i wniosków. Ich właściwe rozpatrzenie jest też jednym z gwarantów

prawidłowego zgromadzenia materiału dowodowego przez organ prowadzący postępowanie oraz świadczy o weryfikacji tego materiału.

Forma jaką wybierze organ opisując w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione uwagi i wnioski zgłoszone w związku z udziałem społeczeństwa nie została sprecyzowana w przepisach ustawy ooś, co oznacza, że organ ma dowolność w tym zakresie, pod warunkiem, że wybrany przez niego sposób wypełnia obowiązki nałożone w art. 37 ustawy ooś. Jak potwierdzają sami odwołujący się, w niniejszym postępowaniu RDOŚ w Białymstoku przywołał w kwestionowanej decyzji (na stronie 64 i następnych) uwagi społeczeństwa i stron oraz odniósł się do nich w uzasadnieniu decyzji. Z akt sprawy oraz treści decyzji nie wynika zatem, aby RDOŚ w Białymstoku nie rozpatrzył uwag, a posłużenie się przez niego treścią wyjaśnień wnioskodawcy nie świadczy o tym, że organ ten nie przeanalizował wyjaśnień i nie przyjął ich za słuszne, a następnie uwzględnił w ocenie oddziaływania na środowisko. W opinii organu odwoławczego organ I instancji w uzasadnieniu decyzji odniósł się, na podstawie posiadanego materiału dowodowego, w sposób dostateczny do wniesionych uwag. Warto zwrócić uwagę, że wzięcie pod uwagę wniosków i uwag stron i społeczeństwa nie oznacza obowiązku uwzględnienia wniosków i uwag niezasadnych. Zdaniem GDOŚ nie można zatem uznać, że RDOŚ w Białymstoku naruszył art. 37 Kpa, ani też, że sposób opisanie przez niego analizy uwag stron i społeczeństwa miał wpływ na treść rozstrzygnięcia.

Zgodzić należy się jednakże w części z odwołującymi się, że organ I instancji nie wyjaśnił wystarczająco niektórych zagadnień, uchybiając w pewnej mierze art. 7, art. 77 i art. 80 Kpa. W ocenie GDOŚ wybrane kwestie poruszane przez składających uwagi wymagały pogłębionej analizy, co znalazło wyraz w wezwaniu inwestora do przedłożenia dodatkowych wyjaśnień (wezwanie z dnia 21 maja 2020 r., znak: DOOŚ-WDŚ/ZOO.420.226.2019.EW.7). W wezwaniu tym GDOŚ poprosił także o wyjaśnienia innych wątpliwości, które powziął po weryfikacji dokumentacji sprawy, w szczególności raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko. Szczegółowy zakres wezwania, a tym samym wyniki analizy dokumentacji sprawy przez GDOŚ przedstawiony został poniżej przy odpowiedzi na poszczególne zarzuty. Wnioskodawca przedłożył odpowiedź na wezwanie przedkładając *Aneks do GDOŚ* z czerwca 2020 r. oraz *Uzupełnienie aneksu do GDOŚ* z września 2020 r.

W tym miejscu należy natomiast podkreślić, że w opinii GDOŚ braki w analizie dokumentacji dokonanej przez RDOŚ w Białymstoku nie mają istotnego wpływu na wynik sprawy w świetle wyżej wspomnianego uzupełnienia raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, które uzyskał organ II instancji w postępowaniu odwoławczym. Przypomnieć również trzeba, iż GDOŚ, po zebraniu wyczerpującego materiału dowodowego, zawiadomieniem z dnia 16 lutego 2021 r. poinformował wszystkich zainteresowanych o możliwości zapoznania się z niezbędną dokumentacją sprawy, tj. z wnioskiem o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla ww. przedsięwzięcia wraz z wymaganymi załącznikami, m.in. raportem o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko. We wskazanym w zawiadomieniu terminie nikt z zainteresowanych nie zapoznał się z wyłożoną do wglądu dokumentacją, ani też nie złożył uwag i wniosków. W okresie tym wpłynęło do GDOŚ stanowisko Stowarzyszenia Zielona Osada z dnia 29 marca 2021 r. Ponadto GDOŚ zawiadomieniami z dnia 13 kwietnia 2021 r. poinformował strony postępowania o możliwości zapoznania się z aktami sprawy oraz wypowiedzenia się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań przed wydaniem decyzji. We wskazanym terminie żadna ze stron postępowania nie zapoznała się z aktami sprawy oraz nie wypowiedziała się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań. W dniu 20 maja 2021 r. do GDOŚ wpłynęły natomiast w ramach postępowania uwagi i wnioski

Stowarzyszenia Pracownia na rzecz Wszystkich Istot. Stanowisko Stowarzyszenia Zielona Osada z dnia 29 marca 2021 r. oraz uwagi i wnioski Stowarzyszenia Pracownia na rzecz Wszystkich Istot z dnia 20 maja 2021 r. zostały przeanalizowane przez GDOŚ, co znalazło swój wyraz w niniejszej decyzji.

Konkludując, GDOŚ nie dopatrył się naruszenia powołanych przez odwołujących się przepisów prawa w stopniu mającym wpływ na wynik sprawy. Zarzut podniesiony w tym zakresie należy uznać za niesłuszny.

Według odwołujących się w decyzji nie odniesiono się również do zgłoszonych w trakcie postępowania uwag wskazujących na liczne protesty społeczne wobec wariantu I drogi S19, a dane w tym zakresie w raporcie są nieprawidłowe (według danych z pisma GDDKIA Odział w Białymstoku z dnia 16 listopada 2017 r., stanowiącego załącznik nr 7 do pisma z dnia 19 czerwca 2019 r., przeciwko wariantowi I zgłoszono 586 protesty, natomiast przeciwko wariantowi II jedynie 39 protesty). W ocenie GDOŚ zarzut ten jest nieuzasadniony. Z akt sprawy wynika, że w trakcie prowadzonego postępowania (także w ramach udziału społeczeństwa) RDOŚ w Białymstoku otrzymał uwagi i wnioski stron postępowania i przedstawicieli zainteresowanej społeczności, które w części miały charakter protestów co do lokalizacji (wariantu) przedsięwzięcia lub sposobu jego realizacji przedsięwzięcia i zostały one w toku postępowania rozpatrzone, o czym świadczy uzasadnienie decyzji pierwszoinstancyjnej. Warto również ponownie przypomnieć, że odniesienie się do protestów nie musi być tożsame z ich uwzględnieniem. Ponieważ były one zgłaszane przez mieszkańców różnych miejscowości w niektórych aspektach były ze sobą sprzeczne. Ponadto okoliczność niezadowolenia mieszkańców co do planowanego przedsięwzięcia nie stanowi przesłanki odmowy uzgodnienia warunków jego realizacji. Organ wydający decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach zobligowany jest do przebadania tych przesłanek (zawartych w art. 80 i 81 ustawy ooś) przed jej wydaniem, co w niniejszym postępowaniu zostało dokonane. Uwagi, wnioski i protesty zgłaszane w toku postępowania nie odnosiły się do tych przesłanek. W sytuacji braku wystąpienia tychże przesłanek organ wydający decyzję zobowiązany jest działać w granicach wniosku inwestora, niezależnie od niezadowolenia stron i społeczeństwa wobec planowanego przedsięwzięcia. Natomiast jeśli chodzi o protesty zgłaszane czy składane do inwestora, w ramach konsultacji czy spotkań informacyjnych przez niego przeprowadzanych przez to pozostają one poza zakresem postępowania administracyjnego prowadzonego w niniejszej sprawie przez RDOŚ w Białymstoku. W tym świetle kwestia liczby protestujących przeciwko poszczególnym wariantom nie ma wpływu na wynik sprawy.

Kolejny zarzut dotyczy naruszenia art. 66 ustawy ooś w zw. z art. 7 i 77 § 1, 78 § 1 Kpa poprzez wydanie zaskarżonej decyzji w oparciu o nieaktualny, niepełny, nierzetelny, a przez to niewiarygodny raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, co poskutkowało nieprawidłową oceną oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko. GDOŚ nie może zgodzić się z tym zarzutem, co uzasadnione zostanie poniżej.

Badania terenowe na potrzeby Studium Techniczno-Ekologiczno-Środowiskowego przedmiotowej inwestycji prowadzone były w 2016 r., a w 2017 r. przeprowadzono inwentaryzację uzupełniającą. W trakcie powyższych prac, przy pomocy odpowiednich metodyk, obszar objęty oddziaływaniem planowanych dróg poddano badaniom botanicznym i faunistycznym. Badania botaniczne polegały na rozpoznaniu szaty roślinnej, czyli flory (ogół gatunków) i roślinności (ogół zbiorowisk roślinnych) danego terenu. Łącznie, weryfikacji poddano 181 płątów siedlisk o powierzchni 140 ha i 23 stanowiska roślin i porostów. Wyniki zostały przedstawione w formie kartograficznej na mapach. W przypadku fauny przeprowadzona inwentaryzacja dotyczyła bezkręgowców, ichtiofauny, herpetofauny, ornitofauny, chiropterofauny i teriofauny.

RDOŚ w Białymstoku w trakcie prowadzonego postępowania zmierzającego do wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, po analizie przedłożonej dokumentacji, wzywał kilkakrotnie wnioskodawcę do jej uzupełnienia, w szczególności w zakresie wskazanych do realizacji działań minimalizujących możliwe negatywne oddziaływanie inwestycji na etapie realizacji i późniejszej eksploatacji na środowisko.

Następnie na etapie postępowania odwoławczego GDOŚ, po dokonanej całościowej analizie i ocenie dokumentacji sprawy, w tym w szczególności raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko wraz aneksami, jak również kontroli merytorycznej rozstrzygnięcia organu I instancji, uznał za konieczne wezwanie inwestora, jak już wcześniej wspomniano, do złożenia wyjaśnień dotyczących przeprowadzonej inwentaryzacji przyrodniczej i oddziaływania inwestycji na poszczególne komponenty środowiska przyrodniczego. Wątpliwości GDOŚ dotyczyły w szczególności pominięcia w inwentaryzacji przyrodniczej okresu wiosennych i jesiennych migracji herpetofauny, wczesnowiosennych gatunków ptaków oraz pobieżnej analizy istniejących i potencjalnych zagrożeń dla przedmiotów ochrony oraz celów działań ochronnych zidentyfikowanych w planach zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 Ostoja w Dolinie Górnej Narwi PLH200010, Ostoja Knyszyńska PLH200006, Dolina Górnej Narwi PLB200007 i Puszcza Knyszyńska PLB200003. W przekazanym uzupełnieniu z czerwca 2020 r. inwestor przedstawił szczegółową analizę oddziaływania na wszystkie przedmioty ochrony (gatunki i siedliska) ww. obszarów Natura 2000. Wykazała ona brak znaczącego negatywnego oddziaływania na przedmioty ochrony obszarów. W kwestii braku identyfikacji szlaków migracji płazów, stosowne wyjaśnienia wraz z komentarzem GDOŚ zawarte zostały przy odpowiedzi na dalsze zarzuty na stronie 66 niniejszej decyzji.

W ocenie GDOŚ, zgromadzona dokumentacja sprawy zawiera wiarygodne dane inwentaryzacyjne, na podstawie których przeprowadzono niezbędne analizy oddziaływania na środowisko. Wyniki analiz umożliwiły z kolei zaplanowanie adekwatnych do oddziaływań środków minimalizujących i kompensujących, co znalazło odzwierciedlenie w zreformowanych przez organ odwoławczy warunkach zawartych w decyzji RDOŚ w Białymstoku.

Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej podtrzymując w odwołaniu swoje stanowisko, że raport zawiera nieaktualną, niewystarczającą, a przez to nieprawidłową inwentaryzację przyrodniczą zwróciło również uwagę, że organ I instancji nie dostrzegł w ogóle tego, że stowarzyszenie, w zakresie podnoszonych zarzutów dotyczących nieprawidłowej inwentaryzacji przyrodniczej, powołało dowód - własną dokumentację dotyczącą inwentaryzacji przyrodniczej, przygotowaną niezależnie od badań wykonywanych na zlecenie GDDKiA Oddział w Białymstoku, dotyczącą obszaru planowanego przedsięwzięcia. Dokumentacja ta złożona została do RDOŚ w Białymstoku w dniu 14 kwietnia 2017 r. Z uzasadnienia kwestionowanej decyzji wynika, że organ I instancji nie wziął dowodu, wskazanego przez stronę postępowania, w ogóle pod uwagę.

Odpowiadając na ten zarzut w pierwszej kolejności stwierdzić należy, że dokument złożony przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej dotyczy inwentaryzacji przeprowadzonej dla części wariantu IV inwestycji, a wariantem realizowanym, wnioskowanym przez inwestora, jest wariant III. Skoro więc przedmiotem kwestionowanej decyzji jest wariant III przedsięwzięcia i to dla niego RDOŚ w Białymstoku określił warunki realizacji i eksploatacji przedsięwzięcia, to wyniki przedstawionej przez odwołujących się dokumentacji dla wariantu IV, jakkolwiek stanowiące materiał dowodowy, nie mogły służyć jako punkt odniesienia do analizy oddziaływania na środowisko wariantu wnioskowanego.

Dodatkowo podkreślenia wymaga, że Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej jako metodykę prac podało *analizę kameralną, jak też wizję terenową wybranych płątów z trzech arkuszy map roślinności dostarczonych przez wykonawcę Raportu*. Oznacza to, że pracami objęto niewielki, w stosunku do określonego przez inwestora buforu badań przyrodniczych, obszar, a samo Stowarzyszenie zwróciło uwagę na *dużą mozaikę siedlisk*, zatem wątpliwości budzi czy teren będący przedmiotem inwentaryzacji przeprowadzonej przez Stowarzyszenie pokrywa się z tym, który wskazany został przez inwestora.

Jeśli chodzi zaś o zastrzeżenia odwołujących się co do jakości inwentaryzacji botanicznej wykonanej na potrzeby raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko to są one, w ocenie GDOŚ, nieuzasadnione. W opinii GDOŚ wyniki zarówno inwentaryzacji florystycznej, jak również fitosocjologicznej są wiarygodne i przedstawiają pełne spektrum rozmieszczenia siedlisk przyrodniczych i chronionych gatunków roślin. Kontrole terenowe prowadzone były w pasach szerokości 600 m, których oś stanowiły warianty planowanej drogi, a weryfikacji poddano 181 płątów siedlisk o łącznej powierzchni około 140 ha. Całość wyników przeniesiono na podkłady mapowe i zobrazowano dokumentacją fotograficzną. Według GDOŚ nie ma podstaw do podważania wyników inwentaryzacji przedstawionych w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko.

Kolejne zarzuty Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej dotyczyły tego, że w decyzji nie odniesiono się do kwestii upływu 3 lat od wykonania, na potrzeby raportu, inwentaryzacji przyrodniczej. Według odwołujących się upływ tak długiego okresu pozwala postawić uzasadnioną tezę, że przedłożone w raporcie badania nie są aktualne, a przez to nie mogą stanowić podstawy wydania decyzji środowiskowej. Nieaktualne badania terenowe uniemożliwiają bowiem zweryfikowanie dokumentacji pod względem identyfikacji potencjalnych oddziaływań na środowisko oraz doboru działań minimalizujących. W ocenie Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej z wyjaśnień zawartych w decyzji organu I instancji wynika potwierdzenie zastrzeżeń co do nieprawidłowości okresów, w jakich dokonano inwentaryzacji małych zwierząt i ptaków. Badania herpetologiczne wykonano w okresie 12 kwietnia - 29 maja, i że tak obrany termin badań należy uznać za niepełny, co znajduje potwierdzenie także w literaturze. Odwołujący się wskazują, że w decyzji nie wyjaśniono, dlaczego zaniechano badań w marcu, co oznacza, że organ I instancji nie przeprowadził w tym zakresie żadnego postępowania wyjaśniającego, przywołując bezkrytycznie lakoniczne wyjaśnienia inwestora.

Podobny zarzut Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej podniosło w zakresie nieprawidłowości dotyczących terminów badań ornitologicznych. Dla odwołującego się nie jest jasne w jaki sposób brak obecności ekspertów, badających ptaki w marcu, można „zniwelować” dużą liczbą ekspertów i dużą liczbą dni spędzonych przez nich w terenie w innych okresach. Nieprawidłowości te, szczególnie biorąc pod uwagę, iż dotyczą inwestycji, która przecina obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 Dolina Górnej Narwi PLB200007 powodują, że istnieją poważne wątpliwości co do kompletności badań awifauny na tym terenie oraz jej wyników przedstawionych w raporcie.

W ocenie odwołujących się organ I instancji nie odniósł się do stwierdzenia, że w przypadku ptaków i płazów, zbyt późne rozpoczęcie zbierania danych wiosną, nie pozwala na inwentaryzację wczesno wiosennych gatunków (ptaki - np. dzięcioły, kowaliki, pełzacze, sikory, sowy, a w przypadku herpetofauny - huczek (grzebiuszka ziemna) i żaby brunatne - trawna i moczarowa, czy ropuchy, zwłaszcza szara). Z danych zebranych przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, zawartych we własnej inwentaryzacji przyrodniczej, wynika, że obie wspomniane formy płazów występują licznie i powszechnie, a już w połowie pierwszej dekady kwietnia (czyli

do 5.04.) nie są uchwytnie na tokowiskach, gdyż po złożeniu skrzeku na przełomie tego miesiąca i poprzedniego, czyli marca, rozpraszają się na inne tereny.

Odpowiadając na zarzuty w kwestii inwentaryzacji przyrodniczej wykonanej na potrzeby raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko GDOŚ przedstawia poniższe wyjaśnienia.

Jeśli chodzi o upływ 3 lat od wykonania inwentaryzacji przyrodniczej do zaprezentowania jej wyników w raporcie to okoliczność ta nie uprawnia do twierdzenia, że przedłożone w raporcie badania są nieaktualne, a tym samym nie mogą stanowić podstawy wydania decyzji środowiskowej. W obowiązujących regulacjach z zakresu ocen oddziaływania na środowisko nie ma podstawy prawnej umożliwiającej uznanie, że po upływie określonego czasu *raport o oddziaływaniu* przedsięwzięcia na środowisko jest zdezaktualizowany ani też, że cechuje się on w ogóle terminem na wykorzystanie. Trudno zresztą byłoby taką regulację stworzyć, skoro raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko dotyczy szeregu elementów, wymagających różnych sposobów ich badania. Ponadto duża część z nich jest zmienna i w indywidualnym przypadku, w stosunku do tego samego elementu środowiska, ale w różnych uwarunkowaniach, może zaistnieć potrzeba zastosowania odmiennego horyzontu czasowego przy jego badaniu.

Oczywiście zgodzić należy się z odwołującymi się, że aktualność danych w raporcie ma kardynalne znaczenie dla jakości prowadzonych na jego podstawie analiz, a nieaktualne badania terenowe uniemożliwiają właściwą identyfikację potencjalnych oddziaływań na środowisko i co za tym idzie - dobór odpowiednich działań minimalizujących. Niewiarygodne, nieaktualne czy o nieodpowiednim stopniu szczegółowości dane zawarte w dokumentacji nie mogą stanowić podstawy do prawidłowej analizy oddziaływań i skonstruowania w jej wyniku właściwych warunków realizacji i eksploatacji przedsięwzięcia w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, co wielokrotnie również potwierdzone zostało przez wyroki sądów.

Podobnie należy podejść do kwestii wykonania pełnej inwentaryzacji przyrodniczej, obejmującej zarówno gatunki, które w indywidualnym przypadku tego wymagają, jak i zachowania właściwej metodyki badań, która dotyczy także terminów dokonywanych obserwacji. Błędy w tym zakresie skutkować mogą nieprawidłowościami w dokonywanej na podstawie niepełnej inwentaryzacji ocenie oddziaływania na środowisko. Kwestia „*terminu podpisania umowy*” na badania nie jest akceptowalnym wytłumaczeniem nieprawidłowego skrócenia terminu jego prowadzenia.

W analizowanym przypadku GDOŚ stoi jednakże na stanowisku, że, po dokonaniu koniecznych uzupełnień raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, dokumentacja zgromadzona w sprawie stanowi właściwą podstawę do przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko, co szczegółowo zostanie udowodnione poniżej. W stosunku do żadnego z elementów raportu, wymienionych w art. 66 ustawy ooś, nie stwierdzono by były one nieaktualne, a przypomnieć trzeba, iż analizując dokumentację środowiskową GDOŚ ją weryfikuje, stosując zasadę ostrożności, zgodnie z którą, każdą niepewność co do rodzaju czy skali oddziaływania należy rozstrzygać na korzyść środowiska.

Jeśli chodzi o herpetofaunę, to autorzy inwentaryzacji przeprowadzonej na potrzeby sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko przedmiotowego przedsięwzięcia skoncentrowali się na kontrolach terenowych w okresie kluczowym dla wykrycia herpetofauny. Przeprowadzając badania zastosowano się do zaleceń co do ilości i terminów prowadzenia kontroli poszczególnych gatunków płazów zawartych w przewodnikach metodycznych Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, dalej GIOŚ, dotyczących monitoringu gatunków zwierząt [Makomaska-Juchiewicz M. red. 2010. Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część I. GIOŚ. Warszawa; Makomaska-Juchiewicz M., Baran P. red. 2012. Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część III. GIOŚ. Warszawa; Maciantowicz M. 2014. Materiały

informacyjno-edukacyjne, pomocne w prowadzeniu monitoringu płazów wzdłuż szlaków komunikacyjnych. Opracowanie w ramach projektu „Ochrona płazów na obszarach Natura 2000 w północno-wschodniej Polsce (Life12 NAT/PL/000063) Zielona Góra-Suwałki 2014)].

Rozpoczęcie zaś badań w kwietniu podyktowane było panującymi w tym czasie warunkami meteorologicznymi. W dodatkowych wyjaśnieniach z czerwca 2020 r. przedstawione zostały wyniki pomiarów temperatury minimalnej występującej w Białymstoku w 2016 r. Analiza pomiarów umożliwiła stwierdzenie, z którym należy się zgodzić, że *po dość zimnym marcu (temperatury minimalne nieprzekraczające 4°C), przyszło ocieplenie i temperatura w kwietniu w stosunku do wielolecia 1951-1980 okazała się być najwyższa, a miesiąc globalnie najcieplejszym kwietniem w historii pomiarów. Tym samym w tym miesiącu znacząco poprawiły się warunki do migracji i rozrodu płazów (...)* Dobre warunki termiczne wiosną spowodowały dużą intensywność godów oraz szybki rozwój młodych osobników i ich dyspersję. Warunki meteorologiczne mają ogromne znaczenie dla występowania i liczebności populacji płazów na danym terenie. Warunki atmosferyczne występujące w miesiącach kwietniu i maju 2016 r., wobec utrzymujących się opadów w grudniu 2015 r. i lutym 2016 r. (co zostało potwierdzone wynikami pomiarów opadów), zapewniły dobre warunki do rozrodu płazów, zatem kontrole wykonane na początku sezonu godowego objęły największą możliwą liczbę i powierzchnię siedlisk, które stopniowo zanikały w późniejszym okresie.

W ocenie GDOŚ, w świetle powyższych wyjaśnień należy uznać wyjaśnienia inwestora o późniejszym rozpoczęciu badań z powodu „terminu podpisania umowy” za nieistotne dla przedmiotowej sprawy.

Przyjęte terminy badań nie uniemożliwiły więc w tym przypadku, wbrew twierdzeniom odwołujących się, zinwentaryzowania wczesno wiosennych gatunków. Wymienione przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej w odwołaniu gatunki, tj. grzebiuszka ziemna, żaby brunatne – trawna i moczarowa oraz ropuchy zostały stwierdzone w trakcie badań przyrodniczych prowadzonych na potrzeby wykonania raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko (od str. 233 do str. 241, str. 326 raportu).

Korytarze migracji herpetofauny zostały wyznaczone w oparciu o dane zebrane w terenie, Mapę Podziału Hydrograficznego Polski, aktualną ortofotomapę, publikację *Poradnik ochrony płazów (Kurek, 2011)*, a kierunki migracji herpetofauny wyznaczano promieniście we wszystkich kierunkach, ze szczególnym uwzględnieniem siedlisk optymalnych i miejsc rozrodu (cieki, zbiorniki wodne, rozlewiska śródpolne, zadrzewienia i zakrzewienia).

Przy wyborze lokalizacji i rodzaju przejść dla płazów kierowano się również układem sieci hydrograficznej, rzeźbą terenu, obecnością i rozmieszczeniem naturalnych struktur przestrzennych sprzyjających migracjom fauny, np. ciągami gęstych zakrzewień, jarami, wąwozami, wałami ziemnymi.

W ocenie GDOŚ przyjęta metodyka jest prawidłowa, a jej wyniki oraz przeprowadzone na jej podstawie analizy poprawne, poza zdiagnozowaną (w ślad za uzupełnieniem dokumentacji z czerwca 2020 r. i po weryfikacji istniejących szlaków wędrówek płazów) koniecznością realizacji dodatkowych przepustów dedykowanych małym zwierzętom, w tym herpetofaunie, co dokonane zostało w punkcie 23 niniejszej decyzji. GDOŚ zreformował w nim warunek zawarty w punkcie I.3.16 decyzji RDOŚ w Białymstoku dodając w tabeli 5 dodatkowe przepusty zintegrowane z ciekami, które zostaną przystosowane do migracji płazów, które zostaną wykonane w następujących kilometrażach: km 2+553, 16+220, 17+292, 17+777, 25+453, 25+683, 26+646 (droga ekspresowa S19) oraz w km 7+692, 11+497, 11+566 (droga krajowa nr 65). Przy zastosowaniu takich rozwiązań minimalizację oddziaływania przedsięwzięcia na płazy można uznać za optymalną.

Jeśli chodzi o badania ornitofauny to podczas prowadzonych badań zastosowano się do terminów kontroli wymaganych przez podręczniki metodyczne GIOŚ [Sikora A., Rohde A., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (red.). 2007. Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985-2004, Bogucki Wyd. Nauk. Poznań; Wilk T. 2016. Kryteria lęgowości ptaków – materiały pomocnicze. Wersja 3. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Marki; Chylarecki P., Sikora A., Ceniana Z., Chodkiewicz T. (red.). 2015. Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny. Wydanie drugie uzupełnione. Biblioteka Monitoringu Środowiska], a inwentaryzacją objęto wszystkie lęgowe gatunki ptaków, zarówno objęte ochroną prawną, jak i łowne. Kontrole nakierowane były na wykrycie jak najwyższej liczby gatunków i określenia dla nich jak najwyższej kategorii lęgowości według metodyki Polskiego Atlasu Ornitologicznego Sikora A., Rohde A., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (red.). 2007. Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985-2004, Bogucki Wyd. Nauk. Poznań; Wilk T. 2016. Kryteria lęgowości ptaków – materiały pomocnicze. Wersja 3. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Marki. Podkreślenia wymaga, że na obszarze objętym inwentaryzacją stwierdzono 152 gatunki ornitofauny, w tym gatunki wczesnowiosenne, na które wskazują odwołujący się, tj. dzięcioły, kowaliki, pełzacze, sikory, sowy. Przyjęte terminy badań nie uniemożliwiły więc w tym przypadku, wbrew twierdzeniom odwołujących się, zinwentaryzowania wczesno wiosennych gatunków ptaków. Zgodzić się trzeba natomiast z odwołującymi się, że braku obecności ekspertów, badających ptaki w jednym okresie, nie można „zniwelować” dużą liczbą ekspertów i dużą liczbą dni spędzonych przez nich w terenie w innych okresach. Jednakże twierdzenie to jest nieistotne w przypadku przedmiotowej sprawy, skoro, jak uzasadniono wyżej, terminy inwentaryzacji ornitofauny przyjęte zostały zgodnie z rekomendowanymi przez GIOŚ metodykami. W ocenie GDOŚ badania ornitofauny zostały przeprowadzone prawidłowo, ich wyniki są kompletne i mogą stanowić podstawę do przeprowadzenia na ich podstawie oceny oddziaływania na środowisko, w tym także na obszary Natura 2000.

Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, wskazując, że kluczową kwestią dla prawidłowości raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko jest wiarygodność i kompletność danych środowiskowych będących podstawą analiz, podkreśliło, że zarzuty dotyczące braku aktualności badań przyrodniczych, a także braku właściwego obrania terminów inwentaryzacji płazów i ptaków, były głównymi przyczynami odmowy zgody na realizację tego samego przedsięwzięcia w postępowaniu, które zakończyło się decyzją RDOŚ w Białymstoku z dnia 29 stycznia 2014 r. Odpowiadając na ten zarzut wyjaśnić trzeba, że nie ma w tym przypadku tożsamości sprawy. Wspomniana decyzja, utrzymana w mocy przez GDOŚ decyzją z dnia 6 lutego 2015 r., znak: DOOŚoaII.4200.5.2014.EK.4, a następnie skontrolowana przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie, który wyrokiem z dnia 22 listopada 2017 r., sygn. akt IV SA/Wa 1439/15, oddalił skargę, dotyczyła przedsięwzięcia polegającego na budowie drogi ekspresowej S-19 granica państwa- Kuźnica Białostocka - Białystok - Lublin - Rzeszów - Barwinek - granica państwa na odcinku Choroszcz-Ploski oraz drogi krajowej nr 65 Kudrycze – Grabówka. Z kolei postępowanie zakończone kwestionowaną decyzją wszczęte zostało wnioskiem Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 4 września 2018 r. Postępowania tych nie można więc porównywać, ze względu na inny stan prawny i uwarunkowania faktyczne (dla przykładu można wskazać, że inwentaryzacja na potrzeby raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko w postępowaniu zakończonym w 2014 r. wykonywana była w latach 2006-2008).

GDOŚ nie może również zgodzić się z twierdzeniem, że badania terenowe prowadzone na potrzeby inwentaryzacji tylko przez okres jednego roku nie były wystarczające. Odwołujący się doszli do wniosku, że nie było żadnego uzasadnienia, aby badania ograniczać do jednego niepełnego roku, skoro, jak zauważył organ I instancji: „Każdy kolejny rok wzbogaciłby wiedzę na temat

rozmieszczenia gatunków (...)". Odnosząc się do tego zarzutu wyjaśnić trzeba, że jakkolwiek z pewnością kolejne lata badań powiększyłyby wiedzę o środowisku w otoczeniu planowanego przedsięwzięcia, to pamiętać trzeba, że inwentaryzacja terenowa nie służy prowadzeniu wieloletnich badań naukowych, a jej skala i czas trwania powinna być oceniane w funkcji, jakiej ma służyć, tj. ocenie oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko. Oczywiście oceny tej należy dokonywać w indywidualnym przypadku i nie można wykluczyć potencjalnej potrzeby prowadzenia badań w okresie dłuższym niż rok (np. w sytuacji niepewności co do metodyki, albo przy ekstremalnych warunkach pogodowych np. powodzi czy suszy), jednakże sytuacja taka nie wystąpiła w przypadku przedsięwzięcia, którego dotyczy kwestionowana decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach, co uzasadniono powyżej.

Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej podniosło także zarzut, że w decyzji RDOŚ w Białymstoku nie odniesiono się do obecności mrówek z rodzaju *Formica* (*F. aquilonia*, *F. lugubris*, *F. polyctena*, *F. pratensis*, *F. rufa*, *F. truncorum*) objętych w Polsce ochroną częściową, na przebiegu wariantu I drogi S19, co zostało potwierdzone w inwentaryzacji przyrodniczej przedłożonej przez odwołujących się. Odpowiadając na ten zarzut wyjaśnić trzeba, że podczas przeprowadzonej w 2016 r. inwentaryzacji przyrodniczej, w wariantcie inwestycyjnym przebiegu dróg S19 i DK65 stwierdzono 210 lokalizacji występowania mrówek z rodzaju *Formica*, tj. mrówkę łąkową *Formica pratensis*, mrówkę ćmawą *Formica polyctena* i mrówkę rudnicę *Formica rufa*, objętych ochroną częściową na mocy rozporządzenia w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (aneks z czerwca 2020 r.). 109 lokalizacji spośród ogółu zinwentaryzowanych siedlisk mrówek znajduje się w zasięgu bezpośredniego oddziaływania przedsięwzięcia (w obrębie linii zakresu inwestycji). Jednakże kopce mrówek mogą być również uszkodzone lub niszczone przez zwierzęta, np. dzięcioły w okresie zimowym, ludzi w trakcie prowadzenia gospodarki leśnej lub też przez naturalne zjawiska, np. przez warunki atmosferyczne. Dlatego też przed przystąpieniem do prac niezbędna będzie aktualizacja inwentaryzacji tej grupy zwierząt na etapie ponownej oceny oddziaływania na środowisko. Z tego względu w punkcie 29 niniejszej decyzji GDOŚ zmienił warunek zawarty w punkcie VI decyzji RDOŚ w Białymstoku. W zreformowanym warunku uszczegółowiono zakres ponownej oceny oddziaływania na środowisko o zinwentaryzowanie siedlisk występowania poczwarówki zwężonej *Vertigo angustior* oraz określenie lokalizacji mrowisk należących do mrówek objętych ochroną gatunkową. W przypadku konieczności zniszczenia mrowisk kolidujących z inwestycją, zaplanowano ich translokację polegającą na przenoszeniu gniazd zagrożonych likwidacją a całość prac związana z ich przenoszeniem musi odbywać się pod nadzorem specjalisty entomologa. W okresie poprzedzającym translokację należy dokładnie zlokalizować i zinwentaryzować kolidujące z inwestycją mrowiska oraz wyznaczyć szczegółową lokalizację miejsc, do których przenoszone będą kopce, przy czym bezwzględnie musi być przestrzegana zasada, aby warunki mikrośrodowiskowe myrmekofauny na nowym terenie były podobne do poprzednich. Wyżej opisane obowiązki zostały określone w punkcie 14 niniejszej decyzji, którym zmieniono warunek zawarty w punkcie I.2.55 decyzji RDOŚ w Białymstoku. W ocenie GDOŚ, zastosowanie tych warunków zminimalizuje skutecznie oddziaływanie przedsięwzięcia na myrmekofaunę.

Kolejny zarzut podnoszony w odwołaniu przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej dotyczy naruszenia art. 66 ust. 1 pkt 2a ustawy o oś - raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko nie zawiera wymaganego opisu korytarzy ekologicznych na terenie planowanego przedsięwzięcia. W decyzji RDOŚ w Białymstoku nie odniesiono się przy tym w żaden sposób do uwag odwołującego się, że wnioskowany do realizacji wariant I trasy S19, położony bardziej na południe, w bardzo istotny sposób ingeruje w przebieg krajowego (KPn-

23D) i lokalnego korytarza ekologicznego, przecinając go i przechodząc wzdłuż jego południowej granicy, w kontrze do wariantu II, który niemal zupełnie omija te korytarze (stanowiące o ekologicznej łączności dwóch obszarów Natura 2000 - Narwiańskiego Parku Narodowego i Puszczy Knyszyńskiej). Ponadto pomimo tego, że wariant I S19 przecina ważny korytarz ekologiczny, w decyzji, na odcinku 7,5 km tego wariantu, pomiędzy zaprojektowanymi przejściami dla zwierząt w km 8+222 oraz w km 15+766, nie przewidziano przejść dla dużych zwierząt, o które postuluwało Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej.

GDOŚ nie może zgodzić się z powyższym zarzutem. W raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko w tabeli 140 na str. 374 wskazano korytarze ekologiczne, przez które przebiegać będą projektowane drogi wraz z określeniem działań minimalizujących efekt barierowy dla migracji zwierząt w postaci realizacji przejść i przepustów. W dodatkowym uzupełnieniu z czerwca 2020 r. wskazano, że największą (międzynarodową i krajową) rangę w omawianym terenie mają korytarze ekologiczne Puszcza Knyszyńska GKPn-3 i Dolina Górnej Narwi GKPn-23A, powstałe z przekształcenia korytarza Doliny Narwi Północnego KPn-23A, po aktualizacji przebiegu korytarzy w 2012 r. Zachowanie drożności tych szlaków ma kluczowe znaczenie dla ochrony wielu gatunków ssaków, jak np. wilka, rysia, łosia, jelenia i wielu innych, w skali zarówno regionalnej, jak i krajowej i europejskiej. Poza wymienionymi wyżej korytarzami istnieje szereg korytarzy o randze regionalnej lub lokalnej, łączących większe kompleksy leśne w rejonie objętym inwestycją. W dokumentacji (w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko oraz, ponownie, w uzupełnieniu z czerwca 2020 r.) przeanalizowano zakres kolizji wariantów analizowanej inwestycji z głównymi korytarzami ekologicznymi (wersje korytarzy z 2005 i 2012 r.) wraz z zaplanowanymi przejściami dla zwierząt, w podziale na wariant I i II S19 oraz warianty I, II i III DK65, mających na celu zachowanie możliwości migracyjnych fauny.

Jeśli chodzi o postulowane przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej przejścia dla dużych zwierząt na odcinku o długości 7,5 km (w km 8+222 – 15+766) wariantu I drogi S19 GDOŚ wyjaśnić musi, że korytarz ekologiczny KPn-23A koliduje z wariantem I drogi S19 w km ok. 14+780 do km ok. 17+600. Wspomniany przez odwołujących się odcinek drogi między km 8+222 a 14+780 leży poza obszarem korytarzy ekologicznych. W celu zapewnienia migracji zwierzętom na odcinku drogi przecinający korytarz migracyjny w km ok. 14+780 do km ok. 17+600 zaprojektowano cztery przejścia dla dużych zwierząt (w km 15+235, 15+766, 16+316, 17+605). Na odcinku drogi S19 w wariantcie inwestycyjnym, w km od 8+222 do 15+766, wskazanym przez stowarzyszenie, zaplanowano trzy przejścia dla zwierząt dużych i średnich (w km 8+222, w km 9+458 oraz ww. przejście w km 15+235). W opinii GDOŚ zarzut dotyczący przejść dla zwierząt dużych jest więc bezzasadny.

Odwołujący się wskazali także, że wnioskowany do realizacji wariant I trasy S19, położony bardziej na południe, w bardzo istotny sposób ingeruje w przebieg krajowego (KPn-23D) i lokalnego korytarza ekologicznego, przecinając go i przechodząc wzdłuż jego południowej granicy, w kontrze do wariantu II, który niemal zupełnie omija te korytarze (stanowiące o ekologicznej łączności dwóch obszarów Natura 2000 - Narwiańskiego Parku Narodowego i Puszczy Knyszyńskiej). Odnosząc się do kwestii wariantów przedsięwzięcia wyjaśnić trzeba, że organ administracji działa w granicach wniosku inwestora. Jeśli w wyniku analizy dokumentacji zgromadzonej w trakcie prowadzonego postępowania, w tym raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, nie zdiagnozuję on przesłanek odmownych określenia warunków realizacji przedsięwzięcia, wówczas jest zobowiązany do wskazania w decyzji wariantu dopuszczonego do realizacji i określenia dla niego warunków, których spełnienie pozwoli na realizację przedsięwzięcia przy akceptowalnym z punktu widzenia przepisów prawa oddziaływaniu

na środowisko oraz zdrowie i życie ludzi. Powyższe stanowisko znajduje potwierdzenie w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 23 lutego 2011 r., sygn. akt II OSK 2516/10, w którym wskazano, iż „(...) rolą organu rozstrzygającego w sprawie uwarunkowań środowiskowych jest ocena dopuszczalności objętej wnioskiem inwestycji pod względem wymagań środowiskowych. Organ ten określa warunki korzystania z zasobów środowiskowych dla inwestycji sprecyzowanej we wniosku, o którego zakresie decyduje wnioskodawca. (...) organ, nie posiada kompetencji do rozstrzygania w zakresie zaproponowanych rozwiązań technicznych, komunikacyjnych, objętej wnioskiem inwestycji drogowej czy też jej przebiegu. Poddaje własnej ocenie z zakresu ochrony środowiska skonkretyzowaną we wniosku inwestycję, której dotyczy dołączona do wniosku dokumentacja, opierając się na wynikach raportu oceny oddziaływania na środowisko opracowanego dla inwestycji o określonych parametrach technicznych.”. W przedmiotowej sprawie RDOŚ w Białymstoku prawidłowo uznał możliwość realizacji wariantu zaproponowanego przez inwestora, biorąc pod uwagę jego oddziaływanie zarówno na środowisko, jak i na warunki życia lokalnej społeczności. Należy mieć bowiem na względzie, że decyzja o odmowie ustalenia środowiskowych uwarunkowań realizacji przedsięwzięcia może zapaść jedynie w ściśle określonych przypadkach wskazanych w ustawie ooś. Przesłanki, o których mowa powyżej, stanowią: niezgodność lokalizacji przedsięwzięcia (nie dotyczy wybranych przedsięwzięć, m. in. przedmiotowego przedsięwzięcia) z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego (art. 80 ust. 2 ustawy ooś); brak zgody wnioskodawcy na realizację przedsięwzięcia w innym wariantcie, który był poddany ocenie oddziaływania na środowisko, niż wariant proponowany przez wnioskodawcę jeżeli w stosunku do proponowanego zaistniały przesłanki odmowy uzgodnienia warunków realizacji (art. 81 ust. 1 ustawy ooś); wykazanie znaczącego negatywnego oddziaływania na obszar Natura 2000 (art. 81 ust. 2 ustawy ooś) oraz wykazanie, że przedsięwzięcie może wpływać negatywnie na możliwość osiągnięcia celów środowiskowych, o których mowa w art. 56, art. 57, art. 59 oraz art. 61 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne (Dz. U. z 2020 r., poz. 310 ze zm.). W związku z tym, iż powyższe przesłanki w analizowanym przypadku nie wystąpiły, RDOŚ w Białymstoku był zobowiązany do określenia środowiskowych uwarunkowań dla realizacji przedmiotowego przedsięwzięcia w wariantcie wskazanym we wniosku, a zarzuty dotyczące wyboru wariantu nie zasługują na uwzględnienie.

W ocenie GDOŚ zaplanowane dla przedmiotowego przedsięwzięcia przejścia dla zwierząt w kształcie nadanym niniejszą decyzją skutecznie zminimalizują efekt barierowy jaki powodować będzie planowana trasa komunikacyjna.

Zarzuty odwołujących się dotyczyły także oddziaływania planowanego przedsięwzięcia na orlika krzykliwego. W opinii Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej w sprawie doszło do naruszenia § 6 ust. 1, 2, 3 i 4 rozporządzenia w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt w zw. z art. 46 ustawy o ochronie przyrody oraz w zw. z art. 82 ust. 1 pkt 2b ustawy ooś poprzez przyjęcie, iż nie przewiduje się negatywnego oddziaływania na orlika oraz nie planuje się działań kompensujących. Według odwołujących się przedsięwzięcie będzie negatywnie oddziaływać na orlika krzykliwego, gdyż na obszarze objętym przedsięwzięciem znajdują się co najmniej 3 jego stanowiska. Ponadto na terenie przedsięwzięcia, w miejscu, gdzie zaprojektowano przebieg drogi krajowej nr 65 i węzeł z drogą powiatową, zlokalizowana jest strefa ochronna (całoroczna i okresowa) orlika krzykliwego. Odsunięcie projektowanej drogi krajowej nr 65 od stref ochronnych orlika, tj. o 60 m od strefy okresowej i 90 m od strefy całorocznej, nie jest, w ocenie Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, wystarczające, aby uniknąć oddziaływań, a lokalizacja pasa drogowego i węzła z drogą powiatową oznaczać będzie de facto zniszczenie tego siedliska. Odwołujący się wskazuje, że pas drogowy będzie zlokalizowany w odległości 5 m od strefy okresowej i 35 m od strefy ochrony całorocznej, a gniazdo zapewne będzie się znajdowało nie dalej niż 100 m od osi jezdni. W opinii Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej taka sytuacja

doprowadzi do utraty stanowiska lęgowego orlika krzykliwego, a na skutek realizacji DK65 w tym miejscu dojdzie do nieodwracalnych zmian w otoczeniu gniazd i strefy, w szczególności jeżeli chodzi o miejsca żerowania (pobliskie podmokłe łąki oraz pola), przez które będzie przebiegać projektowana droga krajowa. Odwołujący się kwestionują również czy orlik krzykliwy wróci do gniazda, gdy inwestycja zostanie już zrealizowana.

W odpowiedzi na zarzut w tym zakresie GDOŚ wyjaśnia co poniższe. Orlik krzykliwy jest nielicznym lęgowym gatunkiem ptaka szponiastego występującego w Polsce. Jego globalny zasięg występowania ograniczony jest do wschodniej i południowej Europy oraz części Bliskiego Wschodu. Jak podaje Komitet Ochrony Orłów, dalej KOO, przez Polskę przebiega południowo-wschodnia granica zasięgu występowania orlika krzykliwego, dlatego jego rozmieszczenia w kraju jest bardzo nierównomierne (<http://koo.org.pl>). Według najnowszych danych KOO w Polsce występuje ponad 2000 par orlika krzykliwego. Najliczniejsza populacja zasiedla północno-wschodnią i południowo-wschodnią Polskę.

W celu zidentyfikowania oddziaływań przedmiotowego przedsięwzięcia na orlika krzykliwego w pierwszej kolejności należy przedstawić istniejące zagrożenia dla populacji tego gatunku. Można podzielić je na czynniki naturalne i antropogeniczne. Do czynników naturalnych należą głównie straty w lęgach, które mogą być spowodowane warunkami klimatycznymi oraz drapieżnictwem. Wśród czynników antropogenicznych dominują zmiany zachodzące w siedliskach lęgowych i żerowiskowych orlików, natomiast rzadziej dotyczą one bezpośredniego prześladowania gatunku. Do zagrożeń populacji orlika krzykliwego (Meyburg i in. 2001, Birdlife 2011) zaliczono:

- utratę miejsc gniazdowych: zagrożenie to obejmuje zarówno utratę drzewostanów gniazdowych, jak też ich przebudowę i zaburzenia przez różnego rodzaju prace leśne. Niebezpieczne jest również prowadzenie prac leśnych w sezonie lęgowym;
- utratę i pogorszenie jakości siedlisk żerowiskowych: dobrze zachowane, bogate w ofiary żerowiska przekładają się na wysoki sukces lęgowy i przez to dobrą kondycję populacji orlików. Najważniejszym czynnikiem kształtującym atrakcyjność żerowisk orlików jest mozaikowość krajobrazu rolniczego wraz z przestrzenną i czasową różnorodnością sposobów jej użytkowania. Istotnym czynnikiem wpływającym na znaczące pogorszenie jakości żerowisk jest zabudowa i urbanizacja terenów rolniczych, w szczególności zabudowa rozproszona;
- niepokojenie przez człowieka: niepokojenie orlików w otoczeniu gniazd w sezonie lęgowym może znacząco wpływać na ich sukces lęgowy, długotrwałe niepokojenie może spowodować porzucenie lęgu przez ptaki. Zagrożenie to dotyczy gniazd orlika nieobjętych ochroną strefową zarówno w Lasach Państwowych, jak i prywatnych. Stanowiska objęte ochroną strefową są dużo mniej narażone na niepokojenie;
- kłusownictwo: zagrożenie to dotyczy najczęściej łapania orlików i strzelania do nich, jednak w Polsce ma niewielkie znaczenie;
- nielegalny handel i kradzież lęgów: przypadki kradzieży jaj lub piskląt orlików krzykliwych w Polsce zdarzają się bardzo rzadko i w obecnej sytuacji nie stanowią zagrożenia dla populacji;
- kolizje z farmami wiatrowymi: oddziaływanie tych konstrukcji może wpływać na orlika na kilka sposobów, np. poprzez bezpośrednie kolizje z łopatami turbin wiatrowych, czy utratę siedlisk spowodowaną odstraszeniem ptaków, które boją się zbliżyć do hałasujących i poruszających się maszyn;
- zanik i degradacja mokradeł: zanik mokradeł uważany jest za czynnik obniżający atrakcyjność łowisk orlika. Zasypywanie, przekształcanie, eutrofizacja mokradeł, spadek poziomu wód

- gruntowych w łowiskach orlików mogą doprowadzić do degradacji żerowisk poprzez zmniejszenie mozaikowości krajobrazu i zubożenie bazy pokarmowej;
- kolizje z pojazdami i liniami elektroenergetycznymi: różnego rodzaju kolizje, rozumiane jako bezpośrednie zderzenie ptaków z pojazdami i antropogenicznymi konstrukcjami, stanowią 47% wszystkich przypadków śmierci ptaków drapieżnych i sów o ustalonej przyczynie. Najczęściej dochodzi do kolizji tych ptaków z pojazdami (50%), a następnie z energetycznymi liniami napowietrznymi (42%) (*Przyczyny śmiertelności ptaków szponiastych i sów na podstawie analizy danych Kartoteki ptaków martwych i osłabionych Komitetu Ochrony Orłów*, D. Anderwald. Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej 11 (3 [22]), 125-151, 2009). Obydwa typy kolizji zostały stwierdzone w przypadku orlika krzykliwego, przy czym częściej dochodziło do zderzeń orlików z liniami energetycznymi. Zagrożenie związane z kolizjami podzielono na kolizje orlików z napowietrznymi inwestycjami liniowymi i porażenia prądem, nadając mu znaczenie średnie oraz kolizje z pojazdami nadając zagrożeniu znaczenie niskie.

Wyniki inwentaryzacji przyrodniczej, przeprowadzonej na potrzeby sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko analizowanego przedsięwzięcia, mającej na celu rozpoznanie rozmieszczenia i liczebności stanowisk lęgowych ptaków, wykazały obecność m.in. orlika krzykliwego. Wszystkie stwierdzone osobniki tego gatunku opisane zostały pod kątem zachowania i zaklasyfikowane do jednej z trzech kategorii gniazdowania według *Polskiego Atlasu Ornitologicznego* (Sikora i in. 2007), tj. A – gniazdowanie możliwe, B – gniazdowanie prawdopodobne, C – gniazdowanie pewne. Trzy stwierdzone w buforze badań stanowiska orlika krzykliwego zakwalifikowano do kategorii C. W uzupełnieniu raportu z czerwca 2020 r. przedstawiono mapy obrazujące stwierdzone stanowiska oraz żerowiska orlika krzykliwego, wraz ze strefami ochrony, jeżeli zostały one wyznaczone. W wariantcie I drogi S19 stwierdzono 1 gniazdo w km 20+000 w odległości ok. 500 m od drogi, w wariantcie II drogi S19 stwierdzono 1 gniazdo w km 18+000 w odległości ok. 600 m od drogi. W przypadku wariantu III drogi krajowej 65 stwierdzono 1 gniazdo w buforze, stanowisko to posiada wyznaczone strefy ochrony częściowej i ścisłej. Podkreślenia wymaga, że inwestycja nie będzie kolidować bezpośrednio ze strefami ochrony. Na podstawie zweryfikowanych odległości gniazda i stref ochrony od krawędzi projektowanych jezdni w stosunku do wartości wskazanych w punkcie I.2.49 decyzji RDOŚ w Białymstoku, GDOŚ zmodyfikował warunek zawarty w tym punkcie określając minimalne odległości krawędzi projektowanej drogi krajowej 65, drogi serwisowej i ronda na połączeniu z drogą powiatową, jakie należy zachować od gniazda oraz stref ochrony orlika krzykliwego (punkt 8 niniejszej decyzji), których zachowanie zapewni brak znaczącego negatywnego wpływu na orlika. Ponadto w celu ochrony ptaków w okresie lęgowym, w tym w szczególności zapobieżenia przed niepokojeniem, w tym samym punkcie decyzji (punkt I.2.49 decyzji RDOŚ w Białymstoku zreformowany w punkcie 8 niniejszej decyzji) zawarto warunek, że prace budowlane nie mogą być prowadzone w km 1+000 – 1+500 drogi krajowej nr 65 w okresie od dnia 1 marca do 31 sierpnia.

Należy zgodzić się z odwołującymi się, że realizacja inwestycji spowoduje utratę części miejsc żerowania ww. gatunku, jednakże w opinii GDOŚ utrata ta nie powinna negatywnie wpłynąć na możliwości zdobywania pokarmu przez lokalną populację orlików. Analiza mapy, stanowiącej załącznik do uzupełnienia raportu z czerwca 2020 r., obrazującej lokalizację potencjalnych żerowisk orlika krzykliwego na tle pokrycia terenu według Corine Land Cover 2018 (<https://clc.gios.gov.pl/index.php/geoportal>) potwierdza, że *Analizowany obszar stanowi głównie powierzchnie leśne, tereny rolnicze z dużym udziałem roślinności naturalnej, łąki i pastwiska oraz grunty orne (...)* to właśnie te tereny są najbardziej atrakcyjnymi miejscami żerowiskowymi dla orlika. Z kolei badania

monitoringowe prowadzone przez Mirskiego w latach 2017 – 2018, wykazały, że *na terenach otwartych orliki spędzały najwięcej czasu w krajobrazie rolniczym, na polach uprawnych, użytkach zielonych i złożonych ekosystemach upraw. Zastosowany do badania wybiórczości żerowiskowej model, potwierdził silną i istotną preferencję orlików do naturalnych łąk i ziótorośli oraz użytków zielonych (łąki i pastwiska). Wyraźne były również preferencje w stosunku do obszarów rolnych z udziałem roślinności naturalnej, pastwisk oraz złożonych terenów upraw rolnych. Nieznaczna preferencję orliki wykazywały również do zakrzaczeń i zadrzewień. Wyraźnie unikały natomiast infrastruktury, zbiorników wodnych oraz terenów bagiennych.* Powyższe wyniki monitoringu preferencji żerowiskowych orlików krzykliwych umożliwiają sformułowanie stwierdzenia, że tereny otaczające inwestycję, które zostały przedstawione na mapie pokrycia terenu według Corine Land Cover 2018, stanowią bardzo atrakcyjne miejsca żerowania dla tego gatunku. Istotną kwestią w przypadku oddziaływania inwestycji na żerowiska orlików jest ich powierzchnia. Żerowiska jednej pary orlików mogą stanowić obszar o powierzchni od kilku do ponad 170 km². W Polsce, podobnie jak w Europie Wschodniej, rewiry orlików są stosunkowo niewielkie, jednak w kolejnych sezonach mogą ulegać rozszerzeniu bądź zmniejszeniu. Nad Biebrzą na zmeliorowanych torfowiskach rewiry dwóch samców orlika wynosiły po około 9 km², przy czym w kolejnym sezonie jeden z rewirów uległ znaczącemu, ale krótkotrwałemu rozszerzeniu do ponad 30 km². Przyczyną takiej rozpiętości w wielkości rewirów orlików jest dostępność ofiar, która jest najczęściej pochodną mozaikowości krajobrazu i sposobów rolniczego użytkowania. Różnorodny i ekstensywnie użytkowany krajobraz rolniczy wschodniej Europy stanowi cenne siedlisko dla wielu grup ofiar orlików, takich jak gryznie, ptaki, płazy, a także owady (*Ochrona orlika krzykliwego na wybranych obszarach Natura 2000, Komitet Ochrony Orłów, Olsztyn, 2014*). Biorąc pod uwagę możliwe fluktuacje w powierzchniach rewirów żerowiskowych orlika krzykliwego, jak również pokrycie otaczającego terenu, stanowiące atrakcyjne miejsca żerowania, w opinii GDOŚ budowa drogi nie wpłynie znacząco na dostępność bazy pokarmowej dla orlików krzykliwych.

Ponadto, zgodnie z wytycznymi pt. *Ptaki a ruch drogowy* z 2010 r., opartymi o wyniki projektu badawczo-rozwojowego FE 02.286/2007/LRB pn. *Opracowanie wytycznych postępowania w celu unikania i kompensacji spowodowanego ruchem drogowym wpływu na awifaunę* (Federalne Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Rozwoju Miast Niemcy), orlik krzykliwy jest gatunkiem, który nie jest wrażliwy na hałas komunikacyjny. Potwierdzeniem tego mogą być obserwacje orlików w okresie polęgowym i ich skupianie się na polach w trakcie wykonywania podorywek i głębokich orek. Wykazują one wtedy małą płochliwość wobec pracujących maszyn, nie odlatując nawet z odległości poniżej 10 m (*na podstawie broszury informacyjnej dotyczącej orlika krzykliwego, wydanej przez Nadleśnictwo Hajnówka w ramach programu Life+ Ochrona orlika krzykliwego na wybranych obszarach Natura 2000, http://www.orlikkrzykliwy.pl/files/file/Materialy/Broszura_hajnowka.pdf*).

Podkreślenia wymaga, że w ramach minimalizacji potencjalnego negatywnego oddziaływania na populację orlika krzykliwego w postaci nieznacznego zmniejszenia powierzchni żerowisk, w zreformowanym warunku zawartym w punkcie I.3.11 decyzji RDOŚ w Białymstoku (punkt 19 niniejszej decyzji) nałożono obowiązek budowy dwóch platform lęgowych w drzewostanach administrowanych przez Lasy Państwowe, ok. 2 km w kierunku wschodnim od omawianej strefy ochrony koło m. Łubniki, gdzie znajdują się dogodne siedliska do gniazdowania orlika krzykliwego.

Podsumowując stwierdzić należy, że wśród wymienionych zagrożeń dla orlika krzykliwego, w przypadku przedmiotowej inwestycji największe znaczenie może mieć utrata części miejsc żerowiskowych, jednakże biorąc pod uwagę opisane powyżej uwarunkowania, jak również planowane do wdrożenia działania minimalizujące ewentualne negatywne oddziaływanie na ten gatunek można uznać za nieznaczące.

Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej wskazało w odwołaniu, że orlik krzykliwy jest w Polsce objęty ścisłą ochroną gatunkową i wymaga czynnej ochrony. Odwołujący się podkreślili, że doprowadzenie do sytuacji, w której wskutek realizacji inwestycji, zostanie zniszczone choć jedno z miejsc jego bytowania, będzie stanowiło naruszenie art. 60 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody poprzez niepodjęcie działań zmierzających do zapewnienia trwałego zachowania gatunku orlika krzykliwego, jego siedliska lub ostoi, eliminowania przyczyn powstawania zagrożeń oraz poprawy stanu ochrony jego siedliska lub ostoi.

W ocenie GDOŚ powyższy zarzut jest bezzasadny z tego względu, że realizacja inwestycji nie spowoduje zniszczenia stwierdzonych miejsc bytowania orlików krzykliwych. Nie nastąpi też jakakolwiek ingerencja w wyznaczone strefy ochrony ścisłej i częściowej orlika, a prace budowlane nie będą mogły być prowadzone w okresie od 1 marca do 31 sierpnia w kilometrażu 1+000 – 1+500 drogi krajowej nr 65 (na wysokości wyznaczonych stref ochrony), co wykluczy możliwość niepokojenia gatunku podczas lęgów (warunek zawarty w punkcie I.2.49 decyzji RDOŚ w Białymstoku zreformowanym w punkcie 8 niniejszej decyzji). Nadmienić również należy, że obecnie obowiązującym aktem prawnym dotyczącym ochrony gatunkowej zwierząt jest rozporządzenie w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt. Tym samym obawy odwołujących się są nieuzasadnione a w sprawie nie dojdzie do naruszenia art. 60 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody.

Poruszając w odwołaniu kwestię orlika krzykliwego Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej zakwestionowało także sposób przeprowadzenia przez RDOŚ w Białymstoku oceny oddziaływania na środowisko na podstawie raportu przedłożonego przez inwestora, a dokładniej korygowania przez inwestora przebiegu projektowanej trasy na skutek informacji przekazanej przez organ I instancji o niepełnej inwentaryzacji przyrodniczej. W opinii odwołującego się nie jest bowiem rolą organu I instancji, aby „naprawiać” błędy popełnione w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko. Zadaniem organu wydającego decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach jest obiektywna i bezstronna ocena materiału złożonego przez inwestora wraz z wnioskiem o wydanie decyzji i nie powinien on w tym zakresie „współdziałać” ze stroną w celu uzupełnienia tego materiału. GDOŚ nie może zgodzić się w tej kwestii z odwołującymi się. Nie budzi wątpliwości oczywiście, że organ administracji publicznej jest obowiązany w sposób wyczerpujący zebrać i rozpatrzyć cały materiał dowodowy (art. 77 § 1 Kpa). Na konieczność weryfikacji dokumentacji sprawy wskazuje również art. 80 Kpa, w myśl którego organ administracji publicznej ocenia na podstawie całości kształtu materiału dowodowego, czy dana okoliczność została udowodniona. Weryfikacja dowodów w sprawie wynika także z zasady prawdy obiektywnej, zawartej w art. 7 Kpa, zgodnie z którą w toku postępowania organy administracji publicznej stoją na straży praworządności, z urzędu lub na wniosek stron podejmują wszelkie czynności niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli. Ponadto, zgodnie z definicją zawartą w art. 3 ust. 1 pkt 8 lit. a ustawy o oś, przez ocenę oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko rozumie się postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko planowanego przedsięwzięcia, obejmujące w szczególności weryfikację raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko. Weryfikacja raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko jest zatem bezspornie obowiązkiem organu. Do błędnej natomiast konkluzji doszli odwołujący się twierdząc, iż organ powinien poprzestać jedynie na ocenie materiału dowodowego. Zgodnie z art. 50 § 1 Kpa, organ administracji publicznej może wzywać osoby do udziału w podejmowanych czynnościach i do złożenia wyjaśnień lub zeznań osobiście, przez pełnomocnika, na piśmie lub w formie dokumentu elektronicznego, jeżeli jest to niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy lub dla

wykonywania czynności urzędowych. Co więcej, udział strony w całym postępowaniu dowodowym jest nieodzowny, ponieważ uczestniczy ona w tworzeniu orzeczenia (teza wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi, sygn. akt: III SA/Łd 450/14). W sprawach, w których strona nie przedstawiła, jak też organ nie znalazł z urzędu dowodów potwierdzających fakty i zdarzenia, z których strona wywodzi dla siebie określone (z reguły korzystne) skutki prawne, przed wydaniem decyzji negatywnej organ administracji powinien zawsze wezwać stronę do uzupełnienia materiału dowodowego poprzez przedstawienie przez nią brakujących dowodów, czy też sprecyzowania dotychczasowych niejasnych, czy też ogólnikowych wyjaśnień. Za szczególnie istotne należy ocenić takie podejście, w opinii GDOŚ, w odniesieniu do inwestycji celu publicznego. Zarzut Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej w tym zakresie należy uznać więc za niesłuszny.

W uzasadnieniu odwołania Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej wskazało, że nie zgadza się z oceną RDOŚ w Białymstoku, zgodnie z którą planowane przedsięwzięcie, przy zastosowaniu nałożonych w kwestionowanej decyzji warunków, nie będzie znacząco negatywnie oddziaływać na środowisko naturalne terenu planowanej inwestycji w kontekście ochrony przyrody. GDOŚ nie może zgodzić się z tym zarzutem. Decyzja RDOŚ w Białymstoku wymagała zmian wybranych warunków realizacji przedsięwzięcia, które wprowadzono w sentencji niniejszej decyzji. W ocenie GDOŚ, realizacja i eksploatacja planowanej trasy przy zastosowaniu warunków nałożonych w zreformowanej decyzji nie będzie mieć znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym środowisko naturalne (przyrodnicze), także w odniesieniu do jego elementów podlegających ochronie, co szczegółowo uzasadnione zostało w niniejszej decyzji.

Podsumowując, w ocenie GDOŚ nie znajduje w aktach spraw potwierdzenie zarzut dotyczący naruszenia art. 66 ustawy o oś w zw. z art. 7 i 77 § 1, 78 § 1 Kpa poprzez wydanie zaskarżonej decyzji w oparciu o nieaktualny, niepełny, nierzetelny, a przez to niewiarygodny raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, co poskutkowało nieprawidłową oceną oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, oraz brak zebrania i rozpatrzenia, w sposób wyczerpujący, materiału dowodowego oraz dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego sprawy.

Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej poruszyło w odwołaniu również kwestię rygoru natychmiastowej wykonalności, który organ I instancji, w oparciu o art. 108 § 1 Kpa, nadał zaskarżonej decyzji. Odwołujący się stwierdzili, że instytucja przewidziana w przepisie tego artykułu ma charakter wyjątku od zasady niewykonywania decyzji nieostatecznych, dlatego przesłanki uzasadniające rygor natychmiastowej wykonalności muszą być poddawane ścisłej wykładni. Rygor ten może być nadany decyzji tylko w sytuacji, gdy jest to niezbędne dla ochrony wartości wskazanych w art. 108 § 1 Kpa. Należy więc przyjąć, że gdy w sprawie nie występuje realne zagrożenie dla tychże wartości, brak jest podstaw do nadania decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności. Ponadto według odwołujących się organ I instancji nie wykazał w sposób należyty zaistnienia przesłanek interesu społecznego, ochrony zdrowia lub życia ludzkiego oraz wyjątkowo ważnego interesu strony.

W odpowiedzi GDOŚ przedstawia następujące wyjaśnienia. Zgodnie z dyspozycją art. 108 § 1 Kpa, decyzji, o której służy odwołanie może być nadany rygor natychmiastowej wykonalności, gdy jest to niezbędne ze względu na ochronę zdrowi lub życia ludzkiego, albo dla zabezpieczenia gospodarstwa narodowego przed ciężkimi stratami bądź też ze względu na inny interes społeczny lub wyjątkowo ważny interes strony. RDOŚ w Białymstoku w punkcie IX decyzji nadał jej taki rygor na wniosek inwestora z dnia 13 maja 2019 r., znak: O.BI.I2.4110.dśu.10.24.2019.JW, powołując się na ochronę zdrowia lub życia ludzkiego, inny interes społeczny oraz wyjątkowo ważny interes strony.

W ocenie GDOŚ prawidłowo RDOŚ w Białymstoku uznał, że realizacja przedsięwzięcia jest wskazana ze względu na ochronę zdrowia i życia ludzi. Pozwoli ona bowiem na wyprowadzenie ruchu tranzytowego z miast oraz udroźnienie obszarów miejskich i metropolitalnych dzięki budowie obwodnic miejscowości najbardziej obciążonych ruchem, przyczyniając się tym samym do zmniejszenia uciążliwości oddziaływań na środowisko powodowanych przez ruch w zakresie hałasu, zanieczyszczenia powietrza, wód powierzchniowych, a także zapewnienia właściwego poziomu bezpieczeństwa ruchu. Planowana trasa umożliwi płynną i szybszą jazdę, co przełoży się na zmniejszenie zużycia paliwa. Zastosowanie wysokiej jakości materiałów i optymalnych technologii wykonania nawierzchni drogowych zagwarantuje ograniczenie emisji pyłu podczas eksploatacji, co skutkować będzie zmniejszeniem emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych do powietrza. Istniejący układ komunikacyjny nie zapewnia płynnego ruchu, negatywnie wpływając na bezpieczeństwo uczestników ruchu oraz na obszary przyległe do drogi (obszary Natura 2000), a przewidywany wzrost ilości pojazdów spowoduje dalsze utrudnienia w płynności ruchu oraz wzrost emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych. Zabudowa podlegająca ochronie narażona jest już teraz na ponadnormatywny hałas. Istniejąca sieć dróg przecina korytarze ekologiczne o znaczeniu międzynarodowym, krajowym oraz lokalnym. Droga DK19 oraz pozostałe drogi nie są ogrodzone, zwierzęta mają więc możliwość przechodzenia na całej ich długości, co wiąże się z ryzykiem kolizji z pojazdami, co jest szczególnie niebezpieczne z uwagi na liczne występowanie w tym rejonie łośia. Prognozy natężenia ruchu wskazują, że budowa drogi ekspresowej spowoduje znaczną redukcję natężenia ruchu pojazdów na istniejącej drodze krajowej nr 19, co oznacza poprawę bezpieczeństwa ruchu użytkowników drogi oraz jego znaczne usprawnienie. Nie można zatem zgodzić się ze Stowarzyszeniem Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, że w przedmiotowej sprawie nie zaistniała przesłanka ochrony zdrowia i życia ludzi, ani, że nie została ona odpowiednio uzasadniona i uprawdopodobniona prognozami.

Jak słusznie zauważył RDOŚ w Białymstoku prace związane z budową planowanej inwestycji wpisują się w katalog działań podejmowanych w interesie społecznym, przedkładanym nad interes indywidualny pojedynczych stron postępowania. Planowane przedsięwzięcie należy do inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, którego przebieg ustalony został rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 maja 2004 r. *w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych* (Dz. U. z 2016 r., poz. 784 ze zm.). Jako jeden z istotnych elementów docelowego tranzytowego układu dróg w kraju i Europie, wpisane zostało ono do Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2014 - 2023 (z perspektywą do 2025 r.), stanowiącego załącznik do Uchwały Rady Ministrów Nr 156/2015 z dnia 8 września 2015 r. Świadczy o jego szczególnym charakterze z punktu widzenia ogółu, określonego w art. 108 § 1 Kpa mianem interesu społecznego (por. orzeczenie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 20 grudnia 2012 r., sygn. akt: II SA/K r 1535/12). Jego realizacja pozwoli na zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego i przyczyni się do wzrostu konkurencyjności regionów oraz budowania spójności terytorialnej i przeciwdziałania marginalizacji obszarów problemowych. Budowa trasy umożliwi tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych wzmocnienie potencjału obszarów wiejskich oraz zwiększy dostęp do oferowanych przez miasta usług publicznych i wspomogą rozwój przedsiębiorczości. Bez wątpienia w interesie społecznym leży również poprawa warunków ruchu (przepustowość, zmniejszenie strat czasu) oraz zapewnienia komfortowego i szybkiego przejazdu wszystkim użytkownikom drogi. Ponadto przedsięwzięcie to będzie dofinansowywane ze środków unijnych, a skuteczne wykorzystanie środków unijnych przewidzianych na realizację infrastruktury drogowej bez wątpienia leży w interesie społecznym.

Potwierdza to wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 10 lipca 2009 r., sygn. I.OSK.987/08, w którym wskazano, że fakt, iż inwestycja jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, których wykorzystanie jest ściśle zależne od terminów granicznych określonych dla poszczególnych programów finansowych może stanowić istotny interes społeczny w rozumieniu przepisu art. 108 Kpa.

Zdaniem odwołujących się wskazanie przez RDOŚ w Białymstoku, w ślad za inwestorem, że realizacja inwestycji będzie wykonywana przy wsparciu środków unijnych, nie pozwala na stwierdzenie, że środki te, w przypadku innego przebiegu trasy, nie zostaną właściwie wykorzystane. Realizowana inwestycja, z uwagi na intensyfikację prac oraz stanowisko rządu Rzeczypospolitej Polskiej, ma zostać zrealizowana w ramach obecnego Planu Budowy Dróg Krajowych 2014–2023 (z perspektywą do 2025). Brak jest natomiast jakiegokolwiek odniesienia się do perspektywy przyznawanych środków unijnych oraz tego w jakim okresie czasu będą one przyznane i powinny zostać wykorzystane. Tym samym nie zostało zbadane, czy realnie zagrożone jest ich uzyskanie.

Odpowiadając na ten zarzut GDOŚ przedstawia następujące wyjaśnienia. Budowa odcinka drogi ekspresowej S19 Choroszcz – Ploski ujęta jest na liście zadań inwestycyjnych w *Programie Budowy Dróg Krajowych na lata 2014 – 2023 (z perspektywą do 2025 r.) – Załącznik do uchwał nr 156/2015 Rady Ministrów z dnia 8 września 2015 r.*, dalej PBDK. Odcinek stanowi jeden z elementów tzw. sieci TEN-T. Realizacja inwestycji S19 Lubartów - Białystok (w ramach której realizowane będzie odcinek Choroszcz – Ploski) planowana jest na lata 2018 – 2024 a jej finansowanie przewidziane jest ze środków krajowych będących w dyspozycji Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad, a także ze środków Unii Europejskiej. Wskazany w PBDK okres realizacji inwestycji drogowych zgodny jest ze średniookresową strategią rozwoju kraju oraz perspektywą finansową Unii Europejskiej. Wszystkie zadania inwestycyjne określone w załącznikach do Programu finansowane będą z Krajowego Funduszu Drogowego, do którego wpływać będą również środki Unii Europejskiej. Aktualnie odcinek drogi S19 Białystok – Lublin wykazany został w Załączniku 12.2. Wykaz dużych Projektów do Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020, gdzie planowany termin notyfikacji/przedłożenia w KE wniosku w sprawie dużego projektu określony został na rok 2021 (II kw.) a planowany termin zakończenia wdrażania dużego projektu określono na rok 2023 (II kw.). Tylko realizacja inwestycji w zakładanym w PBDK terminie gwarantuje możliwość wykorzystania przeznaczonych na ten cel środków krajowych i unijnych. To z kolei zależy bezpośrednio od sprawnej realizacji kolejnych etapów przygotowania inwestycji obejmujących w szczególności: uzyskanie decyzji środowiskowej oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej. W przypadku omawianej inwestycji jej realizacja przewidziana została w systemie „Projektuj i Buduj”. Decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach, której nadano rygor wykonalności umożliwiła inwestorowi ogłoszenie przetargu o wyłonienie wykonawcy projektu i budowy drogi. Biorąc pod uwagę termin zakończenia inwestycji oraz długość trwania poszczególnych etapów przygotowania (opracowanie projektu budowlanego, uzyskanie decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej) i realizacji inwestycji (przy wyłączeniu tzw. okresów zimowych – od 15 grudnia do 15 marca) oraz długość trwania procedur przetargowych, inwestor zakładał konieczność ogłoszenia przetargu w terminie IV kw. 2019 (jak podano we wniosku o nadanie decyzji rygoru). Ostatecznie przetargi te ogłoszono w I kw. 2020 r.

RDOŚ w Białymstoku uznał ponadto, że za nadaniem decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności przemawia także wyjątkowo ważny interes strony. W ocenie GDOŚ podejście to jest słuszne. Jak wskazano w uzasadnieniu kwestionowanej decyzji realizacja planowanego przedsięwzięcia wpisuje się w cele strategiczne, które określone zostały w dokumentach

strategicznych o znaczeniu krajowym i regionalnym, takich jak: Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030; Strategia Rozwoju Kraju 2020; Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji; Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku) Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej; Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010 - 2020: regiony, miasta, obszary wiejskie; Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020; czy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego. Inwestor zobligowany jest więc do sprawnej realizacji inwestycji, a nadanie jej rygoru natychmiastowej wykonalności umożliwi mu niezwłoczne podjęcie dalszych działań w celu pozyskania wymaganych w procesie inwestycyjnym decyzji administracyjnych.

W ocenie GDOŚ nadanie rygoru natychmiastowej wykonalności przedmiotowej decyzji niewątpliwie przyczyni się więc do ochrony dóbr chronionych, zagrożonych w sytuacji braku możliwości sprawnego przebiegu procesu inwestycyjnego dla planowanej trasy.

Biorąc pod uwagę powyższe GDOŚ nie może również zgodzić się ze Stowarzyszeniem Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, które twierdzi, że nadanie kwestionowanej decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności zostało dokonane z naruszeniem art. 7, art. 77 § 1 i art. 80 Kpa. W opinii GDOŚ organ I instancji wyczerpująco zebrał i rozpatrzył materiał dowodowy potwierdzający zasadność wystąpienia przesłanek nadania decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności, a okoliczności sprawy w tym zakresie zostały prawidłowo udowodnione. Należy uznać, że RDOŚ w Białymstoku podjął wszelkie czynności niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli.

Przesłanki przemawiające za nadaniem w niniejszej sprawie decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności nie mają również, w opinii GDOŚ, subiektywnego charakteru. Dwie z nich dotyczą interesu publicznego (ochrona zdrowia i życia ludzi oraz interes społeczny), a trzecia - wyjątkowo ważny interes strony - również ma charakter publiczny w przypadku inwestora, którym jest Generalny Dyrektor Dróg Krajowych i Autostrad realizujący zadania publiczne.

Odwołujący się twierdzą, że organ administracji publicznej rozpatrując sprawę powinien dążyć do równowagi pomiędzy interesem społecznym i indywidualnym. Jak GDOŚ wskazał już wyżej, w sprawach środowiskowych co do zasady interes społeczny jest przedkładany nad indywidualny interes pojedynczych stron postępowania. Stanowisko to jednakże w niniejszej sprawie jest hipotetyczne, bo ani z akt sprawy nie wynika, ani Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej nie uprawdopodobniło w odwołaniu jakiemu interesowi indywidualnemu szkodzi nadanie kwestionowanej decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności.

Jak wskazano też już wyżej za chybioną należy uznać argumentację odwołującą się do postępowania zakończonego decyzją RDOŚ w Białymstoku z dnia 29 stycznia 2014 r., decyzja ta zapadła bowiem w odrębnym postępowaniu (inny stan prawny oraz faktyczny).

Według odwołujących się kwestionowana decyzja, z racji braku cech wykonalności, nie może być opatrzona rygorem natychmiastowej wykonalności. GDOŚ nie może w tej kwestii zgodzić się ze Stowarzyszeniem Miłośników Ziemi Juchnowieckiej. Wykonalność decyzji bywa wiązana z możliwością poddania jej egzekucji i stanowisko takie prezentują również odwołujący się. Trzeba jednakże pamiętać, że nie dotyczy to decyzji uprawniających dla strony (również decyzji wykonalnych), w stosunku do których wszczęcie postępowania egzekucyjnego nie jest możliwe, gdyż nie można przymusić strony do wykonania przyznanego jej uprawnienia. Potwierdzenie stanowiska organu II instancji w tym zakresie znaleźć można w literaturze oraz wyrokach sądów. Wskazuje się, że akt administracyjny jest orzeczeniem wykonalnym, jeżeli ze względu na zawartą w

nim treść nadaje się do wykonania niezależnie od tego, czy w konkretnym przypadku dopuszczalne jest wszczęcie postępowania egzekucyjnego (H. Mądrzak, *Natychmiastowa wykonalność wyroków w procesie cywilnym w PRL*, Wrocław 1965, s. 31). Analizowana kwestia sprowadza się więc do analizy zagadnienia czy decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach jest wykonalna. W opinii GDOŚ decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach, choć w dużej części jej zapisy skonsumowane będą mogły być dopiero poprzez następcze zezwolenia inwestycyjne, np. zezwolenie na realizację inwestycji drogowej, jest wykonalna. Zawiera bowiem warunki, które mogą być zrealizowane przed rozpoczęciem realizacji przedsięwzięcia oraz warunki które nie są przenoszone do następczych zezwoleń inwestycyjnych, bo pozostają poza ich zakresem (jak np. kompensacja przyrodnicza, której wykonanie co do zasady powinno poprzedzać zaistnienie straty i będzie ono spoczywać na inwestorze jedynie z tytułu decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, rozwiązania dotyczące organizacji pracy, czy np. warunki w zakresie zagospodarowania terenu inwestycji). Uważa się również, że skoro nadanie rygoru natychmiastowej wykonalności decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach przynosi inwestorowi wymierną korzyść w postaci możliwości ubiegania się o kolejne zezwolenie wymagane do rozpoczęcia procesu inwestycyjnego, to decyzja ta wówczas wywołuje m.in. taki skutek, że może zostać załączona do wniosku o wydanie kolejnej decyzji administracyjnej. Wskazuje to na rozumienie wykonalności decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach *sensu largo*, utożsamiane z zaistnieniem mocy obowiązującej aktu (A. Kosieradzka-Federczyk. *Decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach oraz ich wykonalność i wykonanie. Analiza prawna* [w:] *Przegląd prawa ochrony środowiska*, <http://dx.doi.org/10.12775/PPOS.2013.009>, s.53-54). Nie ulega więc wątpliwości, że jakkolwiek inwestor nie może być do wykonania tej decyzji przymuszony w drodze postępowania egzekucyjnego, to decyzja ta jest wykonalna. „Jeżeli akt ze względu na zawartą w nim treść (tzn. rozstrzygnięcie przyznające uprawnienie lub nakładające obowiązek) nadaje się do wykonania w jakikolwiek sposób, to jest aktem wykonalnym materialnie” (A. Krawczyk, *Czasopisma* [w:] *Wykonalność aktu i czynności organu administracji publicznej*, Warszawa 2013, s. 117). Co za tym idzie, decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach - jako akt administracyjny którym jest wykonalny - może być opatrzona rygiorem natychmiastowej wykonalności. Takie samo stanowisko zaprezentował Naczelny Sąd Administracyjny, który w wyroku z dnia 18 maja 2016 r. sygn. akt.: II OSK 1066/15, wskazał, że co do zasady nie ma przeszkód by nieostatecznej decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach nadać rygor natychmiastowej wykonalności. W ocenie sądu nadanie rygoru natychmiastowej wykonalności nieostatecznej decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach umożliwia inwestorowi ubieganie się o uzyskanie decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji, a okoliczność, że nieostateczna decyzja środowiskowa nie podlega egzekucji administracyjnej nie oznacza, że nie można takiej decyzji nadać rygoru natychmiastowej wykonalności. Można bowiem w odniesieniu do nieostatecznej decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zaopatrzonej w rygor natychmiastowej wykonalności mówić o możliwości jej wykonania w znaczeniu szerokim, co należy utożsamiać z mocą prawną pozwalającą na wywoływanie wszystkich skutków związanych z jej pozostawaniem w obrocie prawnym i wywoływaniem skutków prawnych.

Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej wskazało w odwołaniu, że nawet gdyby uznać, że decyzji RDOŚ w Białymstoku mógłby być nadany rygor natychmiastowej wykonalności, to z uwagi na realne zaistnienie poważnych i trudnych do odtworzenia strat przyrodniczych w związku z realizowaną inwestycją, jak utrata siedlisk chronionych gatunków zwierząt, w tym w szczególności orlika krzykliwego, niezbędne jest natychmiastowe wstrzymanie wykonania zaskarżonej decyzji. Wyjaśnić trzeba, iż wniosek odwołujących się o wstrzymanie natychmiastowego wykonania decyzji RDOŚ w Białymstoku z dnia 14 sierpnia 2019 r., złożony

wraz z odwołaniem oraz pismem z dnia 10 czerwca 2020 r., został rozpatrzony przez GDOŚ, który postanowieniem z dnia 15 września 2020 r., znak: DOOŚ-WDŚ/ZOO.420.226.2019.EW.14, odmówił wstrzymania natychmiastowego wykonania decyzji. Zgodnie z art. 135 Kpa organ odwoławczy może w uzasadnionych przypadkach wstrzymać natychmiastowe wykonanie decyzji. Będzie to miało miejsce wówczas, gdy istnieje prawdopodobieństwo wadliwości decyzji nieostatecznej, wykonanie decyzji wywołałoby nieodwracalne skutki prawne lub zmieniły się okoliczności uzasadniające nadanie decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności (por. B. Adamiak, J. Borkowski, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017, str. 712). Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej wnosząc o wstrzymanie natychmiastowego wykonania przedmiotowej decyzji nie wskazało zaistnienia wyżej wymienionych przesłanek uzasadniających konieczność wstrzymania natychmiastowego wykonania decyzji. W ocenie GDOŚ, na ówczesnym etapie postępowania odwoławczego, nie istniały przesłanki, które obligowałyby organ do wstrzymania natychmiastowej wykonalności decyzji RDOŚ w Białymstoku z dnia 14 sierpnia 2019 r. Organ II instancji nie zdiagnozował prawdopodobieństwa wystąpienia wadliwości decyzji nieostatecznej. Wykonanie decyzji nie spowodowałoby nieodwracalnych skutków prawnych. Zgodnie z wiedzą GDOŚ nie zmieniły się także okoliczności uzasadniające nadanie decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności opisane szczegółowo w niniejszej decyzji. Zarzut w powyższym zakresie należy więc uznać za niezasadny.

Odnosząc się z kolei do zarzutów przedstawionych w odwołaniu przez Stowarzyszenie Zielona Osada w zakresie naruszenia art. 7, art. 8, art. 77 § 1, art. 80 i art. 107 § 3 Kpa polegającego na niewyczerpującym rozpatrzeniu materiału dowodowego oraz na jego dowolnej ocenie GDOŚ wyjaśnia, co następujące.

Stowarzyszenie Zielona Osada uważa, że do naruszenia doszło poprzez przyjęcie przez RDOŚ w Białymstoku, że wariant inwestorski przebiegu drogi krajowej nr 65 (III) jest wariantem najkorzystniejszym środowiskowo, podczas gdy z pisma Nadleśnictwa Dojlidy w Białymstoku z dnia 16 maja 2017 r. wynika, że optymalnym pod względem ekologicznym jest wariant II (mniejszy wpływ na szlaki migracyjne zwierząt, mniejsze rozdrobnienie kompleksów leśnych i mniejsze oddziaływanie na faunę i florę). Do kwestii wariantowania przedsięwzięcia GDOŚ odniósł się już przy odpowiedzi na zarzuty Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej (str. 69-70 niniejszej decyzji). W tym miejscu powtórzyć jednak należy, że w postępowaniu administracyjnym, zgodnie z zasadą legalizmu, organ działa w granicach wniosku inwestora. Jeśli w odniesieniu do wariantu proponowanego przez inwestora nie zachodzą okoliczności, które wykluczają możliwość wydania decyzji w takim wariantcie, np. przesłanki odmowy wydania decyzji, określone w art. 80 ust. 2 i art. 81 ustawy ooś, wówczas organ jest zobowiązany do określenia środowiskowych warunków realizacji przedsięwzięcia w wariantcie wskazanym we wniosku. Podkreślenia wymaga, że wariant wskazany we wniosku nie musi być wariantem najkorzystniejszym dla środowiska, bowiem ocena oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko dotyczy szeregu elementów, nie tylko przyrodniczych czy środowiskowych. W celu przedstawienia najbardziej obiektywnej oceny wariantów przebiegu projektowanej trasy w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko posłużono się *analizą wielokryterialną*. W metodzie tej wykorzystano wskaźniki środowiskowe charakteryzujące oddziaływanie przedsięwzięcia na środowisko przyrodnicze i społeczne, a w celu uchwycenia większego znaczenia części przyjętych wskaźników środowiskowych wykorzystano system wag, w którym elementy o najmniejszym znaczeniu otrzymały wagę najniższą (tj. 1), a o znaczeniu największym najwyższą (tj. 5). Aby znaleźć rozwiązanie, które w optymalny sposób łączyć będzie zarówno interesy lokalnej społeczności, aspekty środowiskowe, jak i wymogi techniczne stawiane drogom klasy S, przeanalizowano sześć wariantów przebiegu inwestycji (przy

czym każdy wariant złożony był z poszczególnych wariantów drogi ekspresowej i drogi krajowej). Analiza wielokryterialna, przedstawiona w rozdziale VIII.16.5 raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, oparta została o przyjęte formuły obliczeniowe (rozdział VIII.16.4 raportu), na podstawie których sformułowane zostały końcowe oceny wariantów (O_a). Przeprowadzona analiza wykazała, że wariantem najkorzystniejszym dla środowiska jest wariant 3 inwestycji, składający się z wariantu I drogi S19 i wariantu III drogi krajowej nr 65. Należy zgodzić się ze stanowiskiem RDOŚ w Białymstoku, przedstawionym w kwestionowanej decyzji, że drogi krajowe i ekspresowe, co do zasady, są inwestycjami budowlanymi rozpatrywanymi w skali ponadlokalnej (regionalnej) i taka też powinna zostać przeprowadzona skala analiz. W przypadku przedmiotowej inwestycji uwzględniono najistotniejsze w skali regionalnej oddziaływanie inwestycji, tj. zajęcie powierzchni obszarów Natura 2000, długość przecięcia obszarów Natura 2000, liczba zniszczonych stanowisk gatunków roślin i grzybów objętych ochroną (w tym wymienionych w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej), powierzchnia niszczonego siedliska przyrodniczego z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, oddziaływanie na siedliska chronionych gatunków fauny. Powyższym czynnikom nadano najwyższą wagę w analizie, wskazując na ich istotność w wyborze wariantu najmniej oddziaływującego na środowisko przyrodnicze. W ocenie GDOŚ analiza wariantów została więc przeprowadzona prawidłowo. Dodać przy tym trzeba, iż opinia Nadleśnictwa Dojlidy w Białymstoku nie jest wiążąca dla organu wydającego decyzję w zakresie oceny, czy w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko prawidłowo wskazano wariant najkorzystniejszy dla środowiska. Odnosząc się zaś do podniesionej przez Stowarzyszenie Zielona Osada kwestii przebiegu wariantu II drogi krajowej nr 65 poza korytarzami ekologicznymi i przy mniejszym rozdrobieniu kompleksów leśnych, GDOŚ wyjaśnia, że wszystkie warianty drogi krajowej nr 65 kolidują z korytarzem ekologicznym GKPn-3 *Puszczą Knyszyńską* w różnych kilometrażach. Wariant II koliduje z tym korytarzem w km 11+900 – 12+143, a wariant III w km 13+460 – 13+716. W obu wariantach kolizje te dotyczą południowo-zachodnich fragmentów korytarza *Puszczą Knyszyńską* (tereny pomiędzy istniejącą drogą krajową nr 65 a linią kolejową Białystok – Zubki Białostockie) i nie wpływają na zachowanie jego drożności. Podkreślenia również wymaga, że w ramach działań minimalizujących negatywne oddziaływanie drogi krajowej nr 65, w celu zachowania drożności stwierdzonych podczas inwentaryzacji przyrodniczej lokalnych szlaków migracji zwierząt, zbudowanych zostanie 11 przejść i przepustów, zgodnie z lokalizacjami wskazanymi w tabeli zamieszczonej w zreformowanym warunku zawartym w punkcie I.3.16 decyzji RDOŚ w Białymstoku (punkt 23 niniejszej decyzji). Powyższe zarzuty należy więc uznać za bezzasadne.

Kolejną przyczyną naruszenia art. 7, art. 8, art. 77 § 1, art. 80 i art. 107 § 3 Kpa jest w ocenie Stowarzyszenia Zielona Osada stwierdzenie przez organ I instancji, że planowana trasa nie narusza strefy ochronnej orlika krzykliwego, podczas gdy z wspomnianego już pisma Nadleśnictwa Dojlidy w Białymstoku z dnia 16 maja 2017 r. wynika, że część projektowanego przedsięwzięcia zlokalizowana jest w zbyt małej odległości od strefy ochronnej orlika krzykliwego, ponadto przyjęty wariant inwestycji nie uwzględnia obszaru bytowania tego gatunku znajdującego się w okolicach wsi Kudrycze. Obszerne i szczegółowo uzasadnione stanowisko GDOŚ odnoszące się do oddziaływania planowanego przedsięwzięcia na orlika krzykliwego, zostało zawarte na stronach 70-74 niniejszej decyzji przy odpowiedzi na zarzuty Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej. Odnosząc się do stref ochrony orlika krzykliwego podkreślić trzeba, że inwestycja nie będzie z nimi bezpośrednio kolidować. Z dokumentacji sprawy wynika, że w wariantcie I drogi S19 stwierdzono 1 gniazdo w km 20+000 w odległości ok. 500 m od drogi, w wariantcie II drogi S19 stwierdzono 1 gniazdo w km 18+000 w odległości ok. 600 m od drogi. W przypadku wariantu

III drogi krajowej 65 stwierdzono 1 gniazdo w buforze, stanowisko to posiada wyznaczone strefy ochrony częściowej i ścisłej. Na podstawie zweryfikowanych odległości gniazda i stref ochrony od krawędzi projektowanych jezdni w stosunku do wartości wskazanych w punkcie I.2.49 decyzji RDOŚ w Białymstoku, GDOŚ zmodyfikował warunek zawarty w tym punkcie określając minimalne odległości krawędzi projektowanej drogi krajowej 65, drogi serwisowej i ronda na połączeniu z drogą powiatową, jakie należy zachować od gniazda oraz stref ochrony orlika krzykliwego (punkt 8 niniejszej decyzji). Ponadto w celu ochrony ptaków w okresie lęgowym, w tym w szczególności zapobieżenia przed niepokojeniem, w tym samym punkcie decyzji (punkt I.2.49 decyzji RDOŚ w Białymstoku zreformowany w punkcie 8 niniejszej decyzji) zawarto warunek, że prace budowlane nie mogą być prowadzone w km 1+000 – 1+500 drogi krajowej nr 65 w okresie od dnia 1 marca do 31 sierpnia. Realizacja inwestycji spowoduje utratę części miejsc żerowania orlika krzykliwego, jednakże według GDOŚ utrata ta nie powinna negatywnie wpłynąć na możliwości zdobywania pokarmu przez lokalną populację orlików, ze względu na to, że tereny otaczające inwestycję stanowią bardzo atrakcyjne miejsca żerowania dla tego gatunku. Biorąc dodatkowo pod uwagę możliwe fluktuacje w powierzchniach rewirów żerowiskowych orlika krzykliwego, w ocenie GDOŚ, budowa drogi nie wpłynie znacząco na dostępność bazy pokarmowej dla tego gatunku. Wspomnieć również trzeba ponownie, że orlik krzykliwy jest gatunkiem, który nie jest wrażliwy na hałas komunikacyjny. Ponadto, w ramach minimalizacji potencjalnego negatywnego oddziaływania na populację orlika krzykliwego w postaci nieznacznego zmniejszenia powierzchni żerowisk, w zreformowanym warunku zawartym w punkcie I.3.11 decyzji RDOŚ w Białymstoku (punkt 19 niniejszej decyzji) nałożono obowiązek budowy dwóch platform lęgowych w drzewostanach administrowanych przez Lasy Państwowe, ok. 2 km w kierunku wschodnim od omawianej strefy ochrony koło m. Łubniki, gdzie znajdują się dogodne siedliska do gniazdowania orlika krzykliwego. Biorąc pod uwagę opisane powyżej uwarunkowania, jak również planowane do wdrożenia działania minimalizujące ewentualne negatywne oddziaływanie przedsięwzięcia na ten gatunek można uznać za nieznaczące. Odnosząc się zaś do zarzutu o braku uwzględnienia w ocenie oddziaływania na środowisko obszaru bytowania orlika krzykliwego w okolicach miejscowości Kudrycze (przy drodze S-19), należy stwierdzić, co następuje. RDOŚ w Białymstoku, w ramach prowadzonego postępowania o utworzenie strefy ochrony ostoi, miejsca rozrodu i regularnego przebywania orlika krzykliwego, w związku ze stwierdzonym przez Stowarzyszenie Zielona Osada miejscem gniazdowania tego gatunku na działce o nr ewid. 288 w obrębie Kudrycze w gminie Zabłudów, w dniu 7 lipca 2020 r. przeprowadził oględziny terenowe. W trakcie lustracji terenowej pracownicy RDOŚ w Białymstoku nie stwierdzili gniazda we wskazanej lokalizacji ani w bezpośrednim sąsiedztwie. Nie stwierdzono również orlika krzykliwego na żerowiskach. Lustracja terenowa, przeprowadzona zgodnie z zaleceniami dotyczącymi wykonywania kontroli gniazd orlików krzykliwych (*Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny. Wydanie 2. GIOŚ. Warszawa 2015*), miała na celu ustalenie stanu faktycznego i ewentualne potwierdzenie obecności tego gatunku. Oględzin miejsca wskazanego przez Stowarzyszenie Zielona Osada dokonano jako miejsca gniazdowania, lecz w podanej lokalizacji i jej bliskim sąsiedztwie nie stwierdzono gniazda. Wobec powyższego RDOŚ w Białymstoku orzekł w decyzji z dnia 28 lipca 2020 r., znak: WPN.6442.33.8.2019.ML, iż brak jest podstaw do utworzenia strefy ochrony, ostoi, miejsca rozrodu i regularnego przebywania orlika krzykliwego dla lokalizacji gniazda znajdującego na działce o nr ewid. 288 w obrębie Kudrycze w gminie Zabłudów. Biorąc więc pod uwagę ustalenia organu pierwszej instancji oraz wyjaśnienia GDOŚ, zarzut Stowarzyszenia w powyższym zakresie jest bezzasadny.

Jeśli chodzi o naruszenie art. 7, art. 8, art. 77 § 1, art. 80 i art. 107 § 3 Kpa poprzez dokonanie ustaleń faktycznych w oparciu o raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, którego podstawę stanowi nieprawidłowo wykonana i nieaktualna inwentaryzacja przyrodnicza, GDOŚ nie może uznać tego zarzutu za słuszny. Organ II instancji szczegółowo uzasadnił swoje stanowisko na stronach 62-64 niniejszej decyzji, odpowiadając na analogiczny zarzut podniesiony przez Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej. W ocenie GDOŚ, zgromadzona dokumentacja sprawy zawiera wiarygodne dane inwentaryzacyjne, na podstawie których przeprowadzono niezbędne analizy oddziaływania na środowisko, a wyniki analiz umożliwiły z kolei zaplanowanie adekwatnych do oddziaływań środków minimalizujących i kompensujących, co znalazło także odzwierciedlenie w zreformowanych przez organ odwoławczy warunkach zawartych w decyzji RDOŚ w Białymstoku.

W ocenie Stowarzyszenia Zielona Osada naruszenie art. 7, art. 8, art. 77 § 1, art. 80 i art. 107 § 3 Kpa stanowi również wydanie odmiennych decyzji przy istnieniu analogicznych stanów faktycznych i prawnych, a mianowicie decyzji RDOŚ w Białymstoku z dnia 4 września 2012 r., znak: WOOŚ-II.4200.4.2012.UM, o środowiskowych uwarunkowaniach oraz kwestionowanej decyzji. Odpowiadając na ten zarzut w pierwszej kolejności GDOŚ musi wyjaśnić, iż nie jest jasne jaką decyzję RDOŚ w Białymstoku mają na myśli odwołujący się mówiąc o decyzji „z dnia 4 września 2012 r., znak: WOOŚ-II.4200.4.2012.UM, o środowiskowych uwarunkowaniach”. Zgodnie z wiedzą GDOŚ, RDOŚ w Białymstoku odmówił zgody na realizację przedsięwzięcia polegającego na budowie drogi ekspresowej S19 granica państwa – Kuźnica Białostocka – Białystok – Lublin – Rzeszów – Barwinek – granica państwa na odcinku Choroszcz – Ploski oraz drogi krajowej nr 65 Kudrycze – Grabówka decyzją z dnia 29 stycznia 2014 r., znak: WOOŚ-II.4200.4.2012.UM. Datą 4 września 2012 r. opatrzony był wniosek inwestora o wydanie tejże decyzji. GDOŚ może zatem odnieść się jedynie do decyzji RDOŚ w Białymstoku z dnia 29 stycznia 2014 r., w stosunku do której analogiczny zarzut podniósł również drugi odwołujący się. W ślad za wyjaśnieniami, które znajdują się na stronie 67 niniejszej decyzji, przy odpowiedzi na zarzut Stowarzyszeniem Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, GDOŚ wyjaśnia, że nie ma w tym przypadku tożsamości sprawy. Wspomniana decyzja RDOŚ w Białymstoku z dnia 29 stycznia 2014 r. zakończyła postępowanie wszczęte na wniosek Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 4 września 2012 r. Z kolei postępowanie zakończone kwestionowaną decyzją wszczęte zostało wnioskiem Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 4 września 2018 r. Postępowania tych nie można więc porównywać, ze względu na inny stan prawny i uwarunkowania faktyczne (dla przykładu można wskazać, że inwentaryzacja na potrzeby raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko w postępowaniu zakończonym w 2014 r. wykonywana była w latach 2006-2008).

Jako naruszenie art. 7, art. 8, art. 77 § 1, art. 80 i art. 107 § 3 Kpa odwołujący się wskazują także uznanie wariantu inwestorskiego za najkorzystniejszy środowiskowo, podczas gdy wariant ten przewiduje zniszczenie największej liczby stanowisk roślin objętych ścisłą ochroną prawną, a także będzie oddziaływał na największą liczbę chronionych gatunków owadów. Jak już wcześniej wspomniano, w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, w celu przedstawienia najbardziej obiektywnej oceny wariantów przebiegu projektowanej trasy posłużono się metodą ujednoczonych wskaźników, tzw. analizą wielokryterialną. Przywołany przez Stowarzyszenie Zielona Osada wskaźnik określony jako *Ilość niszczonych gatunków roślin naczyniowych [szt.]* jest jednym z wielu przyjętych wskaźników dotyczących środowiska przyrodniczego. Należy zgodzić się z odwołującymi się, że realizacja wariantu 3, podobnie jak wariantu 2, spowoduje zniszczenie największej liczby gatunków roślin objętych ochroną prawną (po 11 gatunków) – str. 318 raportu

o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko. Jednakże w przypadku pozostałych wariantów wartości te wynoszą od 7 do 9 gatunków, więc różnice te są relatywnie niewielkie. Podkreślenia ponadto wymaga, że do oceny wariantów przyjęto 11 wskaźników odnoszących się do środowiska przyrodniczego. W przypadku wielu z nich, np. *Powierzchni zajęcia obszarów Natura 2000 w liniach rozgraniczających inwestycji*, *Długości przecięcia obszarów Natura 2000*, *Powierzchni niszczonej siedlisk przyrodniczych z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej*, *Ilości niszczonej gatunków grzybów i porostów*, *Oddziaływania na siedliska ślimaków*, *Ilości stanowisk herpetofauny w buforze badań*, czy *Długości przecięcia kompleksu 2 i 2_z*, wariant inwestycyjny wypada korzystniej od pozostałych wariantów, tzn. w mniejszym stopniu będzie negatywnie oddziaływał na poszczególne komponenty środowiska. Dla zobrazowania powyższego, można posłużyć się, np. wskaźnikiem *Długości przecięcia obszarów Natura 2000 przez inwestycję*. Wariant inwestycyjny przecina 937 m obszarów Natura 2000, podczas gdy pozostałe warianty od 953 do 3025 m. Ponadto wariant przewidziany do realizacji spowoduje zajęcie 42,6 ha obszarów Natura 2000, natomiast wariant 4 i 6 – 48,6 ha, wariant 1 – 86,1 ha, a wariant 5 – 92,1 ha. Analiza wielokryterialna, wykonana przy użyciu przyjętej metodyki, o której mowa w rozdziale VIII.16.4. raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, biorąc pod uwagę wieloaspektowość oddziaływania inwestycji na środowisko przyrodnicze, prawidłowo umożliwiła sformułowanie wniosku o wariacie 3 inwestycji jako najkorzystniejszym środowiskowo. Zarzut w tym zakresie nie jest więc słuszny.

Kolejną przyczyną naruszenia art. 7, art. 8, art. 77 § 1, art. 80 i art. 107 § 3 Kpa w ocenie Stowarzyszenia Zielona Osada jest ustalenie, że planowany przebieg drogi krajowej nr 65 nie narusza siedlisk ptaków objętych ścisłą ochroną, albowiem badania terenowe ornitofauny nie wykazały ich występowania, podczas gdy kontrole przeprowadzone przez RDOŚ w Białymstoku w sprawie o znaku: WPN.420.11.208.PS na terenie działki nr 229/1, obręb 21 Kuriany, wykazały obecność 13 gatunków ptaków objętych ochroną ścisłą. W odpowiedzi na ten zarzut GDOŚ wyjaśnić musi, że w ramach wspomnianego postępowania o znaku: WPN.420.11.2018.PS RDOŚ w Białymstoku stwierdził brak potrzeby przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko dla przedsięwzięcia polegającego na zmianie lasu na użytek rolny, znajdującego się na działce o nr ewid. 229/1, położonej w obrębie 21 Kuriany w gminie Zabłudów. W trakcie tego postępowania dokonano czynności kontrolnych w terenie, w wyniku których stwierdzono, że *obszar wnioskowany, jest dla zaobserwowanych trzynastu gatunków ptaków (piecuszek, zięba, świstunka leśna, kos, kapturka, trznadel, gajówka, czarnogłówka, lerka, gąsiorek, sójka, dzięcioł czarny, dzięcioł zielony) oraz dla dzięcioła dużego, siedliskiem legowym (...)* Na obszarze wnioskowanym nie stwierdzono gniazd ptasich. W aktach tej sprawy, tj. w aneksie z dnia 12 sierpnia 2019 r., znak: O.BI.I-1.3.4110.3.2016.167.bp, wyjaśniono, że *Inwentaryzacja przyrodnicza przedstawia stan środowiska w czasie prowadzenia badań w oparciu o przyjęte standardowe metodyki liczenia poszczególnych gatunków, zgodnie z wytycznymi GIOŚ (...)* Zgodnie z wynikami inwentaryzacji przyrodniczej z 2016 r., *liczebność ww. gatunków ptaków była nie mniejsza niż 15 na km przebiegu projektowanej drogi*. Biorąc pod uwagę, że wskazane gatunki ptaków nie są zagrożone zarówno w skali lokalnej jak i całego kraju, jak również z uwagi na ich dość liczne występowanie na terenie województwa podlaskiego, a także zaplanowane dla planowanej trasy drogowej (w warunku zawartym w punkcie I.2.51 decyzji RDOŚ w Białymstoku zmodyfikowanym w punkcie 10 niniejszej decyzji) działania w postaci np. obowiązku przeprowadzenia kontroli zasiedlenia drzew przez ornitofaunę, nie wcześniej niż 10 dni przed wykonaniem wycinki drzew, oddziaływanie na siedliska ptaków w wymienionej lokalizacji, jak i w pozostałych miejscach, w których będzie wykonywana wycinka, w opinii GDOŚ, można uznać za nieznaczące. Pokreślić należy, że w trakcie realizacji inwestycji musi być prowadzony, zgodnie w warunkiem zawartym w punkcie I.2.30 decyzji RDOŚ w Białymstoku zmodyfikowanym w punkcie 2 niniejszej decyzji, nadzór

przyrodniczy, którego obowiązkiem będzie odpowiednie reagowanie w przypadku, np. stwierdzenia lęgów ptaków. W takich przypadkach wycinka drzew będzie musiała zostać wstrzymana do czasu wyprowadzenia młodych z gniazda.

Jako przyczynę naruszenia art. 7, art. 8, art. 77 § 1, art. 80 i art. 107 § 3 Kpa odwołujący wskazują również brak odniesienia się przez organ I instancji do ich zarzutu dotyczącego przebiegu projektowanej drogi krajowej nr 65 przez obszar Puszczy Błudowskiej stanowiącej zwarty kompleks rzadko występującego obecnie starodrzewia oraz miejsce występowania wielu gatunków zwierząt i ptaków objętych ochroną oraz naturalne połączenie pomiędzy dwoma obszarami objętymi programem Natura 2000. Odpowiadając na ten zarzut, w pierwszej kolejności podkreślenia wymaga, że z treści zarzutu nie wynika, który dokładnie teren ma na myśli Stowarzyszenie Zielona Osada, ponieważ rejon, przez który przebiegać ma droga krajowa nr 65, nie stanowi obszaru zwartego kompleksu leśnego. Obszarem takim jest np. Puszcza Knyszyńska, natomiast omawiany teren to mozaika polno-leśna z mniejszymi bądź większymi obszarami lasów. GDOŚ domniemywać jedynie może, że najprawdopodobniej chodzi o obszar położony w kierunku południowym od miejscowości Białostoczek. Puszcza Błudowska, którą przywołuje Stowarzyszenie Zielona Osada, stanowiąca niegdyś kompleks leśny wchodzący w skład Puszczy Knyszyńskiej, natomiast obecnie, jak wynika np. z analizy zdjęć lotniczych czy danych zawartych w Banku Danych o Lasach, prowadzonym przez PGL Lasy Państwowe, użycie określenia *puszcza* w stosunku do tego terenu, byłoby niezgodne z rzeczywistością. Znajduje to również potwierdzenie w publikacji Ferdynanda Ossendowskiego, pt. *Puszcze polskie*, wydanej przez Wydawnictwo Polskie R. Wegner, Warszawa, 1936: *Pomiędzy rzeką Płocką, a jej lewym, górnym dopływem leżała niegdyś puszcza Błudowska, na południowym zaś jej skraju powstało w w. XV.-ym, miasteczko, nazwane Zabłudowem, któremu zapiekował się gorąco Aleksander Chodkiewicz a po nim Radziwiłłowie, którzy założyli tu zbór kalwiński, szkołę przy nim, a podczas wojen szwedzkich — obóz warowny. Miasteczko to odwiedzili w swoim czasie król Władysław IV, jak też i król szwedzki, Karol XII. Północ Zabłudowa trafnie określał jakiś dawny pamiętnikarz, zapisawszy: Fizjonomia okolicy nie jest szczególna, po większej części błotna i żadnych nie ma uprzyjemnień.*” (pisownia oryginalna). Analizując mapę Banku Danych o Lasach stwierdzić należy, że drzewostan budujący obszar, który najprawdopodobniej ma na myśli Stowarzyszenie Zielona Osada, to w głównej mierze sosna i brzoza, z domieszką olchy i świerka, nie odbiegający składem gatunkowym, czy wiekiem, od innych terenów zalesionych znajdujących się na otaczającym obszarze, nie jest też objęty formami ochrony przyrody w rozumieniu przepisów ustawy o ochronie przyrody. Odnosząc się zaś do zarzutu dotyczącego występowania wielu gatunków zwierząt i ptaków objętych ochroną na przedmiotowym terenie, GDOŚ stoi na stanowisku, że zgromadzona na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego jak również postępowania odwoławczego dokumentacja sprawy zawiera wiarygodne dane inwentaryzacyjne, na podstawie których przeprowadzono niezbędne analizy oddziaływania na środowisko. Na ich podstawie wprowadzono adekwatne środki minimalizujące i kompensujące, które mają odzwierciedlenie w zreformowanej przez organ odwoławczy decyzji RDOŚ w Białymstoku.

Kolejnym powodem naruszenia art. 7, art. 8, art. 77 § 1, art. 80 i art. 107 § 3 Kpa jest według odwołujących się pominięcie przez RDOŚ w Białymstoku zastrzeżenia komitetu protestacyjnego reprezentowanego przez ██████████ dotyczącego nieuzasadnionego pod względem ekonomicznym przebiegu drogi krajowej nr 65 na odcinku ok. 3,5 km od węzła w Kurianach biegnącego na północ w kierunku wsi Sobolewo - wariant inwestorski na tym odcinku jest wyraźnie dłuższy, a przez to droższy niż wariant alternatywny. GDOŚ nie może zgodzić się z powyższym zarzutem. Jak już wskazano w niniejszej decyzji na stronach 69-70 organ administracji działa w granicach wniosku inwestora. Jeśli w wyniku analizy dokumentacji zgromadzonej w trakcie

prowadzonego postępowania, w tym raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, nie zdiagnozuje on przesłanek odmownych określenia warunków realizacji przedsięwzięcia, wówczas jest zobowiązany do wskazania w decyzji wariantu dopuszczonego do realizacji i określenia dla niego warunków, których spełnienie pozwoli na realizację przedsięwzięcia przy akceptowalnym z punktu widzenia przepisów prawa oddziaływaniu na środowisko oraz zdrowie i życie ludzi. Powyższe przesłanki w analizowanym przypadku nie wystąpiły, RDOŚ w Białymstoku był zobowiązany do określenia środowiskowych uwarunkowań dla realizacji przedmiotowego przedsięwzięcia w wariantcie wskazanym we wniosku, a zarzuty dotyczące ekonomicznego uzasadnienia wariantu nie zasługują na uwzględnienie.

W opinii Stowarzyszenia Zielona Osada w postępowaniu doszło także do naruszenia art. 7, art. 8, art. 77 § 1, art. 80 i art. 107 § 3 Kpa poprzez przyjęcie, że realizacja przedsięwzięcia w wariantcie inwestorskim nie spowoduje negatywnych konsekwencji społecznych i przecięcia zwartej zabudowy wsi Skrybicze, w sytuacji gdy uważna analiza aktualnych map tego terenu oraz lokalnych uwarunkowań przestrzenno - budowlanych prowadzi do wniosków przeciwnych. Poza linią wyznaczoną przez planowaną drogę krajową nr 65 pozostaje aktualnie kilkadziesiąt domów jednorodzinnych, a kilkadziesiąt innych inwestycji jest w trakcie realizacji, nadto dostęp do infrastruktury technicznej spowodowany przebiegiem trasy będzie w znacznym stopniu utrudniony, a więzi społeczne pomiędzy mieszkańcami zostaną naruszone. Jak wynika z dokumentacji sprawy w żadnym z rozpatrywanych wariantów droga nr 65 nie przecina zabudowy w sposób, który mógłby nieść ze sobą negatywne skutki dla społeczeństwa. W celu zapewnienia bezpieczeństwa użytkowników drogi krajowej i mieszkańców, droga krajowa zostanie ogrodzona. Jeśli chodzi o komunikację z odciętymi drogą działkami oraz drogami wewnętrznymi gminy, to została ona zapewniona poprzez projektowane dodatkowe jezdnie. W ocenie GDOŚ zarzutu w tym zakresie nie można uznać za słuszny.

Kolejny zarzut podniesiony w odwołaniu przez Stowarzyszenie Zielona Osada dotyczył naruszenia art. 7, art. 8, art. 77 § 1, art. 80 i art. 107 § 3 Kpa poprzez stwierdzenie przez RDOŚ w Białymstoku, że postulaty protestujących zostały uwzględnione w analizie wielokryterialnej zawartej w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, podczas gdy analiza ta uwzględnia czynnik społeczny jedynie w niewielkim zakresie, tj. w odniesieniu do potencjalnej liczby wyburzonych budynków mieszkalnych oraz liczby budynków narażonych na oddziaływanie ponadnormatywnego hałasu. Tym samym aspekty takie jak naruszenie więzi społecznej, utrudnienia w komunikacji lokalnej, dostępie do mediów nie zostały w ogóle wzięte pod uwagę przy dokonanej analizie i wyborze optymalnego wariantu, co stanowi naruszenie art. 77 § 1 Kpa w zw. z art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy ooś. Odpowiadając na ten zarzut, GDOŚ potwierdza, że w analizie wielokryterialnej nie analizowano zagadnień takich jak naruszenie więzi społecznej, utrudnienia w komunikacji lokalnej czy dostęp do mediów. Fakt ten nie świadczy jednak o nieprawidłowości przeprowadzonego przez RDOŚ w Białymstoku postępowania. Przepisy ustawy ooś wskazują w art. 66 ust. 1 pkt 6a zakres elementów, które powinny być uwzględnione w analizie wielokryterialnej i z jego brzmienia nie wynika konieczność uwzględniania w analizie wskazanych przez odwołujących się zagadnień. Innymi słowy, ustawa ooś wskazując w art. 66 ust. 1 pkt 6a lit. a i c obowiązek porównania oddziaływań analizowanych wariantów na ludzi czy dobra materialne daje dowolność wyboru jakie elementy będą w tym zakresie badane, tak aby dopasować analizowane składowe do konkretnego przypadku. W ocenie GDOŚ w przedmiotowej sprawie analiza wielokryterialna przeprowadzana została prawidłowo. Dodać również trzeba, że analiza wielokryterialna służy porównaniu wariantów, nie determinuje natomiast wyboru wariantu, który preferowany będzie przez inwestora. Organ prowadzący postępowanie działa bowiem w granicach

wniosku inwestora, co wyjaśnione i uzasadnione zostało już szczegółowo na stronach 69-70 niniejszej decyzji przy odpowiedzi na zarzut dotyczący wariantowania podniesiony przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej. Brak w analizie wielokryterialnej wymienionych przez odwołujących się kwestii nie powoduje również naruszenia art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy o.o.s. Zgodnie z nim w ramach oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko określa się, analizuje oraz ocenia bezpośredni i pośredni wpływ danego przedsięwzięcia na środowisko oraz ludność, w tym zdrowie i warunki życia ludzi, co w niniejszym postępowaniu zostało dokonane. W aktach sprawy szczegółowo opisano oddziaływanie przedsięwzięcia we wskazanym przez inwestora wariantcie, diagnozując znaczące oddziaływania (np. hałas), a ich analiza wykazała, że przy zastosowaniu zaplanowanych w decyzji działań minimalizujących (na etapie budowy i na etapie eksploatacji) nie ma przeciwwskazań do realizacji inwestycji. I tak dla przykładu w celu minimalizacji niekorzystnego oddziaływania inwestycji na etapie budowy, ze względu na klimat akustyczny zdecydowano, że prace budowlane prowadzone będą w sąsiedztwie terenów chronionych akustycznie w porze dziennej (w godz. od 6.00 do 22.00) za wyjątkiem prac wymagających ciągłości technologicznej robót, przy użyciu sprzętu o możliwie najniższej mocy akustycznej oraz do lokalizowania zaplecza budowy i miejsc postoju maszyn budowlanych w możliwie jak największej odległości od terenów z zabudową chronioną akustycznie. W celu minimalizacji emisji do powietrza transport materiałów sypkich (np. kruszyw) odbywać się będzie samochodami wyposażonymi w zakryte skrzynie ładunkowe a materiały sypkie składowane na placu budowy w przypadku wystąpienia długotrwałego braku opadów atmosferycznych będą zraszane wodą. Drogi dojazdowe będą utrzymywane w stanie ograniczającym pylenie. Ponieważ w fazie eksploatacji pojazdy samochodowe poruszające się po projektowanej trasie będą źródłem hałasu, to w celu minimalizacji niekorzystnego oddziaływania inwestycji na klimat akustyczny zaplanowano budowę ekranów akustycznych (analiza klimatu akustycznego dla planowanej inwestycji w roku 2035 wykazała, że w fazie eksploatacji nastąpi pogorszenie warunków akustycznych dla zabudowy znajdującej się w pobliżu projektowanych dróg a zastosowanie ekranów akustycznych pozwoli na dotrzymanie dopuszczalnych norm emisji hałasu w stosunku do zabudowy chronionej akustycznie). Z uwagi na możliwość kolizji pojazdów poruszających się po drodze ze zwierzętami, przewidziano całkowite wygrodenie drogi siatką. Przewidziano także działanie zmniejszające wpływ planowanej trasy na krajobraz, który przekłada się również na walory rekreacyjne terenu, poprzez m.in. nasadzenia roślinności wzdłuż projektowanej trasy. Zarzut w powyżej opisanym zakresie należy więc uznać za bezzasadny.

Biorąc pod uwagę powyższe wyjaśnienia GDOŚ stoi na stanowisku, że w przedmiotowej sprawie nie doszło do naruszenia art. 7, art. 8, art. 77 § 1, art. 80 i art. 107 § 3 Kpa. GDOŚ zdiagnozował w trakcie kontroli dwuinstancyjnej opisane w niniejszej decyzji braki w dokumentacji, które zostały skutecznie uzupełnione w wyniku wezwania inwestora do wyjaśnień. Uzupełniona dokumentacja stanowi poprawną podstawę do analizy oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko. W ocenie GDOŚ w przedmiotowym postępowaniu znalazła w pełni odzwierciedlenie zasada, że w toku postępowania organy administracji publicznej stoją na straży praworządności i z urzędu lub na wniosek stron podejmują wszelkie czynności niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli. Nie można również uznać, że organ uchybił regule prowadzenia postępowania w sposób budzący zaufanie jego uczestników do władzy publicznej oraz kierowana się zasadami proporcjonalności, bezstronności i równego traktowania. Jak wykazano powyżej nie uchybiono również normie wskazującej, że organy administracji publicznej bez uzasadnionej przyczyny nie odstępują od utrwalonej praktyki rozstrzygania spraw w takim

samym stanie faktycznym i prawnym. W sprawie, po dokonaniu stosownych uzupełnień, w sposób wyczerpujący zebrano i rozpatrzono cały materiał dowodowy, oceniając na podstawie całokształtu materiału dowodowego, czy dana okoliczność została udowodniona, czemu finalnie dano wyraz w uzasadnieniu faktycznym i prawnym decyzji.

Stowarzyszenie Zielona Osada podniosło w odwołaniu również zarzut naruszenia art. 108 § 1 Kpa poprzez nadanie decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności, podczas gdy w realiach przedmiotowego postępowania nie zaistniały ich zdaniem przesłanki ustawowe określone w tym przepisie. GDOŚ nie może zgodzić się w tej kwestii z odwołującymi się, co wykazał na stronach 75-80 niniejszej decyzji przy odpowiedzi na analogiczny zarzut podniesiony przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Juchnowieckiej. W ocenie GDOŚ istnieje możliwość nadania rygoru natychmiastowej wykonalności decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, gdyż posiada ona cechę wykonalności, a w przedmiotowej sprawie zaistniały przesłanki do nadania decyzji RDOŚ w Białymstoku takiego rygoru. Zarzut w zakresie naruszenia art. 108 § 1 Kpa nie zasługuje więc na uwzględnienie.

Według odwołujących się w sprawie doszło do naruszenia art. 60 ust. 2 ustawy ochronie przyrody poprzez wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedsięwzięcia, którego przebieg narusza miejsca bytowania orlika krzykliwego. Organ odwoławczy, jak już wcześniej wykazano, nie podziela w tej kwestii zdania Stowarzyszenia Zielona Osada. Zbieżny zarzut w kwestii oddziaływania przedsięwzięcia na orlika krzykliwego podniósł drugi odwołujący się, a Stowarzyszenie Zielona Osada poruszyło w odwołaniu to zagadnienie również w kontekście poprawności zebrania materiału dowodowego. Na stronie 70-74 przy odpowiedzi na zarzut Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej oraz ponownie na stronach 81-83 niniejszej decyzji GDOŚ uzasadnił czemu zarzut w tym zakresie jest niesłuszny, wskazując, że przy istniejących uwarunkowaniach środowiskowych i realizacji warunków zawartych w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach planowane przedsięwzięcie nie będzie znacząco negatywnie oddziaływało na orlika krzykliwego. Mimo bowiem, że realizacja inwestycji spowoduje utratę części miejsc żerowania tego gatunku, to nie powinno to negatywnie wpłynąć na możliwości zdobywania pokarmu przez lokalną populację orlików biorąc pod uwagę możliwe fluktuacje w powierzchniach rewirów żerowiskowych orlika krzykliwego, jak również pokrycie otaczającego terenu, stanowiące atrakcyjne miejsca żerowania.

W ocenie GDOŚ nie jest również zasadne w sprawie dopuszczenie dowodu z opinii niezależnego biegłego z zakresu ornitologii. Oddziaływanie przedsięwzięcia na ornitofaunę, po dokonaniu przez inwestora koniecznych uzupełnień dokumentacji zostało według GDOŚ poprawnie i wyczerpująco zbadane, a wnioski w zakresie wpływu planowanej trasy na orlika krzykliwego szczegółowo przedstawione na stronach 70-74 niniejszej decyzji.

Kolejny zarzut podniesiony w odwołaniu przez Stowarzyszenie Zielona Osada dotyczy naruszenia art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy o oś przez nieuwzględnienie w wydanej decyzji oddziaływania planowanego przedsięwzięcia na ludność, w tym zdrowie i warunki życia mieszkańców wsi Skrybicz. GDOŚ uważa, iż zarzut ten jest niezasadny. Zgodnie z art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy o oś w ramach oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko określa się, analizuje oraz ocenia bezpośredni i pośredni wpływ danego przedsięwzięcia na środowisko oraz ludność, w tym zdrowie i warunki życia ludzi, co, jak już podkreślono w niniejszej decyzji w przedmiotowym postępowaniu zostało dokonane. W aktach sprawy szczegółowo opisano oddziaływanie przedsięwzięcia we wskazanym przez inwestora wariantcie, diagnozując znaczące oddziaływania, a ich analiza wykazała, że przy zastosowaniu zaplanowanych w decyzji działań minimalizujących nie ma przeciwwskazań do realizacji inwestycji. Oceny tej dokonano w

odniesieniu do ludności mogącej znaleźć się w zasięgu oddziaływania przedsięwzięcia, nie pomijając mieszkańców wsi Skrybiczne. Dodać również trzeba, że w trakcie prowadzonego postępowania z udziałem społeczeństwa do RDOŚ w Białymstoku wpłynęły uwagi i wnioski mieszkańców wsi Skrybiczne i wsi Łubniki oraz Stowarzyszenia Zielona Osada poruszające m.in. kwestię przebiegu trasy przez Skrybiczne. Mieszkańcy wyrazili w nich obawę, że trasa podzieli wieś na odrębne części z wszelkimi niekorzystnymi skutkami dla utrzymywania lokalnych więzi społecznych, bezpieczeństwa osób, zwłaszcza dzieci i niepełnosprawnych a w przyszłości utrudni wielu mieszkańcom dostęp do infrastruktury i mediów, bo spowoduje konieczność wykonywania przekopów pod drogą. Przebieg trasy zagraża także zdaniem odwołujących się gniazdom lęgowym żurawi na gruntach wsi Skrybiczne, a ponadto wariant III na odcinku Kudrycze - Skrybiczne przebiega wprost po podmokłych łąkach z unikalną obecnie florą i fauną, która jest narażona na zniszczenie. W ocenie stowarzyszenia ludność wsi Skrybiczne zostanie dotkliwie pokrzywdzona utratą dotychczasowych naturalnych walorów środowiska, które wpłynęły na decyzje życiowe o osiedleniu się w tej lokalizacji, a poniesione straty gospodarcze wynikające z degradacji gruntów i całego środowiska odbiją się na całych rodzinach i przyszłych pokoleniach. RDOŚ w Białymstoku wyjaśnił w kwestionowanej decyzji zainteresowanym, że w żadnym z rozpatrywanych wariantów droga nr 65 nie przecina zwartej zabudowy, co mogłoby skutkować zerwaniem „więzi społecznych”, utrudnieniami w komunikacji, zmniejszeniem bezpieczeństwa dzieci czy osób niepełnosprawnych, jak też ograniczeniem w dostępie do infrastruktury czy mediów. W celu zapewnienia bezpieczeństwa użytkowników drogi krajowej i mieszkańców, droga krajowa zostanie ogrodzona. Jeśli chodzi o komunikację z odciętymi drogą działkami oraz drogami wewnętrznymi gminy, to została ona zapewniona poprzez projektowane dodatkowe jezdnie. Warto podkreślić, że odległości projektowanej drogi krajowej nr 65 od wsi Skrybiczne, Halickie i Protasy są zbliżone we wszystkich wariantach (a preferowany przez protestujących wariant II drogi krajowej przebiega najbliżej zwartej zabudowy wsi Halickie i Skrybiczne, zatem jest mniej korzystny dla mieszkańców niż wariant I i III). Dalsze przesunięcie drogi krajowej nr 65 na południowy wschód, zgodnie z sugestią protestujących, powodowałoby wydłużenie trasy i oddalenie jej od miasta Białegostoku i w konsekwencji zwiększenie skali oddziaływań (w tym na obszary Natura 2000) oraz kosztów wykupów gruntów oraz budowy drogi. Jeśli chodzi o wpływ przedsięwzięcia na żurawie i walory podmokłych łąki na odcinku Kudrycze - Skrybiczne GDOŚ przedstawia następujące wyjaśnienia Podmokłe łąki wykształcone wzdłuż cieku Niewodnica znajdują się na północ od wsi Kudrycze i na południe od miejscowości Skrybiczne. Droga krajowa nr 65 będzie przebiegać pomiędzy ww. obszarami łąk i w związku z tym oddziaływanie drogi będzie ograniczone do minimum. W wyniku realizacji przedsięwzięcia zmniejszeniu może ulec powierzchnia biotycznie czynna, istotna, np. dla żurawia zwyczajnego. W przypadku omawianych łąk lokalna populacja może zostać również rozbita przez powstanie nowej bariery w środowisku, jednak nie będzie to oddziaływanie istotnie znaczące. Podobnie nie można uznać za znaczące oddziaływanie utraty części podmokłych łąk w tym rejonie. Zarzut w powyżej opisanym zakresie należy więc uznać za bezzasadny.

Stowarzyszenie Zielona Osada podniosło w odwołaniu także zarzut naruszenia art. 66 ust. 1 pkt 2a ustawy ooś poprzez wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla inwestycji w oparciu o nieprawidłowo wykonaną i nieaktualną inwentaryzację przyrodniczą. Analogiczny zarzut poruszył w odwołaniu także drugi odwołujący się. GDOŚ nie zgadza się w tej kwestii ze stowarzyszeniami, co szczegółowo wykazał na stronach 63-67 niniejszej decyzji przy odpowiedzi na zarzut Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej.

W odwołaniu wskazano również naruszenie art. 66 ust. 1 pkt 5 lit. a i lit. b ustawy ooś poprzez uznanie przedstawionych przez inwestora wariantów przebiegu inwestycji za realną

alternatywę wobec wariantu inwestorskiego, w sytuacji, gdy wariant I przebiegu drogi krajowej nr 65 jest w przeważającej części identyczny z wariantem III, wobec czego nie sposób uznać go za racjonalny wariant alternatywny istotnie różniący się pod względem przebiegu trasy lub zakresu oddziaływania na środowisko. GDOŚ nie może zgodzić się również w tym zarzucie. Według odwołujących się w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko powinien zawierać opis wariantów uwzględniający szczególne cechy przedsięwzięcia lub jego oddziaływania. W opinii GDOŚ prawidłowy opis wariantów, tak jak ma to miejsce w przedmiotowej sprawie, powinien zawierać warianty, które są racjonalne, czyli możliwe do zrealizowania oraz alternatywne wobec siebie, czyli różniące się między sobą, dopiero w analizie wielokryterialnej ocenia się ich oddziaływanie na środowisko. W szczególności cechą różniącą warianty drogi może być odmienność ich przebiegu na poszczególnych odcinkach. W przypadku dróg, szczególnie budowanych po starej trasie lub wpiętych funkcjonalnie w istniejący układ drogowy bardzo trudno jest analizować (i nie jest to wymagane przez przepisy prawa) warianty o całkowicie odmiennym przebiegu, gdyż często są one wówczas nieracjonalne, aczkolwiek rzeczywiście zmiana lokalizacji przedsięwzięcia niejednokrotnie jest czynnikiem eliminującym jego negatywne oddziaływanie. W ocenie GDOŚ w przedmiotowej sprawie prawidłowo zatem przedstawiono warianty przedsięwzięcia i nie doszło do naruszenia art. 66 ust. 1 pkt 5 lit. a i lit. b ustawy o oś. Analizowane warianty mogą bowiem mieć taki sam przebieg na wybranych odcinkach, jeśli tylko w ujęciu całościowym różnią się między sobą i są racjonalne. Jeśli chodzi o akcentowaną kwestię finansowania przedsięwzięcia, to nie stanowi ona o braku racjonalności jednego wariantu, a jest jedynie jego cechą odróżniającą go od drugiego. Nie można również uznać, że w sprawie doszło do naruszenia art. 66 ust. 1 pkt 5 lit. a i lit. b ustawy o oś poprzez brak przedstawienia co najmniej trzech wariantów przedsięwzięcia. Zgodzić należy się ze zdaniem Stowarzyszenia Zielona Osada, że ustawodawca nie przewidział odstępstwa od wymogu przedstawienia racjonalnego wariantu alternatywnego wobec wariantu proponowanego przez wnioskodawcę. Dodać jednakże w tym miejscu trzeba, iż w ocenie GDOŚ przepisy ustawy o oś nie wskazują na konieczność przedstawienia w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko trzeciego wariantu jako wariantu najkorzystniejszego na środowisko. Jeśli inwestor chce, może przedstawić dowolną liczbę wariantów w dokumentacji, jednak za minimum należy uznać dwa warianty: wariant proponowany i racjonalny wariant alternatywny, przy jednoczesnym wskazaniu któregoś z nich jako wariantu najkorzystniejszego dla środowiska. Niecelowy byłby wymóg wskazywania odrębnie wariantu proponowanego i wariantu najkorzystniejszego na środowisko, wykluczałaby on bowiem możliwość realizacji przedsięwzięcia w wariantcie najkorzystniejszym dla środowiska. W ocenie GDOŚ taka możliwość dla inwestora istnieje (jakkolwiek nie musi on wskazywać wariantu najkorzystniejszego dla środowiska jako wariantu wnioskowanego).

Jeśli chodzi o naruszenie art. 66 ust. 1 pkt 15 ustawy o oś przez brak rozważenia i pominięcie możliwości wystąpienia konfliktów lokalnych związanych z planowanym przedsięwzięciem, to zarzut ten według organu odwoławczego także jest niesłuszny. Sami odwołujący się wskazują, że raport o oddziaływaniu na środowisko przedmiotowego przedsięwzięcia posiada część dotyczącą analizy możliwych konfliktów społecznych, jednak w ich ocenie okoliczność ta nie została uwzględniona w dostatecznym stopniu przez inwestora, jak i RDOŚ w Białymstoku. Jeśli chodzi o uwzględnienie w sprawie podejścia inwestora do konfliktów społecznych i jego deklaracji osiągnięcia ścisłej współpracy, porozumienia i akceptacji ze społeczeństwem, to pozostają one poza zakresem przedmiotowej sprawy. Ewentualne naruszenie art. 66 ust. 1 pkt 15 ustawy o oś przez pominięcie analizy wystąpienia konfliktów społecznych może być oceniane jedynie przez pryzmat zawartości dokumentacji w sprawie oraz treści decyzji RDOŚ w Białymstoku, a zarówno

kontrolowana decyzja jak i akta sprawy zaprzeczają temu, że zagadnienie to zostało pominięte przez organ I instancji. Analiza konfliktów społecznych w postępowaniu w sprawie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach polega na ich diagnozowaniu i ocenie, co zostało w niniejszej sprawie dokonane, nie może natomiast wyrażać się poprzez akceptację wszystkich postulatów zgłaszanych przez strony postępowania czy podmioty na prawach strony. Przypomnieć bowiem trzeba, co już kilku krotnie było poruszane w decyzji GDOŚ, że organ wydający decyzję związany jest zakresem wniosku inwestora i przekroczyłby jego granice, rozstrzygając ją np. zgodnie z postulatem strony w innym niż wnioskowany przez inwestora przebiegu trasy.

W sprawie nie doszło również do naruszenia art. 80 ust. 1 pkt 3 ustawy ooś poprzez nieuwzględnienie w wydanej decyzji wyników postępowania z udziałem społeczeństwa, tj. postulatów i zastrzeżeń komitetu protestacyjnego reprezentowanego przez ██████████, mieszkańców wsi Skrybicze, Stowarzyszenia Zielona Osada, mieszkańców wsi Łubniki oraz Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej. Słusznie zauważyli odwołujący się, że art. 80 ust. 1 pkt 3 ustawy ooś nakłada na organ wydający decyzję obowiązek uwzględnienia w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach wyników postępowania z udziałem społeczeństwa. W sprawie rzeczywiście aktywny udział brali liczni przedstawiciele społeczności lokalnych oraz osoby bezpośrednio zainteresowane przebiegiem planowanej inwestycji, które sprzeciwiały się forsowanemu przez inwestora wariantowi przebiegu trasy S19 i DK 65, przedstawiając uzasadnienie swoich racji. Zdaniem Stowarzyszenia Zielona Osada brak uwzględnienia w kwestionowanej decyzji licznie reprezentowanego (około kilkuset mieszkańców narażonych na bezpośrednie oddziaływanie inwestycji) i jednoznacznego stanowiska społeczeństwa przesądza o naruszeniu przez RDOŚ w Białymstoku art. 80 ust. 1 pkt 3 ustawy ooś. W ocenie GDOŚ odwołujący się mylą się w tej kwestii. Wyjaśnić trzeba, że uwzględnienie w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach wyników postępowania z udziałem społeczeństwa nie polega na uwzględnieniu ich postulatów, tylko na ich analizie. Gdyby organ miał uprawnienia do czynnego uwzględniania postulatów stron czy społeczeństwa nie działałaby w granicach wniosku inwestora tylko samodzielnie decydował o kształcie przedsięwzięcia. Przepisy w zakresie ocen oddziaływania na środowisko, ani też Kpa nie przewidują takiej możliwości. Natomiast w toku wydawania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach z przeprowadzeniem oceny oddziaływania na środowisko organ jest zobowiązany do przeanalizowania wszystkich postulatów zainteresowanej społeczności pod kątem weryfikacji poprawności dokumentacji sprawy. Ta okoliczność niewątpliwie może przełożyć się optymalizację przedsięwzięcia pod kątem wymogów i potrzeb społeczeństwa, ale jedynie w granicach wniosku inwestora (chyba, że wykazane zostaną przez społeczeństwo przesłanki odmowy uzgodnienia warunków realizacji przedsięwzięcia, co nie miało miejsca w przedmiotowej sprawie i o czym mowa była już na stronie 69-70 tej decyzji). Jeśli chodzi o ujęcie w uzasadnieniu kwestionowanej decyzji zagadnienia udziału społeczeństwa to GDOŚ odniósł się do niego przy odpowiedzi na zarzuty Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej na stronach 60-61 niniejszej decyzji. GDOŚ zgodził się w części z odwołującymi się, m. in. w zakresie braku wystarczającego wyjaśnienia niektórych zagadnień przez organ I instancji, który uchybił tym samym w pewnej mierze art. 7, art. 77 i art. 80 Kpa. W ocenie GDOŚ wybrane kwestie poruszane przez składających uwagi wymagały pogłębionej analizy, co znalazło wyraz w wezwaniu inwestora do przedłożenia dodatkowych wyjaśnień (wezwanie z dnia 21 maja 2020 r.), które ten przedłożył w czerwcu 2020 r. i we wrześniu 2020 r. GDOŚ podkreślił przy tym, że w jego opinii braki w analizie dokumentacji dokonanej przez RDOŚ w Białymstoku nie mają istotnego wpływu na wynik sprawy w świetle wyżej wspomnianego uzupełnienia raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, które uzyskał organ II instancji w postępowaniu odwoławczym. Przypomnieć również

trzeba w tym miejscu ponownie, iż GDOŚ, po zebraniu wyczerpującego materiału dowodowego, zawiadomieniem z dnia 16 lutego 2021 r. poinformował wszystkich zainteresowanych o możliwości zapoznania się z niezbędną dokumentacją sprawy, tj. z wnioskiem o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla ww. przedsięwzięcia wraz z wymaganymi załącznikami, m.in. raportem o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko. We wskazanym w zawiadomieniu terminie nikt z zainteresowanych nie zapoznał się z wyłożoną do wglądu dokumentacją, ani też nie złożył uwag i wniosków. W okresie tym wpłynęło do GDOŚ stanowisko odwołującego się Stowarzyszenia Zielona Osada z dnia 29 marca 2021 r. Ponadto GDOŚ zawiadomieniami z dnia 13 kwietnia 2021 r. poinformował strony postępowania o możliwości zapoznania się z aktami sprawy oraz wypowiedzenia się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań przed wydaniem decyzji. We wskazanym terminie żadna ze stron postępowania nie zapoznała się z aktami sprawy oraz nie wypowiedziała się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań. Podsumowując, uznać należy, że w sprawie nie doszło do mogącego mieć wpływ na wynik sprawy naruszenia art. 80 ust. 1 pkt 3 ustawy ooś, czy art. 85 ust. 2 pkt 1a ustawy ooś, ani też nie uchybiono art. 8 i art. 10 Kpa.

Jeśli chodzi zaś o kwestie poruszone w stanowisku Stowarzyszenia Zielona Osada z dnia 29 marca 2021 r., to w większości zostały one już wyjaśnione w niniejszej decyzji. Dodać trzeba, że zagadnienia zmiany trasy na etapie jej planowania w kontekście własności działek pracowników gminy pozostają poza zakresem przedmiotowego postępowania, którego celem jest ustalenie środowiskowych warunków realizacji przedsięwzięcia. Jeśli chodzi o właściwość RDOŚ w Białymstoku do wydania decyzji, to aspekt ten nie budzi żadnych wątpliwości organu II instancji. Za pozostające poza zakresem niniejszego postępowania należy również uznać kwestie braku informacji ze strony inwestora co do całkowitego kosztu realizacji przedsięwzięcia i lekceważące w ocenie Stowarzyszenia Zielona Osada odniesienie się przedstawicieli inwestora do poruszanych na spotkaniu z mieszkańcami kwestii wpływu przedsięwzięcia na starodrzew czy zwierzęta czy nierzetelność w przedstawieniu danych o orliku.

Jeśli chodzi o wpływ przedsięwzięcia na wody gruntowe oraz klimat, to w ocenie GDOŚ, przy uwzględnieniu nałożonych w decyzji warunków realizacji przedsięwzięcia nie będzie ono generować znaczących oddziaływań także w tym zakresie.

Planowana trasa przebiega przez obszary o płytkim zaleganiu wód gruntowych, ale nie zlokalizowano na jej przebiegu Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP), ani nie koliduje ona ze ujęciami wód podziemnych. W dokumentacji sprawy znajduje się analiza obszarów o bardzo wysokim stopniu zagrożenia środowiska gruntowo-wodnego, a w decyzji zawarto warunki mające na celu ochronę wód gruntowych i środowiska gruntowo-wodnego. Przykładowe z nich to działania mające na celu zapobieganie rozlaniu się lub rozszczelnieniu się zbiorników z paliwem lub innymi substancjami niebezpiecznymi dla środowiska gruntowo-wodnego, czy związane z prawidłowym wykonaniem odwodnienia wykopów pod obiekty inżynierskie, które nie doprowadzą do trwałych zmian w środowisku gruntowo-wodnym. W celu ochrony środowiska gruntowo-wodnego zobowiązano inwestora do odpowiedniego lokalizowania np. baz sprzętowo - magazynowych, czy placów postojowych dla maszyn i środków transportu. Plac budowy musi być wyposażony w środki chemiczne (sorbenty) neutralizujące wycieki z maszyn budowlanych, a na terenie przedsięwzięcia nie można dokonywać napraw sprzętu mechanicznego mogących skutkować przedostaniem się do środowiska substancji niebezpiecznych. Na etapie eksploatacji drogi, w celu ochrony środowiska gruntowo-wodnego wody opadowe i roztopowe z jezdni będą podczyszczane przed odprowadzeniem do odbiorników oraz do zaprojektowania zbiorników retencyjnych i retencyjno - infiltracyjnych. Przewidziany do realizacji system odwodnienia drogi

wraz z urządzeniami podczyszczającymi zapewni brak zagrożenia zanieczyszczenia wód powierzchniowych, gruntu oraz wód podziemnych.

Realizacja drogi ekspresowej SI9 na odcinku Choroszcz - Ploski oraz drogi krajowej nr 65 może w niewielkim stopniu wpłynąć na klimat, głównie poprzez wycinkę związaną z przedsięwzięciem, zmianami rzeźby terenu, stosunków wodnych czy sposobu użytkowania gruntu, ale oddziaływania te nie będą mieć znaczącego charakteru. Warunki zawarte w decyzji zakładają możliwie najmniejszą ingerencję przedsięwzięcia w stosunki wodne. Jeśli chodzi o wycinkę drzew to będzie ona skompensowana nasadzeniami zastępczymi. Jeśli chodzi o emisje dwutlenku węgla związaną z etapem budowy przedsięwzięcia to nie one będą znaczne w łącznej emisji gazów cieplarnianych w skali globalnej, regionalnej, jak i lokalnej. Oddziaływanie na klimat wystąpi również na etapie eksploatacji przedsięwzięcia, w głównej mierze poprzez emisje do atmosfery gazów zaliczanych do gazów cieplarnianych m.in. dwutlenku węgla, podtlenku azotu, metanu pochodzące z pojazdów korzystających z drogi. Transport jest jednym z głównych źródeł tej emisji, szacuje się, że ok. 20% światowej emisji gazów cieplarnianych pochodzi z transportu, przy czym dominujący udział (ok. 90%) ma spalanie paliw w transporcie drogowym. Budowa dróg szybkiego ruchu i obwodnic jest sposobem zmniejszania tego oddziaływania na klimat w skali Polski dzięki zwiększeniu płynności ruchu. W celu ograniczania oddziaływania przedsięwzięcia na klimat w aspekcie zmian atmosferycznych (emisja gazów cieplarnianych) w trakcie jego realizacji będą podjęte m. in. działania takie jak właściwa organizacja prac budowlanych i transportowych skutkująca ograniczeniem do minimum czasu pracy pojazdów i maszyn budowlanych, w tym eliminowanie pracy maszyn i urządzeń na biegu jałowym, wyłączanie silników w czasie przerw w pracy, minimalizowanie czasu pracy silników na najwyższych obrotach, nie przeciążanie maszyn i pojazdów; właściwa organizacja prac budowlanych i transportowych skutkująca ograniczeniem do minimum ruchu pojazdów oraz maszyn budowlanych; czy prowadzenie prac z wykorzystaniem nowoczesnego, sprawnego technicznie i wydajnego sprzętu budowlanego, wyposażonego w elementy zmniejszające emisję spalin. Z dokumentacji sprawy wynika, że przedsięwzięcie jest również zaadaptowane do zmian klimatu, zarówno na etapie budowy, jak i eksploatacji. Przy projektowaniu niwelety drogi i systemu odwodnienia wzięto pod uwagę zwiększającą się częstotliwość i intensywność ekstremalnych opadów deszczu. Przy projektowaniu obiektów inżynierskich, m.in. mostu nad rzeką Narew, przeanalizowano kwestię niezwiększania zagrożenia powodziowego i dostosowano wysokość konstrukcji mostowych do swobodnego spływu wód powodziowych, zapewniając bezpieczeństwo powodziowe dla tzw. „wody trzystuletniej” (prawdopodobieństwo raz na 300 lat). Ekrany akustyczne zostały zaprojektowane zgodnie z normą, która określa zasady ustalania obciążenia wiatrem. Przy planowaniu rozwiązań dla urządzeń infrastruktury technicznej uwzględniono posadowienie ich poniżej głębokości przemarzania gruntu. Do budowy zostaną wykorzystane materiały budowlane odporne na niskie i wysokie temperatury. Przy określaniu nawierzchni drogowych wzięto pod uwagę aspekt odporności mieszanek mineralno - asfaltowych na pękanie w niskich temperaturach i trwałe deformacje w wysokich temperaturach i dobrano lepiszcze do nawierzchni asfaltowych o odpowiednich parametrach. Do nasadzeń natomiast przewidziano gatunki z właściwej strefy mrozoodporności.

Konkludując, GDOŚ, realizując przysługujące stronom postępowania prawo do dwukrotnego rozpoznania sprawy, na podstawie analizy zgromadzonego materiału dowodowego rozpatrzył sprawę w pełnym zakresie, co do okoliczności faktycznych i prawnych. Mając na uwadze argumenty przedstawione w powyższym uzasadnieniu, po

wnikliwym zbadaniu poprawności postępowania przeprowadzonego przez organ pierwszej instancji, orzeczono jak w sentencji, uchylając punkty: I.2.20, I.2.30, I.2.31, I.2.33, I.2.36, I.2.40, I.2.42, I.2.49, I.2.50, I.2.51, I.2.52, I.2.53, I.2.54 I.2.55, I.3.3, I.3.6, I.3.7, I.3.8, I.3.11, I.3.12, I.3.14, I.3.15, I.3.16, I.3.17, I.3.18, IV.2, IV.4 i VI decyzji RDOŚ w Białymstoku i w tym zakresie orzekając co do istoty sprawy, uchylając punkt IV.3 decyzji RDOŚ w Białymstoku i umarzając postępowanie organu I instancji w tym zakresie, a w pozostałym zakresie utrzymując w mocy decyzję RDOŚ w Białymstoku z dnia 14 sierpnia 2019 r., znak: WOOŚ.420.65.2018.DK, ustalającej środowiskowe uwarunkowania dla przedsięwzięcia polegającego na *Budowie drogi ekspresowej S19 na odcinku Choroszcz – Ploski wraz z budową odcinka drogi krajowej nr 65 Kudrycze – Kutiany – Grabówka oraz budową, rozbudową i przebudową dróg innej kategorii i niezbędnej infrastruktury.*

Mając na uwadze powyższe, orzeczono jak w sentencji.

Pouczenie

- strona może wnieść skargę na niniejszą decyzję, zgodnie z art. 52 § 2 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi* (Dz. U. z 2019 r., poz. 2325 t.j.), dalej ustawa ppsa. Skargę wnosi się na piśmie do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, za pośrednictwem Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, w terminie 30 dni od dnia otrzymania decyzji;
- wnosząc skargę na niniejszą decyzję strona, zgodnie z art. 230 ustawy ppsa, obowiązana jest do uiszczenia wpisu od skargi w kwocie 200 zł. Strona, co wynika z art. 239 ustawy ppsa, może być zwolniona z obowiązku uiszczenia kosztów sądowych;
- stronie, zgodnie z art. 243 ustawy ppsa, może być przyznane, na jej wniosek, prawo pomocy. Wniosek ten wolny jest od opłat sądowych.

z upoważnieniem
Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska
Zastępcy Generalnego Dyrektora
Ochrony Środowiska
Marek Kęps

Otrzymują:

- Wojciech Borzuchowski - Dyrektor Oddziału Generalnej Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad w Białymstoku, ul. Zwycięstwa 2, 15-703 Białystok – pełnomocnik Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad,
- ██████████ – pełnomocnik Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Juchnowieckiej, ██████████,
- ██████████ – pełnomocnik Stowarzyszenia Zielona Osada, ██████████
- pozostałe strony postępowania – zgodnie z art. 49 Kpa, poprzez obwieszczenie lub w inny zwyczajowo przyjęty sposób publicznego ogłoszenia:
  - Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Białymstoku, Dojlidy Fabryczne 23, 15-554 Białystok,
  - Wójt Gminy Bielsk Podlaski, Adama Mickiewicza 46, 17-100 Bielsk Podlaski,
  - Wójt Gminy Juchnowiec Kościelny, Lipowa 10, 16-061 Juchnowiec Kościelny,
  - Burmistrz Choroszcz, Dominikańska 2, 16-070 Choroszcz,
  - Burmistrz Supraśla, Józefa Piłsudskiego 58, 16-030 Supraśl,
  - Wójt Gminy Turośń Kościelna, Białostocka 5, 18-106 Turośń Kościelna,
  - Burmistrz Zabłudowa, Rynek 8, 16-060 Zabłudów,
- a/a.

Do wiadomości:

- Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Białymstoku, ul. Dojlidy Fabryczne 23, 15-554 Białystok.